

COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XXV. PARS II.

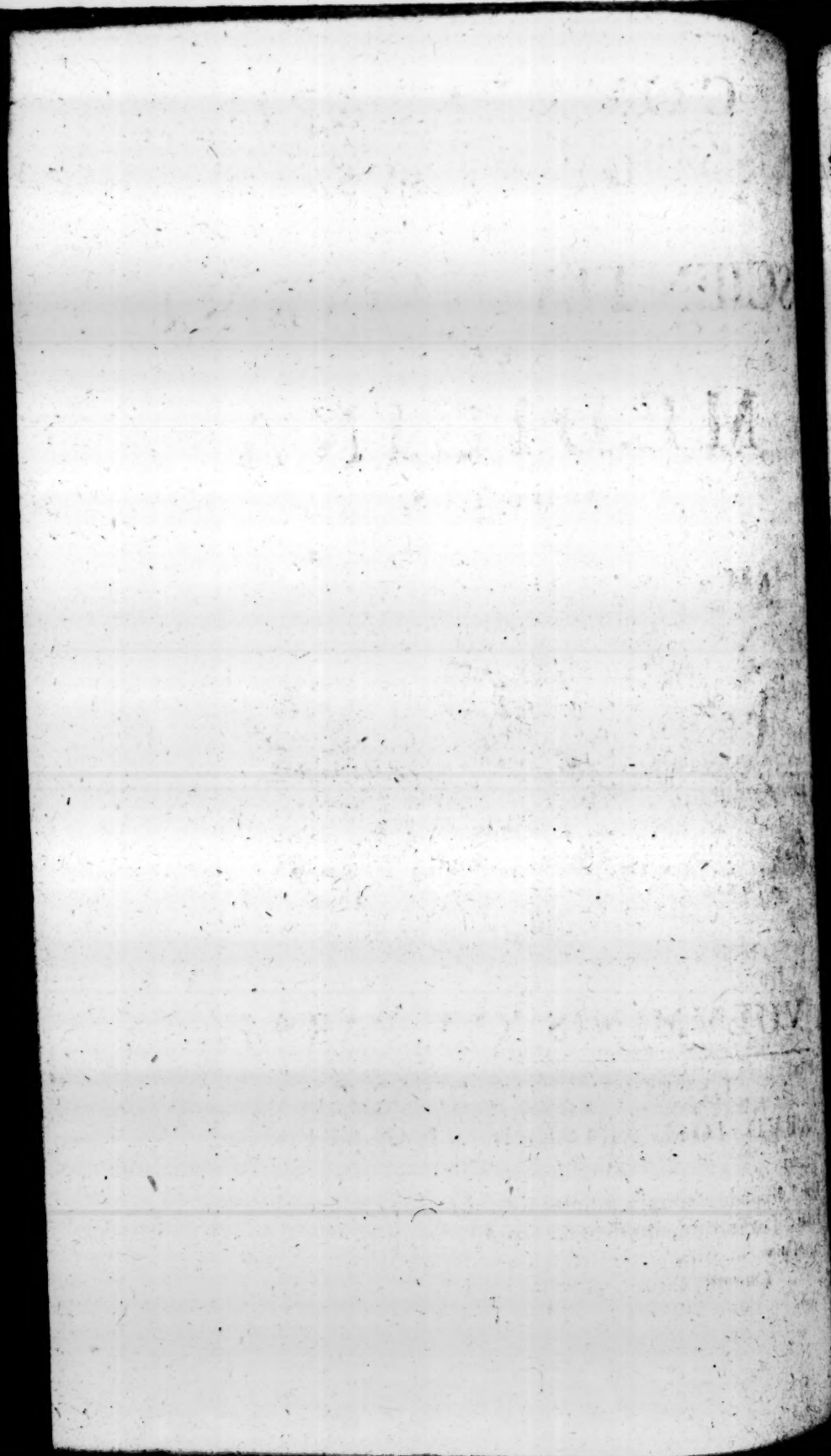

LIPSIAE, MDCCLXXXIII.

APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam

Londini apud Fr. Elmsly, Edinburgi apud Io. Balfour, Lugd. Bat. apud
Hares Luchtmann, Parisiis apud Barroi senior. Venetiis apud Io. Bapt.
Pasquali, Milano apud Ios. Galeazzi, Augustae Taurinor. apud
Laurent. Giraud, Holmiae apud Magnum Swederum!

I.

Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens Handlingar för År 1777. Vol. XXXVIII. Stockholm 1777. 8. plagg. 351. tab. aen. 9.

h. e.

Acta Academiae Regiae Scientiarum Suëcicae,
anni MDCCLXXVII.

Trimestre primum.

I. **R**OLAND MARTIN quomodo defectus unius p. 4.
alteriusve sensus aliorum maiore perfectione
suppleatur. Occasione coeci cuiusdam varias artes
exercentis iunguntur aliae historiae de coecis, sur-
dis cet. variis ex scriptis congestae.

II. *De aqua marina, ex profundo hausta, refert* p. 21.
ANDR. SPARRMAN. Accepit talem circa latitudi-
nem geographicam 29. grad. 27 min. longitudi-
nem 38. gr. 21. ad occidentem meridiani Pari-
sini ex profunditate 60 orgyiarum. Magis salsa
apparuit ea, quae ex superficie hauritur, sed purior,
libera ab huius sapore nauseoso, similis aquae
dulci, quae sal solutum contineret.

III. *Aquam marinam, quam ex profundo 60 or-* p. 25.
gyiarum haustam, SPARMANN attulerat, examinat
TORBERN BERGMAN. Gradibus 15 calentis gra-
vitas specifica, aquae destillatae gravitate posita = 1,
est = 1,0289, igitur mensura, quam *Kanna* vocant p. 28.
Sueci, pondere aequat semiuncias 196, 5199. Haec
mensura continet salis communis semiuncias 6,
48; Magnesiaë salitæ 1,77; gypsi 0,21; magne-
siaë in acido aereo solutæ, minus, quam $\frac{1}{100}$ semi-
uncia. Suspiscatur fuisse in aqua plus acidi aerei
N 2 et

et solutæ in illo magnesiæ, succussibus vero, calore, abiisse acidum, decidisse magnesiæ. Aquæ profundiori non inesse saporem nauseosum, quem habet superficiei propior, explicat ex cadaueribus animalium marinorum prope superficiem putrescentibus. Salis copiam prope superficiem satis exiguam esse, ut putredinem promoueat, non maiorem, qua putredini resistatur. Cum enim putredine resolui debeant cadauera, salern aquæ maxime datum esse a creatore, non, ut quidam credunt, arcendæ putredini, sed, potius accelerandæ.

- p. 29. IV. *De insectis, quæ cerealibus propullulantibus et ipsis illorum radicibus nocent*, agit Cl. BIERKANDER. Suecicum nomen *vermes radicum* indicat. Sunt illi muscarum larvæ, imprimis *Muscæ secalis*, et *Muscæ calamitosæ*. Sed et alias larvas inter plantulas secalis progerminantes reperit, ex quibus prodierunt *Musca velox*, *Musca tripunctata*, *Musca truncata*, *Musca niualis*. Remedium imprimis in eo quaerit, ne cum stercoreatione agri ova muscarum eo deferantur. Igitur tegendum fimum, aut ita tractandum, ut ova immitti non possint; vel subacto aratione fimo destruantur.

- p. 44. V. *De numero Lapponum* aliquot parochiarum Lapponiæ Sueciæ incolentium refert HOLLSTEN.

- p. 45. VI. *Proteæ novam speciem* describit et pingit ANDR. SPARRMAN. Reperit illam in Capite bonæ specie. Pulcherrimam inter viginti duas congeneres pronunciat, quas in capite bonæ spei videt. Itaque, regem, qui Sueciæ iam imperat honoraturus, specificum nomen Proteæ huic dat: *Sceptrum Gustavianum*.

- p. 56. VII. IO. CHR. WILKE phænomena electrophorici D. VOLTA recenset, et explicare contendit, simul primaria phænomena electrica, unde oriuntur, docet.

cere. Vtitur materiis duabus, quae singulae repel. p. 72.
hnt, se vero mutuo trahant, coniunctae materiam
activitate carentem constituent, a corporibus diuersimode trahantur.

VIII. O. ACREL refert de *trunco arteriae femoralis sinistrae vulnerato, ligaturis separato sanatione, salva extremitate inferiore feliciter obtenta.* Vulnus p. 86.

cultro fortuito sibi inflixerat miles, aetatis XXVIII. annorum, d. 13. Ian. 1777. circiter 7 digitos a ligamento FALLOPII transuersim inter musculos, sartorium et adductorem longum. Subsidiis, quae ad manus erant, adhibitis, cum sanguinis stillicidium, fasciis et compressionibus omnino cohiberi non posset; pulsatio vero, aneurysma indicaret, d. 8. Febr. in nosocomium regium receptus est. Aperto vulnere manum transuersam infra ligamentum FALLOPII intra femur, truncus arteriae femoralis, p. 89. longitudine digiti transuersi apparebat, apertura superiore circiter duas lineas lata, sanguine coagulato occlusa. Pars arteriae, visui exposita, et quae ab integumentis communibus fascia lata tegebatur, in formam oualem extensa, vehementer pulsabat. Ita iudicabatur aneurysma spurium tunicae arteriae, a sanguine, qui elapsis XXVII diebus iteratis vicibus proruperat, putrescente arrosae, alicubi rupturae proximae. Cum appareret compressionem solam profuturam, ligaturae applicatae sunt, supra et infra aneurysma, inferior aperta mansit, superiore constricta, et compressione arteriae, tum sanguis, qui profluxerat, cohibitus est, tum aliis non ignotis remediis sanatione praestita aeger sub finem aprilis, libero pedum usu fruebatur.

VIII. Quaedam ad hoc exemplum commentatur ROL. MARTIN. Nutritionem quidem *extremi* p. 102. *tati huic* adferri potuisse ab aliis vasis, cum furculi arteriae femoralis superficialis ac popliteae, occur-

rant ramis arteriae profundae femoralis et perforantis, parcum tamen esse hoc nutrimentum, cum magnitudine extremitatis inferioris huius conferatur. Itaque imprimis compressionem adhibendam suadet.

Trimestre secundum.

- p. 105. I. ROL. MARTIN adnotata *de sensibus externis* continuat *), satis cognita, de tactus organo per omnem corporis superficiem diffuso, nervis, imprimis ubi subtilior tactus est, ut in digitorum extremis, copiosioribus: deinde organa reliquorum sensuum recenset eo ordine, quo maius organismi artificium ostendunt, gustus, olfactus, auditus, visus, atque variam variorum sensuum addit necessitatem. Rursus unius defectum aliis refarcinari, quod parcatur nervis iis, quibus deficit vis, adeoque alia impendi possint. Nervos non inter se dissimiles esse, sed alios aliis sensationibus aptari, quod ad organa aliter constructa pertingant. Omnes nervos sensorios esse, neque differre ab illis motoriorum.
- p. 128. II. IO. CAR. WILKE continuat explicationem *electrophori, et phaenomenorum electricorum*, imprimis agit *de atmosphaeris electricis*.
- p. 144. III. *De Hydnora Africana*, anno MDCCLXXI Trim. I. descripta, quaedam addit THUNBERG **) ad modum florendi cet. pertinentia. Fructus est bacca, pulpa constans, quae sparsa continet semina nidulantia: comedunt eundem Hotentottae et rusticorum liberi. Locus plantae systematicus est in Monadelphia ante Waltheriam.
- p. 147. IIII. *Viueram melluorqm* describit ANDR. SPARMAN. Nomen triuiale *Ratel* tribuunt animali capitis bonae spei incolae, ubi habitat. Imprimis resciatur

*) v. primum articulum Trimestris primi supra p. 195.

**) v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 583.

scitur melle et cera apum, caua intra terram incolentium, quae caua variis aliis animalibus, vt hystrici cristatae, sui africano, talpis, viuertis, originem debent. Crines animalis rigidi, pellis tenax, quam canum morsus vix penetrant, ipsum animal dentibus et vnguibus se tuetur. Pellem prehensam dicunt loco, vt prehenditur, a carne secedere, quam veluti saccus contineret. Figura animalis et descriptio ex pelle detracta exhibentur, viuum obtinere Noster non potuit.

V. *De rectificandis arcubus ellipticis et hyperbolicis* agit NIC. LANDERBECK. p. 151.

VI. PETR. HOGSTRÖM *numeros Lapponum paucorum* p. 155. rochiarum aliquot edit. Gens ista paullatim minui videtur.

VII. PETR. ADR. GADD rursus agit, *de paludibus in agros aut prata conuertendis*. p. 160.

VIII. GEORG. FORSTER plantam, quam in Nova Zelandia detexit, describit et depingit, *Gentianam saxosam* corollis quinquefidis campanulatis, foliis spatulatis.

VIII. DANIEL ME. ALGREN quaedam narrat, p. 185. quae ad apes pertinentia expertus est, additis, quae inde ducantur, praeceptis oeconomicis.

Trimestre tertium.

I. *De nitro cogitata* edit IO. BERGER: nixa iis, p. 193. quae Helsingforsii, vbi nitrum coquitur, obseruata sunt. Lixiuum nitro foetum, cum pinguedine abundat, non crystallisari. Non ea ex causa, quod basis alcalina ipsi desit, vt chemicorum quidam docuerunt, sed quod pinguedo crystallisationem impedit. Separata enim pinguedine, crystallos generari, licet nihil alcalini admisceatur. Multa de sale ammoniaco in lixiuio, vnde coquitur nitrum, contento. Scripsit haec auctor anno 1766, cum co-

- Sturæ nitri Helsingforsii præesset, confectaria complexus ex plurimis experimentis, ibi instituta. Tum hoc scriptum, tum aliud longe prolixius, quo experimenta recensentur, consilio bellico exhibuit, quod post mortem auctoris vtrumque Academiae Regiae Scientiarum donauit. Sub finem monetur, esse in domo quadam Helsingforsii puteum, cuius aqua nitrum contineat, et quidem in cantharo aquae, cum ditissima est, semiunciam.
- p. 213. II. *De magnesia nitri* agit TORBERN BERGMAN, occasione scripti præcedentis. Quod pulvis albus e lixiuio, vnde nitrum coquitur, præcipitatus ope alcali fixi, facile solvatur in acido vitrioli, et crystallisatione sal anglicum exhibeat; contra, quod ex lixiuio post euaporationem obtinetur, calcinatum, in eodem menstruo absque solutione manere videatur, quod et præcipitato accidit, postquam calcinationem subiit: inde collegerunt aliqui, mutationem in calcem euenisse, nam eadem phaenomena calx vsta exhibet. Noster docet, calcinatione abire a magnesia, 25 centesimas aërei, 30 centesimas aquae, quo efficiatur, ut, quod remanet, difficilius solutum sit, nihil ceterum eius natura mutata.
- p. 216. III. *De electrophoro* dissertationem finit IO. CAR. WILKE.
- p. 234. IIII. *Cimex paradoxus* describitur ab ANDR. SPARRMAN. Reperit insectum in desertis arenosis Capitis bonae spei obiter conspectum frustulo folii aridi simile. Thorax margine tenui prominente circumdatur. Animal vndique aculeis munitum.
- p. 238. V. *Hydrophobiam*, quæ intra duos dies aegrum occidit, describit IO. L. ODHELIUS. Rabies animalium rara in Suecia, quod climati temperato tribuitur. Hominum vero, qui funesto hoc morbo

perierint, vix exempla extant. Casus, quem re-
 cordor, accidit puero duodecim annorum. Is catellum
 lectum etiam in lectum receperat. Aegrum catel-
 lum pauidum, homines, et notos, fugientem, alia
 indolentia rabiei edentem, manibus tractauerat, liga-
 tum in lecto retinuerat nocte, quae catelli mortem
 antecessit. Sine dubio osculatus etiam erat ani-
 mal puer, conquestus enim de fetido canis halitu.
 Male se habuit puer d. XXIV. iun. MDCCCLXXXVII.
 catello d. XII. iunij eiusdem anni interempto; ita
 tamen, ut per aliquot dies et iter breuiusculum sus-
 cipere, et scholam frequentare posset, licet animo
 minus quam sueuerat erecto. Increbescente ma-
 lo vocatus ODHELIVS d. 29. iun. ante meridiem
 tum ex aliis indiciis, tum quod bibere renueret,
 cui desiti conquereretur, qualis morbus sit, agnouit.
 Vena secta hora secunda eius diei sanguis sine cru-
 sta inflammatoria. Nunc demum comperit canis,
 quam retulimus, historiam. Balneum aquae tepi-
 dae adhibitum, testea aqua prae oculis aegri, dein-
 de unguento mercuriali brachia et pedes illita, bo-
 lus ex opio et moscho difficulter ab aegro deglu-
 tibus, omnibus nihilominus in peius ruentibus. Ve-
 na rursus secta, neque dum crusta inflammatoria
 apparuit, convulsiones absque intermissione dura-
 verunt, sensationis indicia nulla, donec decrescen-
 tibus spasmis, aeger d. XXX. iun. dicti anni ante
 meridiem, satis quietus obiit.

Confectaria quaedam generalia huius historiae
 haec addit Noster. Cum sanguis inflammati nil
 ostenderit, morbum non esse in humoribus, sed
 in violenta commotione systematis nervosi, a ve-
 neno, quod imprimis pectus et collum inuadat. Ita-
 que methodum antiphlogisticam forte non opti-
 mam esse. Optandum esse medicamentum, quod
 veneno nervos irritanti obstat. Eius veneni effe-

stus cum iam d. XXIV. iun. apparuerint, hydrophobiam tamen, nonnisi demum XXVIII. iun. cessisse cum pectoris oppressione. Itaque sequens esse vehementioris irritationis, et spasmodum collo, pectore, facie. Mercurii vim nullam cum hydrophobia iam apparuit.

p. 246. VI. *Culturam solani tuberosi* describit, et oeconomicos eximios laudat IO. ALSTRÖM. Speciem huius solani vnam agnoscit, a RALEIGH no 584 ex Virginia in Hiberniam delatam, et varietes plures recenset, ex cultura natas.

p. 265. VII. *Animal exiguum, rarum, Africanum*, depexit et breuiter describit ERIC. SKIÖLDEBRAND. Reperitur in Africae deserto Sara, sed rarissima, cum Algirii commemoraretur Noster, praenotitum propositis, nonnisi vnicum nancisci potuerit. Paupertate et velocitate captaturos effugit. Quod habuit, in fouea in sabulo excauata habitaculo, captum erat, et in cauea pane et carne cocta nutrebat. Liberum dicunt vesci insectis minoribus, locustis cet. Arrosa dentibus cauea, effugit: itaque methodica descriptio edi non potest. Latuit interdum vt canis, habitus catelli aut potius vulpeculae, naturali magnitudine sedens pictus exhibetur (picturae longitudo digitos circiter septem). Forma animalis pulchra, crines nitidi, color ad fuscus pertinens, aurium alae magnae, ad quorum basin nullus apparuit ad mentum auditorum introitus, forte, ne is meatus animali in sabulo fodienti saepius impleretur. Pedes, quales catelli aut vulpeculae, etiam dentes, quantum conspicere illos licuit, nam animal in cauea viuens difficiliter prehendi poterat, neque, vt id fieret, magnopere laboratum est, ne vel se ipsum laederet, vel prehensurum morfu. Itaque accuratius examinari non potuit, vnde aliud nomen ipsi Noster tribuere non audet, praeter hoc: *Vulpes minimus Saarensis*.

VIII. PETR. HELLZEN describit *machinam gra-* p. 267.
nis cerealium ex aristis exprimendis, dum supra illas
volvitur.

IX. *De morfu canis rabidi sanato* refert WILH. P. 270.
GRÜTZER. Ancillam anni MDCCLXXVII. d. XXI.
Iulii hora octava matutina momordit canis, rabidus
inducatus, quod lingua propendente, nullo latra-
tu, illam aggredereetur, antea vero felem, et catel-
lum occidisset. Vulnus magnum inflixit pedi dex-
tro, dentes etiam impegit brachio sinistro. Noster
laesam primo vidit hora altera pomeridiana eius
diei. Vulneri pedis scarificato impositum vnguen-
tum de styrace, vena secta in brachio dextro adhi-
bitum vnguentum Neapolitanum PETITI, interne
vero pulvis ex cinnabari e moscho: spatio nouem
septimanarum vulnus omnino sanatum. Hydro-
phobia nulla, nisi imposterum contingat, ad quam
rem attentum se futurum Noster promittit. Mo-
net Academia, non satis certum esse, an rabidus
canis fuerit, interim mercurialium vsum suaden-
dum esse post morsum cuiusuis canis irati, etsi non
rabidi.

Trimestre quartum.

I. *Annuae et diurnae variationes acus magneti-* p. 273.
cae Holmiae pluribus annis obseruauit IO. CAR.
WILKE.

II. ANDR. HELLANT *obseruationes declinationis* p. 300.
acus magneticae, in variis locis intra circulum polarem
habitas, edit.

III. *Calculo vesicae urinariae frustra adhibitum* p. 304.
saponem et aquam calcis refert P. ION. BERGIVS.
Id remedium, aliis frustra adhibitis, aegro inde ab
anno MDCCLXII calculo laboranti suaserat No-
ster et ROSENSTEINIUS. Itaque sub finem anni
MDCCLXIII coepit aeger quotidie sumere semun-
ciam

ciam saponis, adhibitis simul tribus quartis (*Quartus*) aquae calcis praeparatae ex ostrearum testis calcinatis. Hoc remedio constanter et exacte usus est, nisi, propter alium morbum, rarius, BERGIUS ipse aliud suaderet. Initio, leuari visum malum, ita et cibos magis appeteret, et bene concoqueret, pinguiorem corporis habitum consequutus. Sed post plures annos, coepit macilentior fieri, doloresque augebantur, atque calculus ita crescebat, ut exterius in perinaeo sentiretur; apparuerunt aphtharum indicia, et singultus perpetuus. Martii mense MDCCCLXXVII decessit aeger annorum LXXI. SVEDELIVS, dum aperiretur cadaver, praesens fuit, vesica tota calculo repleta, cui fere circumcirca applicabatur, calculus obductus in superficie, et circumdatus, materia sabulosa, cuius recentis facies crystallina erat. Calculi exempti pondus semunciarum vndecim, duos dies in loco sicco

p. 307. servatus unciam perdidit. Hinc dubitat CL. BERGIUS, saponi et aquae calcis vim esse, calculi in corpore dissoluendi; etsi in calculis extra corpus id praesent. Forte in primis viis reperitur corpus acidi aerei, quo saturatae particulae calcareae in aqua calcis sanguinem non ingrediuntur. Plures historias ab aliis relatas memorat, calculorum reperiendorum in cadaveribus illorum, qui sapone et aqua calcis diu usi fuerant, ipso etiam Stephentio

p. 308. remedio. De lixiuio caustico, quod Anglis contra calculum celebratur, haec expertus est: quinque guttae lixiui caustici, sufficiente quantitate iuris ex carnibus coctis dilutae, aegris, qui magnis calculis vesicae laborabant, dolores plurimum auxerunt. Itaque experimenta caute instituenda, nec nisi cum iis, quorum calculi exigui. Saponem et aquam calcis, etsi non solvant calculos, dolores tamen mitigare, docet, tum ille casus ipse, quem

quem refert, tum equitis WALPOLE, de quo legi possunt Transact. philos. Vol. XLVII. p. 472. et Vol. I. p. 205 *). Calculi vesicae felleae, licet a calculis vesicae urinae omnino diuersi sint, monet tamen Noster, contra illos aquam calcis et saponem frustra adhiberi. Plus sperat ab acido vegetabili, propter pinguem horum calculorum habitum. Tribus vicibus ipsi contigit, colicas vehementes, a calculis vesicae felleis ortas, mitigari cremore tartari, et iusculis ex herbis viridibus.

IV. *Pinus viminalis* describitur a NIC. ALSTRÖMER. Arborem solitariam prope Malmby in itinere praeteriens vidit, curauit deinde, vt solícite examinaretur, et exhibet ANDR. SPARRMANNI botanicam descriptionem. Vocatur SPARRMANNO: *Pinus viminalis, ramulis elongatis, pendentibus, flexuosis, laxis*. A pinu abiete differt 1) ramulis elongatis, simpliciusculis dependentibus, flexuosis, laxis, maximam partem aphyllis, sed ad apices foliosis, in figuram moniliformem; 2) foliis tetragonis, minus et rarius mucronatis, maioribus intensius viridibus, undique patentibus, saepius incuruatis. Aliquot arbores repertae sunt, sed paucae vnde SPARRMANNO dicitur: in Vplandia et Suecia rarius habitare. LINNEO in vltima editione florae Suecicae varietas vulgatae pinus abietis adducitur, quae ipsi vocatur *Abies procera viminalis*, ramis caudicem prosequentibus reflexis, folio tenero, cortice subrubro. Quae

*) v. *Auserlesene Abhandlungen praktischen und chirurgischen Inhalts, aus den philosophischen Transaktionen und Sammlungen der Jahre 1754—1757. Vierter Theil mit Kupfern. Lübeck und Leipzig, 8. pag. 9—32.* Instituti huius rationem dedimus in comm. nostr. Vol. XXII. p. 563. Sunt autem et in aliis huius collectionis partibus plura exempla, vt in tertia parte p. 74 et in quarta p. 142 cet.

Quae sine dubio ad hanc arborem pertinet. *LEWIS* pro hybrida habet, quod sterilem semper reperit. Nostri vero strobilos reperierunt, et si apertos et vacuos; superest, ut, collectis seminibus terrae insertis, decidatur, sitne species, an plumbi hybrida.

- p. 317. V. *De platina* agit *TORBERN BERGMANN*. Libras quatuor ante plures annos accepit ab *ALSTRÖMERO*, quas cum comperisset amalgamationem subiisse, pressit experimenta, cum illis instituit, sperans nacturum se platina talem, qualis effoditur, quam spem cum frustraneam iam iudicet, edit, quae ad illam, quam examinare poterat, pertinentia est.
- p. 319. pertus est. Ab alcali minerali praecipitari platina negarunt *MARGGRAF* et *LEWIS*, praecipitatus expertus est *BERGMANN*. Manet tamen flauescolor solutioni, etsi dominetur alcali. Quae praecipitatio orta sit, alcali vegetabili, aut volatili, item sale ammoniaco adhibitis, refert. Platinam sale ammoniaco praecipitatam igne fortiore liquari, *WOLFF* docuit, et verum esse, Noster expertus est. Praeterea vero, carboni impositam cum sale microcosmico, ope tubi ferruminatorii fudit. Hoc modo globuli obtinentur, magnitudine capituli aequi exiguae, qui globuli, si malleo in laminas tenues extendantur, rursus liquari possunt, ut illorum *VI* et *VIII* in vnum confluant. Is rursus malleo extensus, semel adhuc, multo labore liquatur, vltiori fusio nulla succedit. Igitur fusibilis redditur materia a sale ammoniaco, quod difficilius explicatur.
- p. 324. Noster iudicat. Platinam ut purgaret a ferro admixto, in acido salis coxit, coctam aqua regis soluit, et sale ammoniaco praecipitavit, praecipitatum aqua frigida abluit, siccauit, bis fudit modo ante descripto. Ita regulum purum obtinuit. De loco, quem inter metalla occupet, ita iudicat: non esse mixturam auri

auri et ferri, cum, his metallis, quacumque ratione colliquatis, nihil obtineatur, quod grauitate, aut aliis adfectionibus ad platinam accedat. Purissimam platinam argenti candorem ostendere, aquae grauitatem specificam paulo plus, quam XVIII vicibus superare, ferri duritiem habere; ferri autem nihil, quod percipi possit, continere. Itaque metallum sui generis esse.

VI. *De apibus*, obseruationes oeconomicas con- p. 328.
tinueat DANIEL M. ALGREN.

VII. *De oculo mundi* agit C. G. POETZSCH. Pretio p. 333.
centum numorum aureorum Hollandicorum hoc exemplar erat. Inter opalos Eibensstockiensis lapis effoditur, aequae in aqua clarescens, cuius particulam misit Academiae Noster.

VIII. Hunc lapidem a POETZSCHIO missum p. 334.
examinauit BEN. QVIST. ANDERSSON, et pro varietate oculi mundi, nondum visa, agnoscit.

IX. ADOLPH. MURRAY edit, quae ad oculum p. 336.
mundi pertinentia vidit apud generosiss. DE VELT-
HEIM, rei metallicae in montibus Hercyniae praefectum, item apud alios. Dantur alii lapides, qui aquae immersi, clarescunt, vt hac sola proprietate oculus mundi agnosci non possit. Itaque ex his, quae enarrat Noster, emendari possunt quaedam, ab aliis de eodem lapide dicta.

X. *De oculo mundi* agit MART. THRANE BRÜN. p. 345.
NICH. Calcedonium ex insula FERRŌ accepit, crusta albida flauesciente circumdatum, quae radi poterat, et linguae adhaerebat, aquae immissa pellucida fiebat. Hanc igitur pro lapide mutabili habet, et plura ab aliis etiam relata addit, quibus confirmetur crustas calcedonii, cacholongi, agatis, interdum hac proprietate pollere.

XI. *De oculo mundi* pergit TORBERN RERG. p. 347.
MANN. Calcedonio et opalo socium reperiri, filici ignario

igniatio inesse interdum venas, quae aquae immixtae pellucidae fiant. Opalum Eibenstockiensis, quod igne opacus fit, aquae immixtum aliquam pelluciditatem consequi. Oculum mundi non conuexa superficie sphaerica terminandum esse, quae promotione massae, quam circumscribit, minima est, itaque efficit, ut aquae tardius in interiora penetret et lapidem pellucidum reddat. Flauum colorem oculi mundi a ferro esse, acido salis extrahi aut diminui, fortiolem reddi acido nitri concentrato, quo ferrum dephlogisticetur *).

II.

Beiträge zur Fieberlehre von CHRISTOPH FRIDERICH ELSNER der Arzneigelahrtheit Doctor und Kreisphysicus zu Bartenstein. Königsberg bey Wagner und Dengel 1782. 8. 1-3. Stück, 142 Seitt.

i. e.

Symbolae ad doctrinam febrium, Auctore FRIDERICO ELSNER. **) Pars I-III.

Prius de oeconomia animali in vniuersum differat, quam ipsam febrium naturam contemplatur. Diuidit irritabilitatem in eam, quae fibris ipsisque insit, et eam, quae a neruorum vi aequiperdeat, atque a stimulo quodam externo. In partem diuisione adsentitur Cl^o. TETEN, qui alios per organorum fabricam in corpore definiri, aliosque plerumque esse inuoluntarios, alios a voluntate nostra pendere, alios denique plurimos mediae esse

*) De lapide mutabili s. mundi oculus dicto, etiam experimentum C. BRÜKMANNVS et circa eius indolem experimenta et obseruata tradit v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 24

**) v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 303.

indolis, qui inter vtrosque quasi intercedant. Quibus quidem motibus perficiendis adest vis nervosa; ita tamen, vt minima eiusdem pars ad motus necessarios, organicos et vitales impendatur, maxima autem ad voluntarios recte peragendos requiratur.

His aliisque, quae praeterimus, praemissis, Au-Fasc. I. Hor demonstrare studet, omnes febres esse vnus febris, quam *uniuersalem* nominat, varietates, quarum praecipuis ceteras, vt *species*, submittit, non quidem apta et regulis systematicis conueniente methodo. Febre praesente aucti motus mechanicarum necessariorum actionum vitalium irritabilitatem harum partium auctam esse demonstrant. Itaque natura febris cernitur in mutata et aucta vniuersali irritabilitate, quae est reactio virium corporis, quibus hoc ipsum sese conseruare et a particulis morbosae liberare annitur. Non tamen semper febris excretionem morbosae materiei comitatur. Caret ea enim interdum stimulo, quo febris excitari queat. Vt plurimum autem, vbi febris incitatur, stimulus inuadit neruorum et vasorum systemata aequali modo et ab vtrisque etiam pendet reactio. Tum per remotas causas debilitas in horum systematum functionibus oritur, vsque dum irritabilitas inaequaliter mutata est et reactio subsequitur, quippe qua horror, torpor, laesio actionum, lassitudo, calor et pulsus praeternaturalis efficiuntur. Laudatur a Nostro Cl. THAER, qui de actione systematis neruosi in febribus scripsit *).

Ab hac systematum diuersitate, in quae stimu- p. 20.
lus agit et in quibus reactio fit, pendet febris mu-
tatio. Vis et debilitas reactionis sistunt duas prae- p. 22.
cipue febris mutationes, quae sunt febris cum dia-
thesi

*) v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 532.
Tom. XXV. Pars II.

p. 23. thesi phlogistica et febris cum diathesi putrida. Vt vero stimulus neque adeo fortis, nec reactio adeo debilis fuerit, ephemera, synochus simplex, febris vrticata, etiam nonnullae intermittentes oriuntur.

p. 29. Ephemera a Nostro vt febris simplex consideratur, quae, pro materiei diuersitate et eius varia sede mutata, origini multarum febrium seruit. Ephemera finitur, plurimis consentientibus, tertio, saltem quarto die, et leuiiores ephemeræ vno vel altero die disparent. Atque hoc quidem sensu Noster sumit ephemeram, vt febrem vniuersalem.

p. 34. Quibus praemissis, describit Auctor febrem, quam vniuersalem dicit, atque nonnullas varietates, dein ad varias febres vniuersalem applicat. Haec febris vniuersalis est partim ephemera, partim polyhemera. Synochus simplex est febris prolongata vniuersalis. Criticos dies Noster non reiciit.

p. 42. Transit ad remittentes et intermittentes. Re ipsa sunt febres remittentes nondum completæ intermittentes, vt maxima de parte autumnales ab initio remittentes et circa finem verae intermittentes.

p. 43. Sedes harum febrium est in systemate gastrico.

p. 55. Huc pertinent febris remittens amphimerina, remittens tritaeophyes, febres intermittentes extensae et hemitritaeae CELSI. Reditum febris certo tempore ex natura et progressu febris vniuersalis Noster explicat. Ad varietates vniuersalis febris referuntur symptomaticae febres, vt et eae, quae a venenis repetendae sunt.

Fasc. II. Inquirat Noster iam in diuersitatem causae materialis, quae vniuersalem febrem diuersimode mutat. Ad febrem cum diathesi phlogistica pertinent catarrhus et eius varietates, vt angina, tussis catarrhalis, peripneumonia notha, rheumatismus acutus etc.

p. 75. Chronicus rheumatismus differt ab acuto, vt inflammatio topica sine febre ab inflammatoria febre. Huc referuntur lumbago, ischias, hemicrania, odontalgia,

talgia, otalgia, ophthalmia e. f. p. Dein ad synochum non putrem, quam Cl. GRANT dicit, aliasque progreditur.

In tertio fasciculo a Nostro inquiritur, cur in vno Fascic. casu phlogistica diathesis in alio putrida oriatur, cur III. porro muco seu phlegmate, bileque corrupta cet. hae febres inter se differant. Inter causas remotas, praedisponentes et occasionales referenda est aëris vicissitudo per anni tempora. Cl^{um} GRANT *) Noster sequitur, qui in hanc inquisiuit febrium diuersitatem.

Epidemiarum, quae interrompunt solitum feb. p. 108. brium progressum, origo cernitur vel in tempestate insolita, vel in insolitis causis physicis, quae vno eodemque tempore conueniunt, vel in contagio peregrino, quod aliunde adfertur. Non raro omnes tres causae epidemiarum ortui seruiunt.

Singulis his epidemiarum causis expensis, com p. 135. municat Auctor Cl. theoriam exanthematum et miasmatum specificorum. Sunt quaedam exanthemata cum vniuersali febre sporadica coniuncta, vt varioli spurii, roseolae, scarlatina, purpura, petechiae, erysipelas, anthraces, bubones. Quae per aëris, tempestatis, alimentorum, vitae generis, commerciorum, morborum praegressorum cet. vicissitudinem atque diuersitatem, vno in loco magis, quam in altero, eodem tempore, febri vniuersali superueniunt seu epidemica euadunt. Quibus accedit miasma contagiosum, vt pestilentielle cet. quod has epidemias reddit contagiosas, sese coniungit cum materia exanthematica cumque ea vim inficiendi communicat et miasma specificum sistit. Ita oriuntur ex variolis spuriiis verae, ex roseolis, morbilli, ex benigna scarlatina, maligna cet.

Ad nouum morbum oriundum pertinent tem p. 139. poris dispendium multaeque praegressae mutationes

O 2

et

*) v. comment. nostr. Vol. XXI. p. 550.

et res, quae hunc morbum efficiunt. Vt sunt climatis, soli, aquarum, filuarum, inundationum, peludum, terrae motuum, aeris atmosphaerici, tempestatis, vitae generis, vitiorum cet. ratio atque va-

P. 141. rietas. Differit simili modo Cl. Auctor de origine et caussis reliquorum morborum contagioforum et anthematicorum. Ex eodem fonte explicat originem februm puerperarum, crebriorem nonnullorum morborum accessum, vt febris putrida. Neruosi systematis debilitatem efficiunt varia vitae ratio atque educatio; eademque debilitas neruorum, loco inflammatorum morborum, maxima et parte rheumatismis, catarrhis et febribus neruosis gignendis seruit. Adignotas denique vel nondum plane declaratas, vi tamen in corpus humanum instructas, morborum caussas saepe refugiendum esse fatetur Noster. Ita electricitas quidem atmosphaerae et animalis corporis, magnetismus, aeris diuersitas, benignae et malignae vegetabilium exhalationes, animalcula infusoria cet. attentionem virorum doctorum excitarunt; carent tamen sufficienti per experientiam adquirenda certitudine.

III.

ALEXANDER MONRO des ältern, Mitglieds der Königlichen Englischen Gesellschaft zu London, und des Königlichen Collegiums der Aerzte zu Edinburgh, ingleichen öffentlichen Lehrers der Arzney- und Zergliederungskunst auf letzterer Universität, sämtliche Werke praktischen und chirurgischen Inhalts. Nebst einer Abhandlung über die vergleichende Zergliederung oder die Anatomie der Thiere. Aus dem Englischen übersetzt. Mit Kupfern, Leipzig bey M. G. Weidmanns Erben und Reich 1782. Scitt. 588. 8.

i. a.

ALEXANDRI MONRO senioris, opera omnia practica et chirurgica. Accedit tractatus de comparata seu animalium anatomia. Ex anglico sermone in germanicum versa.

Prodebant anglico idiomate haec opera, curante ALEXANDRO, filio Auctoris, anno MDCCCLXXXI in forma quarta. Interpres vero in hac germanica versione omisit scripta de ossibus et nervis, quae iam in Germanica lingua legi possunt, et solummodo respexit ad practica et chirurgica scripta. Quae quidem in actis Edinburgensibus *) ex parte continentur, interim tamen aucta et, quibusdam mendis primae versionis emendatis, hic sunt tradita. Tractatui de anatomia comparata addita est brevis relatio orationis, nondum prelo subiectae, de humani corporis epidermide.

Continent opera anglice scripta memoriam MONROI senioris**), ex qua interpres sequentia enarrat. Quae ad inoculationem in Scotia pertinent scripta, nondum, quantum interpreti et nobis constat, sunt germanice vulgata. Scotia erat MONROI patria et pater chirurgus. Filius, cuius scilicet memoriam iam tradimus, natus est Londini die VIII. mensis Septembris MDCLXXXVII. A puero medicinae erat deditus et Edinburgi, Londini, Parisiis et Lugduni Bataurorum multa didicit, inprimis erat magni BOERHAAVII diligens discipulus. Rediit deinde Edinburgum anatomiam et chirurgiam docens ibidem anno 1719. Est itaque fundator huius celeberrimae Academiae Edinburgensis, cuius fundatio in annum 1720 incidit. Multum quoque contulit ad condendum nosocomium et eligebatur

O 3

*) vid. comment. nostr. Vol. V. p. 54.

**) ibid. Vol. XV. p. 177.

batur anno vigesimo et primo seculi iam dicti professor anatomiae.

Tum anno vigesimo et sexto prodibat MONROI osteologia, postea neurologia et alia scripta *). Anno trigesimo secundo huius saeculi ab epistolis erat societati Edinburgensi medicae et chirurgicae, quae ante nonnullos annos erat fundata **). Curauit itaque primum volumen actorum Edinburgensium, sequentia pariter, ac noua. Praeterea nonnulla reliquit manuscripta, inter quae filium ALEXANDER MONRO, historiam anatomicorum scriptorum, instructionem ad corporis partes dissectandas, tractatum de vulneribus et tumoribus et quasdam obseruationes supra chirurgiam Heisterianam nominat.

Excellebat MONROVS indole ingenii atque humanitate, patriae suae consulens et omnia quaecunque bona instituta promouens; quapropter non solum docendo et faciendo medicinam, vtilem sese praestitit, sed etiam bonum atque fidelem ciuem. Coniugium inibat anno 1721, pater trium filiorum et vnus filiae factus est. Filius secundus DONALDVS et tertius ALEXANDER ***); editor horum operum paternorum. Corpore gaudebat Noster sano atque robusto, saepius tamen haemoptysi laborabat. Anno 1762 valdopere aegrotabat febre epidemica catarrhali, accedentibus vrinae et alui difficultatibus, quae quoque prorsus superari non poterant, sed, vlcere fungoso, in vesica et intestino inde re-

lieto

*) ALBERT. VON HALLER bibliotheca anatomica. Tom. II. p. 176. v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 606. vbi et filiorum DONALDI et ALEXANDRI merita anatomica enarrantur.

**) v. comment. nostr. Vol. V. p. 54. seq.

***) Quorum merita iam supra commemorauimus. vid. in indicibus nostrorum commentariorum.

lito dolorifica et misera mors sequebatur, die decimo mensis iulii MDCCCLXVII.

Secundo cadauere, detegebatur praeternaturalis concretio intestini recti cum superiore et posteriore vesicae vrinariae parte. In recto conspiciebatur vlcus fungosum, duos digitos latum, quod totius huius intestini ambitum occupabat, vt itaque hoc loco morbum initium cepisse verosimile videatur. Ex recto canalis in vesicam tendebat, cuius diameter pollicem circiter aequabat. Vesica vrinaria praeterea reperiiebatur integra.

Quibus ex praefatione interpretis relatis, ea, quae in his operibus Monroanis continentur, breuiter indicabimus.

1) *Annotationes super repositione, musculis et luv. P. 4.* zationibus maxillae inferioris; anatomica pars et icones sunt additae.

2) *De carie ossium.* Cariem, sphacelum, tere. P. 36. don seu tredon primum ex aliis accurate repetit Noster, dein describit diuersa phaenomena huius morbi, a se obseruata, effectus variorum remediorum expendit et demum eam sanandi methodum, quae congrua Ipsi videtur, persequitur. Inter scriptores huius saeculi Cl^m. PETIT *) nominat, qui siccam cariem, cariem vermibus exeso ligno similem (*carie vermoullie*) cariem carnosam cet. speciatim contemplatus est et methodum medendi tradidit. Cariei species a MONROO obseruatae sunt hae: P. 53.

1) sicca, 2) caries exesa (*carie vermoullie*), 3) carnosa, 4) tumorum alborum (*white swelling*), 5) ea, quae occurrit in vlcere aperto, vbi album, leue os perioostio destitutum est, nec cum vlla alia vicina parte, praeter ossis extremitates, ligamentis nexas, coniunctum. Nec quidquam ex experimentis intelligi posse Noster aliud, quam quod, ante ab-

O 4

scessus

*) *Maladies des os. Tom. II. chap. 16.*

scellus incisionem, humorum circulus in eiusmodi osse locum habuerit nullum. Haec ossum siccitas ut plurimum aegris scrophulosis superuenit, in quorum glandulis quoque simile quid detegitur, quae circumcirca in suppurationem quandam abeunt atque ita sese separant a vicinis partibus. 6) Exostosis, quae num cum aperto cancro comparari queat, Noster quaerit; 7) caries ossum ex aperto carcinomate, etiamsi ossa non tam subito, quam molles partes, erodantur atque destruantur. Haec itaque sunt PETITI, WIESEMANNI et Auctoris obseruata in hoc ossum morbo *).

- p. 56. Iam morbi origine, causis et prognosi missis, ad eum sanandum Noster progreditur. Est praecipue ad causam cariei respiciendum, eidemque occurrendum; Noster vero attendit potissimum externa auxilia, separationem corruptae partis ossae quam citissime efficientia, quae recensetur et singulae specie cariei conuenientia traduntur.
- p. 81. 3) *Exempla de lymphaticorum vasorum in vulneribus perscissorum sanatione*, quae attinent ortum fungosae substantiae, ex qua lymphaticus humor effluens, partim vulneris consolidationem impedit, partim diu durans debilitat.
- p. 84. 4) *Practicae annotationes de nutritione fetus, grauiditate et partu*. Interpres tractatum ob eius amplitudinem omisit et conclusiones hic solummodo inseruit.
- p. 95. 5) *Annotationes de tunicis arteriarum et earum morbis, inprimis de ortu aneurysmatum*. Sistit Noster icones arteriarum brachii et illud inprimis contemplatur aneurysma, quod venaesectionem minus provide institutam sequitur et inter omnia aneurysmata praecipue sanari potest.

6) Con-

*) v. comm. nostr. indices Imae et IIdae decad. sub verbo caries.

6) *Contemplationes de aneurysmatibus post venae sectionem.* Arteriarum extremitatis superioris, de quibus Noster hoc in loco disputat, situs et iter iconibus illustratur, addita figurarum explanatione.

7) *De aneurysmate.* Venae sectionem infelicem p. 113. illud subsequebatur. Aperto autem, anno praeterlapso, tumore, euocato eius contento, et ligata arteria feliciter aeger sanitati restituebatur.

8) *De albo tumore genu.* Amputato hoc genu p. 115. eoque dissecto, omnes quasi emollitae inueniebantur partes, materies in eo contenta erat albumini similis et pus. Ossa paululum erant exesa. Machina postea eadem, cuius Noster no. XI. paulo infra iconem sistit, utitur. Non multum ante alibi his de tumoribus disseruimus *).

9) *De ossificatione in parte cartilaginis in genu,* p. 117. quae a reliqua parte cartilaginis se separauerat.

10) *De singulari et anomalo tumore.* Erat in p. 118. extremitate inferiore tumor fungosus ichorosus, cet. letalis.

11) *De ulcere in femore, amputatione sanato.* p. 122. Machina huic aegro commoda, in icone sistitur.

12) *Observationes super amputatione membro-* p. 128. *rum.* Spectant eadem impediendum sanguinis dispendium, durante operatione dissecandas omnes partes molles, os seu ossa obtegentes, separationem ossium et impediendum sanguinis fluxum in serra dissectis ossium partibus. Quo facto vulneris ratio ita est habenda, ut curatio sit integra et facilis. Quae omnia cum caute sint curanda, Noster annotationes has proponit eo, quo adhibenda sunt adminicula, ordine.

13) *De affluxu lymphae sanguineae in mammis* p. 150. *carcinomaticis.* Ab eo tempore, quo hic tractatus

O 5

in

*) vid. comm. hor. Vol. hui. P. I. p. 39.

in actis Edinburgensibus primo est insertus, multa exempla carcinomatica, ubi malum carcinomatum cum recruduit post operationem; pauca autem ab hoc malo post eandem immunita. Noster observavit, etiam si auxilia varia adhiberentur.

p. 163. 14) *De ulcere pulmonum sanato per venae sectiones.* Quae non adeo largiter instituendae, sed reiterandae sunt, quoad opus est. Noster hic disputat de hac medendi ratione et nonnullas quaestiones, hecticos et phthisicos morbos, iisque medendi methodum attinentes, communicat.

p. 168. 15) *De insolito hydrope, a steatomate omentum.* Paracentesi et aliis remediis in auxilium frustra vocatis, aegra e vita discessit. Quae, secto cadavere, reperiebantur enarrat. Aliis, quae reperta sunt, missis, ad illud corpus magnum vesiculare potissimum respiciamus, quod anteriorem abdominis partem occupabat. Constabat ex duabus lamellis, supra tenuibus sensim sensimque crassioribus, ita ut totum crassities sex pollicum esset. Quarum lamellarum quaelibet levi cute obiecta et partim vicibus obfusa erat. Ex cauernis, quae inter lamellas sese formauerant, purulentae materiae viciae nonnullae emanabant, cui innatabat cuticula. Quaelibet lamella denudata videbatur vesiculis constare, vel sero, vel muco siue caseosa materia impletis, non autem secum coniunctis. Hoc corpus praeternaturale erat omentum, quod probabiliter, causa hydrophis erat eadem ratione, qua morbus hic ab aliis tumoribus oritur. Icones sunt additae.

p. 178. 16) *Emendationes methodi, paracentesi instituti.* Attinet potissimum locum, ubi haec operatio instituitur, et cingulum ad comprimendum abdomen, quod hic descriptum atque iconibus illustratum est.

p. 185. 17) *Anatomia oculi cataracta laborantis.*

18) Quae

18) *Quatuor exempla de ouariorum tumoribus.* p. 186.

19) *De arte aperiendis finibus et fistulis.* p. 198.

20) *De sanatione ulceris in gena cum aperturap.* 202.
luctus salivalis.

21) *De morbis viarum lacrymalium.* Anato-p. 204.
mica praemissa descriptione et iconibus illustrata,
ad diuersos morbos disquirendos Noster progre-
ditur.

22) *De nasi tumore, qui infelicitè exstirpabatur.* p. 222.

23) *De procidentia uteri.* Puella trium prope p. 225.
modum annorum, augusto mense 1728, febre per
aliquot dies laborans, haemorrhagia ex vagina vteri
per tres dies afficiebatur. Tum sana videbatur, re-
diit autem viginti diebus post, haemorrhagia eadem.
Tertia vice tumor apparebat in labiis vulvae,
qui, haemorrhagia finita, disperebat. Sequentibus
vicibus tumor cum haemorrhagia augebatur eua-
nescebatque iterum. Debiliatè autem quotidie
aucta et tumore iterum incrementum, nec am-
plius euanescente, haemorrhagia, maio mense, ces-
sabat et mucus, loco eius, sat copiose effluebat.
Tandem gangraena accedente, die 7 nouembris,
mortua est puella.

Sectò cadauere et disquito hoc tumore, a pro-
lapsu vteri vero, qui vagina tectus, non tamen in-
versus erat, eundem effectum fuisse apparuit. Ad-
ditae sunt icones, quae reperta dictaque illustrent.

24) *De emphraxi ureterum a calculis paruis.* p. 231.
Omnibus remediis, frustra adhibitis, aeger morie-
batur. Ex cadaueris sectione notamus, renem sini-
strum fuisse solito minorem; vterem paruum, sa-
bulo impletum. Dextrum vero valdopere exten-
sum et lotio insigniter impletum.

25) *Annotationes super herniis inguinalibus;* qui p. 232.
bus quidem adiungit interpres herniarum congeni-
tarum exempla, quae huc pertinent.

26) *De*

- p. 258. 26) *De scroti tumoribus, qui plerumque hernia spuriae dicuntur.* Huc pertinent hydrocele, haematocele, pneumatocele, varicocele, spermatocele.
- p. 294. 27) *Descriptio variorum instrumentorum chirurgicorum: quorum icones sunt additae.*
- p. 308. 28) *De insolita angina inflammatoria.*
- p. 313. 29) *De asthma cum symptomatibus peculiaribus.* Neque aeger arteriae pulsus, nec medicamentis tiebant, etiamsi ille, sese forti pulsu alias gaudisse esse, asserbat. Octo diebus post, pulsus rediit plenus fortisque. Quo morbo aliquoties reuerso, lenitati restitutus est aeger.
- p. 318. 30) *De ictero.* Bilis vel in ductu choledochi communi, vel in ductu cystico, vel in hepatico stagnans videtur Nostro causa icteri. Reliquae causae felicem pollicentur sanationem.
- p. 331. 31) *Variae annotationes intestina attinentes: quibus quidem, monente interprete, tractatus de intestino duodeno, insertus partim actis Edinburgensibus *)*, partim operibus Monroanis Anglicis **) continuatur. Cum vero hic tractatus id solummodo contineat, quod SANTORINI ***) iam fuisse, ut scilicet medici morbum, cuius sedes in ventriculi regione et sub costis est, non confundant cum morbo huius intestini, nec cum aliis, alium medendi modum requirentibus, omisit interpretes eundem MONROO videtur haec observatio tanto magis necessaria; quanto rarius Auctores duodeni, tanquam peculiaris morbi sedis mentionem faciunt.
- p. 345. 32) *De tympanite.*
- 33) *Exempla aegrorum, ubi malae consuetudinis commode conuinebatur.*
- p. 353. 34) *De inexpectatis curationum euentibus.*

35) *De*

*) Edinb. Essays Vol. IV. No. II.

**) p. 616.

***) Obseru. anatom. Cap. 9. §. 7.

35) *De effectibus corticis Peruviani in sphacelo*, p. 362.
ulceribus et variolis.

36) *De insolitis symptomatibus, a febre intermit-* p. 369.
tente relidis.

37) *Annotationes de aquis martialibus.* p. 373.

38) *De curatione disrupti tendinis Achillis **). p. 384.

39) *Tophacearum concretionum in canali alimen-* p. 391.
torum repertarum historiae **).

40) *De procidentia ani, intususceptione, inflam-* p. 396.
matione et voluulo intestinorum ***).

41) *De disruptione uteri grauidi ****).* p. 408.

Relatio de inoculatione variolarum in Scotia, quae alibi iam a nobis est indicata *****). Ex praemonto interpretis haec memoramus: Parisiensis curia suprema anno 1763 medicam Facultatem adibat, ut commoda et incommoda inoculationis variolarum definiret †). Ordo medicus ab aliis eruditis collectas relationes remisit. Inter alios MONROVS quoque consultus, omni opera euentum inoculationis per Scotiam expertus est. Cum autem plus temporis postulabatur huic rei perficiendae, atque ordo medicus suas iam edidisset relationes, Monroanum hoc scriptum ††) anno MDCCCLXV Edinburgi prodiit, atque dein operibus suis insertum hic in germanicum translatum est sermonem.

Tractatus de anatomia comparata, et appendix p. 468.
de epidermide finiunt haec opera Monroana. Prima tentaminis de anatomia comparata editio prodiit auctore anonymo, curantibus duobus medicis
Edin-

*) comm. nostr. Vol. V. p. 77.

**) ib. Vol. VII. p. 93.

***) v. ib. p. 94.

****) v. ib. p. 91.

*****) v. ib. Vol. XIV. p. 229.

†) v. comm. nostr. indic. secundae decad. sub verbo:
inoculationis in Gallia fata.

††) v. locum non multum ante laudatum.

Edinburgensibus. In praemissa, praefationis loco, epistola dignitas huius scripti Monroani, quod in hac editione iuxta auctam editionem est insertum, p. 580. potissimum agitur. Appendix de epidermide desumpta est ex oratione latine scripta a Cl. MONRO, cuius vero interpretis epitomen tantum hic tradit.

IV.

Medical cases with remarks, by ANDREW DVNCAN, M. D. Lond. C1C1DCCLXXVIII. pagg. 370. 8.

i. e.

Historiae morborum, additis nonnullis observationibus, auctore ANDREA DVNCAN.

Complectitur hic liber viginti et sex morborum historias, quas cum omnes hic enarrare per instituti rationem non liceat, de quibusdam solummodo videamus *).

Hist. II. De tumore et tensione abdominis, quinque annorum: quorum quidem indoles incerta, exitus tamen erat felix. Puella octo annorum, quae admodum sitiebat, nec comedebat saepeque nares fricabat, praeter abdominis dolorem, qui somnum, quietem, respirationemque turbabat, et urinae impendebat progressum, nihil amplius habebat, de quo conquereretur. Lingua ceteroquin pura, alvus apertus cet. Videbatur ascites, item a causa verminosa: nam durante febre vermes ab hac puella per anum mittebantur (vermes autem apud aegros Noster raro vidit, quod nonnullis mutationibus

*) ANDREAS DVNCAN Krankengeschichten nebst einigen Bemerkungen darüber. Aus dem Englischen übersezt. Leipzig 1779. S. 262. 8.

tionibus diaetae tribuit.). Vermes per anum dimissos durante febre, multi medici habent pro causa febris, quos Noster vt effectum febris contemplatur. Morbi indoles itaque erat dubia, exitusque eius eatenus felix, quatenus per diuretica, laxantia, resoluentia et roborantia quodammodo imminuebatur abdomen tumidum atque tensum et symptomata cessabant. Quo facto, puella hæc nosocomium derelinquebat abdomine scilicet, vti dictum est, quodammodo tenso atque tumido.

III.

Annotationes supra sanatum morbum cutaneum externo mercurii corrosiui sublimati vsu. Puer octo annorum in facie tota et hinc inde in abdomine rubra et squamosa cute per tres anni partes laborabat. Absque pruritu et dolore erat hoc exanthema, nisi igni appropinquaret aut alio modo incalesceret, quod siccum erat; in facie autem suppurabat. Pulsus et alius naturalis et praeterea erat aeger sanus. Contagium videbatur causa huius exanthematis chronici, quod cum alio dormiebat in vno lecto eodem morbo laborante: cui tamen relationi Noster non fidem habet. Secundum Nostri opinionem morbi cutanei quatuor in classes partiendae sunt, quarum prima concernit, eos morbos cutaneos, qui repetendi sunt a praeternaturali humorum indole in vniuersum; altera eos, qui ex praeternaturali statu vasorum cutaneorum oriuntur, spectat; tertia eos attinet, qui a corrupta secretione glandularum sebacearum deriuandi sunt; et quarta eos complectitur morbos cutaneos, qui a praeternaturali statu radicum pilorum proficiscuntur. Pertinet hoc exanthema ad herpes, ad quos et lepram et omnes morbos cutaneos refert. Namque exceptis duobus his morbis, et tinea scabieque, nullum amplius accurate esse descriptum morbum cutaneum fatetur

fatetur Noster. Interea non negat hos morbos adeo inter se differre, vt ad eos recte et diligenter distinguendos plures exigantur species. Per externum cum mercurio sublimato corrosiuo, quocumque soluto sese lauabat, internumque antimonii vsum laxantibus interpositis, hic aeger sanitati est restitutus.

IV. Rheumatismum vfu elixirii guaiacini volatilis Noster sanauit. Hoc remedium, quod et alibi laudatur, videtur nobis, non in omnibus huiusmodi speciebus, inprimis si acutum et chronicum spectamus, esse conueniens atque congruum. Porro dosis minor ab initio melior erit, quae deinceps quoad effectus mutari potest, nec minus Edinburgensis et Londinensis praeparatio huius remedii diuersa attendenda est. Id quod et Noster ex parte iam vrgebat.

V. Annötationes de chronico catarrho. Nosologico catarrhi ordine a Nostro breuiter hic considerato venit quoque ad epidemici et contagiosi catarrhi speciem, cui plerumque nomen *influenzae* imponitur et qui diuersis temporibus et periodicis successiue per totam Europam est grassatus. Probabiliter febris potissimum hoc in catarrho attendenda, neque a refrigerio hic catarrhus pendet, sed certe potius a febrili contagio. Alio praeterea hic catarrhus cum eo, cuius causa est refrigerium, nullam maiorem similitudinem, quam variolae cum aliis morbis cutaneis, qui externo intuitu variolis valde similes euadunt. Speciem autem huius catarrhi chronici non definit CL. DUNCAN, quoniam augmentum specierum minus necessarium et incongruum esse arbitratur, cum in praxi medica singuli aegri curatio dirigatur a symptomatibus ei aegro superuenientibus. Catarrhis medentes

*) v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 594. et Vol. XXII. p. 109.

medentes necessario respiciendum est ad catarrhum acutum et chronicum cet.

Historia exanthematis petechiis similis (*petechial eruption*) sine febrilibus symptomatibus et cum exitu felici.

Inter alios morbos, contra quos Cl. Auctor ele. XV. Efficacitate utebatur, est quoque paralyfis, cuius ope quidem non omnes molestiae prorsus disparuerunt, attamen mitiores factae sunt.

Venerea gonorrhoea, a Cl. DAWSON observata XVII. Inquiri Noster in hanc quaestionem: Vtrum gonorrhoea vnius eiusdemque contagiosae materiae, quae lumen venereum gignit, sit effectus, an ex alia quadam contagiosa materie oriatur? Cl. Auctor igitur argumentis in utramque partem collectis et inter se comparatis, saltem aliqua cum probabilitate, ut videtur, asserit, aliquam horum morborum esse diversitatem, quae ut in posterum observationibus vel affirmetur vel negetur ab aliis quoque observatoribus optat.

De hydrocephalo interno. Cl^{orum} SAUVAGES, XVIII.

LINNEI, VOGEL, CULLEN, alicrumque descriptio huius morbi cadit solummodo in externum hydrocephalum. Quapropter errorum evitandorum ergo Cl. DUNCAN tria constituit genera hydrocephali: 1) Hydrocephalum ventriculorum, hydropem cerebri *), 2) hydrocephalum cranii inter cranium nempe et cerebrum, 3) hydrocephalum integumentorum. Periculosos ad morbos hic quidem etiam est referendus, interim tamen tentandam esse omnino curationem suadet. Quemadmodum igitur in aliis hydropis speciebus, sic et in hydrocephalo, respiciendum est ad euacuandum serum intra cranium

*) CHRIST. GOTTL. LUDWIG diff. de hydropse cerebri puerorum, Lips. 1774. 4.

nium et ad impediendam eiusdem feri nouam collectionem. Quod quidem fit, tum si internis medicamentis serum errore loci peccans euacuatur, tum si per operationem euocatur. Ad operationem quod attinet, tam varie sentiunt medici et chirurgi, vt nonnulli eam innoxium et vnum esse auxilium arbitrentur, alii de ea mortem celeritatem timeant. Vesicatoria, quae a variis Auctoribus fiunt, mauult Noster, vt viciniis capitis, quam capiti ipsi applicentur.

V.

Des Barons THOMAS DIMSDALE, Russischkaiserlichen Leibarztes und wirklichen Staatsraths, Mitglieds der königlichen Englischen Gesellschaft der Wissenschaften zu London, Schriften über die Einsprossung der Blattern. Leipzig bey Caspar Fritsch 1782. 8. Seitt. 400.

i. e.

Scripta de inoculatione variolarum. Auctore THOMAS DIMSDALE.

Horum scriptorum colligendorum haec ratio est ab interprete habita. Primum traditur noua versio instructionis de nunc vsitata methodo variolas inferendi secundum septimam auctam Anglicam editionem *), cuius quidem iam versio Germanica **) et 1769 versio Suecana ***), quae ab aliis a nobis ob additamenta est laudata, prodit. Deinde addita est versio libri: *tracts on inoculation*, qui Londini 1781. prodit et partim iam insertus est collectione in usum practicum medicorum ****).

*) v. comm. nostr. Vol. XVI. p. 694.

**) v. ib.

***) v. ib. p. 698.

****) v. *Sammlungen für praktische Aerzte.*

Postea nonnulla scripta Dimsdaliana ad controuersiam cum Cl. LETTSOM pertinentia huic versioni inferere proposuit interpres, cum vero his scriptis potiri non datum esset, ipse breuiter de hac controuersia haec subiungit.

Societas, quae Londini ideo, vt variolarum implantatio magis communis redderetur, conuenit et pauperibus in habitationibus suis variolas inferere fecit quemadmodum in libro singulari *) prostat, instituti huius curam DIMSDALIO tradebat, qui tamen ob difficultatum varietatem, cum hac re coniunctarum, hanc ipsam denegabat, putabatque, ita variolas naturales magis disseminari, quam extinguere. Contra DIMSDALIVM autem dicebant WATKINSON, LETTSOM, cet. Inter scripta Dimsdaliana, hanc controuersiam attinentia, sequentia interpres nominat, non negans posse plura esse.

1) Observations on the introduction to the plan of the dispensary for general inoculation by the Hon. Baron TH. DIMSDALE, Lond. 1778.

2) Remarks on D. LETTSOMS letter to Sir ROBERT BARKER and GEORGE STACKPOLE upon general inoculation by TH. DIMSDALE, ib. 1780.

3) A review of D. LETTSOMS observations on Baron DIMSDALE remarks, ib. eod.

Sequuntur tractatus septem de implantatione variolarum, quae Petropoli **) anno MDCCLXVIII. iussu Imperatricis Russiae Augustissimae vulgatae sunt cum nonnullis additamentis, annotationes super variolos epidemicos, huius morbi naturam et universum euentum variarum inoculationis methodorum attinentibus, quorum primus et secundus tractatus Russico sermone prodiit.

P 2

Com-

*) A plan of the dispensary of the general inoculation.

**) v. comm. nostr. Vol. XV. p. 179.

Commendauimus iam olim *) Cl. DIMAN-
LIVM Lectoribus, nec ideo quidquam amplius de
utilitate huius libri addere opus est.

VI.

JOHN ANDRE' *Abhandlungen über den venerischen
Tripper und die venerischen Krankheiten über-
haupt. Aus dem Englischen übersetzt und mit
einigen Anmerkungen versehen. Leipzig, bey
Weidmanns Erben und Reich. 1781. 8. S. 204*

i. e.

Tractatus super gonorrhoeam veneream et
morbos cet. Auctore IOANNE ANDRE'.

Coniuncta hic sunt duo Cl. ANDRE' scripta
quorum primum de gonorrhoea venerea *)
iuxta alteram auctamque editionem versum est
annotationibus translatoris additis; alterum, quo
morborum venereorum natura consideratur **),
subiunctis observationibus translatoris. Index con-
tentorum et rerum librum utiliore reddidit.

Edidit autem Auctor hos tractatus ideo, ut cu-
rurgorum nonnullorum votis faceret satis, qui
de expectabant librum, in quo methodus specia-
li medendi venereis morbis declararetur. Breuitate
Cl. Auctor, quantum fieri potuit, studuit ideoque
cognita et aliis in eiusmodi scriptis dicta, consilia
negle-

*) v. comm. nostr. Vol. XVI. p. 698 seqq. Variis aliis
ad inoculationem variolarum spectantia, legi possunt
in antecedentibus nostrorum commentariorum vo-
luminibus.

**) Essay on the theory and cure of the venereal go-
norrhoea and its consequent diseases.

***) Observations on the theory and cure of the ve-
nereal disease.

neglexit, et ad ea solummodo respexit, quae in hac methodo sint emendanda.

Agit itaque de gonorrhoea maligna seu venerea, de venereo morbo cum obseruationibus, de cancro et de symptomatibus luis venereae in quatuor sectionibus, quibus singulis multa sunt subdivisa. E c. dum Noster obseruationes tradit de p. 63.

morbo venereo, inquit in diuersitatem methodorum medendi luis venereae tam veterum, quam recentiorum, communicat etiam breuem venerei morbi historiam in Anglia et persecutus est demum eius diuisionem in gonorrhoeam, cancrum et luem veneream. Nos vero quaedam tantum exempli loco proponamus, cum liber inter lectu dignos sit merito referendus. Cancer venereus variis in locis, p. 75.

si miasma venereum ea tangit, oritur, e. g. in labiis per oscula, item per cochlearia et vitra, quibus aegri, his venereis vlceribus vexati, vti sunt, e. s. p. Inter alia signa, ex quibus patet, mercurium aegris p. 100. exhibitum versari in resoluto statu, Noster refert, exsudationem mercurii, quae conspicua ita redditur per metallorum, quae cuti aegrorum proxima sunt, mutatum colorem, vt argentum stanno, et aurum argento fiant similia; porro saporem cupreum, quem sequitur odor plane singularis, et eum gingivarum molestus sensus. Quo aucto, saluatio apparet. Mercurio tribuit stimulum (*mercurial stimulus*), qui ex effectibus eius cognoscatur.

Surditatem atque coecitatem veneream, alia p. 181. que, considerat Noster inter symptomata, quae p. 196. luem sequuntur veneream, iisque quaedam addit a veteribus obseruata, vt epilepsiam, dolores viscerum, dysenteriam, lepram.

Enarratis luis venereae symptomatibus, quae p. 200. plerumque ei interesse solent, eandem speciebus aliis atque aliis apparere obseruat. Sunt

itaque haec exempla vt peculiaria considerata et plerumque a procliuitate morborum vniuersalium, qua debilitatas antea vel aegras corporum partes praecipue inuadunt, et in lue venerea repetenda. Ex qua theoria sequitur, multos morbos, potissimum chirurgicos ab alio morbo obortos, veneream saepe nancisci indolem. Ad tria inprimis Cl. ANDRE' tum respicit momenta: quorum *primum* est exitus antecedentis morbi venerei, *secundum*, symptomata praesentis morbi; et *tertium*, effectus mercurii seu aliorum medicamentorum, quibus praesenti morbo succurritur.

VII.

Kurze Nachricht von der epidemischen Schnupfenkrankheit und der Beschaffenheit der Luft 1781. und 1782. Von einem Arzte der Stadt Hamburg 1782. bey B. G. Hoffmann, 32. Seitt. in 8.

i. e.

Breuis relatio de epidemica febre catarrhali et de indole aëris, annis 1781. et 1782.

Relationis huius auctor dicitur Cl. MVMSEN. Dni Hamburgum a contagiosis morbis liberum fuit, et nonnulli morbi disparuisse seu mitiores redditi videntur, vt calculi renales, pleuresia, peripneumonia et venereum malum. Morbilli et variolae, methodo medendi mutata, neque amplius adeo periculosa sunt. Phthisis vero valde grassatur.

P. 9.

Breuitur iam describitur catarrhalis epidemia. Plurimi sentiebant, cum aëri sese exposuerant, lassitudinem et oscitationem. Tum rubor faciei et oculorum ardor, cephalaea, in ceruice et dorso membrisque dolores, quibusdam quoque angina et dolores per pectus penetrantes superue-

niebant,

niebant, non diu autem continuabantur. Febrilis postea tangebatur pulsus cum sicca cute, praeter plantas pedis, horroris et caloris vicissitudine, raucedine, tussi sonora et doloribus pectoris et asperae arteriae. Multi, qui cessabant a suis negotiis vel qui contra aerem se tuebantur, a symptomatibus his die secundo s. tertio vel per remedia vel sponte liberabantur, etiamsi impetus morbi valdopere erat acutus. Ii vero, qui boreae frigido erant expositi seu motu agitati, neque a caloris frigorisque vicissitudine immunes, patiebantur vehementius atque diutius.

Qui insuper morbidis praediti erant visceribus seu primarum viarum impuritatibus pleni, acutius a morbo inuadebantur et serius sanabantur. Accedebant his vomitus biliosi et mucosi, dolores pectoris aciores et diuturniores, tussis ferinae similis et interdum cum sanguinis eiectione. Aduentum huius morbi indicabant spasmi in extremitatibus inferioribus et sub plantis pedum, quae quoque, durante morbo, reuertebantur. Pessimum signum erat celeris defatigatio et imbecillitas, tum enim malum eas praecipue partes occupabat, quae respirationi et circulationi sanguinis seruiunt. Accessit praeterea timor et animi torpor.

Haec epidemia per totam fere Europam graf. P. 12. fabatur, neminique propemodum parcebat. Pauci indigebant venaesectioe, pluribus vomitoria et laxantia proderant, vesicatoria raro erant necessaria et ii, qui, sine respectu, ad epidemiam venaesectioe, vomitoriis, purgantibus e. s. p. tractabantur, valde aegrotabant et nonnulli quoque moriebantur. Methodus huic morbo medendi iuxta morbi symptomata aptanda erat. Cremor tartari, mel, anisum, foeniculum, gummi arabicum, folia feninae, nitrum depuratum, manna, saccharum, et similia

lia praecipua erant remedia. Viſum Noſter praecipiebat leuem et potum lenientem.

p. 19. In Gallia ſimilis morbus, *la gripe* dictus, multos homines interfecit, probabiliter per venaeſectionem, imprudenter adhibitam. Noſter meminit obſeruare duos ſimiles catarrhales morbos Anno MDCCIX: apparebat eodem aere ſimilis morbus in Italia et Germania, qui *Influenza* dicebatur, quoniam fortasſe ab influxu ſiderum ille repetebatur.

Anno MDCCXLVII Noſter in Anglia commorans eadem tempeſtate obſeruauit epidemiam canum et equorum, nomine *the horſe cold*, Germanice *den Pferdeſchnüpfen*, quae et homines inuadebat, ſed, quantum Noſter reminiſcitur, ſine letalitate.

Tam vniuerſam atque communem vero, quam praeſens erat, nullam obſeruauit Noſter epidemiam. Disputatur nunc de indole aeris annorum octuageſimi primi et ſecundi ſaeculi, quo viuimus. Octuageſimus primus annus notatu dignus eſt ob inſigniter calidam aeſtatem et multas auras boreales. Calor die ſecundo iulii erat 26-27 graduum Reaumurianorum, ita ſuper 92° ſecundum Fahrenheitianum. Noſter vero in omnibus aliis aeſtatibus nunquam 84 gradus ſuperasſe calorem obſeruauit. Secundus annus incipit frigore maximo et acerrimo vulturno, neque auroris borealibus raris.

VIII.

Befchreibung der Epidemien, welche im Frühjahr des 1782ſten Jahres in mehreren Gegenden von Europa geherrſchet und unter dem Namen der Ruſſiſchen Krankheit bekannt geworden. Gießen 1782. 4. Bogg. 8.

i. e.

Descriptio epidemiae, quae tempore vernali
MDCCLXXXII. in pluribus regionibus Europae
grassata nominabatur morbus Russicus.

Cita tempestatis vicissitudine eaque valde frequenti ille morbus, quem Russicum appellant, apparebat, qui raro observabatur periculosus et letalis, nisi negligentia aegrorum et iniusta medendi methodus, item sanitas iam antea vacillans accederent. Phlegmatici et pectore laborantes, debiles, grauidae, et diuites potius quam pauperes facilius erant huic morbo expositi, et eo magis laborabant, quam caeteroquin sani. Redibat morbus facile et quidem vehementius, sic, vt accederent pleuritis, peripneumonia, et alia symptomata.

Hanc epidemiam concomitabantur sequentia : p. 23.
tussis cum oppressione et dolore pectoris, febris etiam, in qua continuo aestus et horror alternabant, mucus item fauces et linguam occupans, nausea a bile paucis, sed plurimis a mucositate, qui stimulare, aborta, appetitus prostratio et serosa acris colluvies ad oculos et omnino versus caput.

Sequentia autem symptomata maligna erant et p. 24.
praesagebant morbi tardio rem exitum : sopor et phantasia, pectoris acutus dolor et compressio, anxietates, asthma, tussis cum sputo sanguineo, aluus pertinaciter obstructa, cutis sicca et vrina copiosa et aquosa seu spastica, vermes, somni defectus, pulsus intermittens et respiratio laesa, biliosae impuritates multae, his seu paucioribus symptomatibus superueniens grauiditas, vel haemoptysis, vel vlcera pulmonum. Haec signa subitum praedicebant p. 26.
mori egressum : diarrhoea modica, febris cum molli pulsu, vrina turbida, perspiratio totius corporis aucta, tussis humida, calor moderatus. Omni-

noque absentia non diu ante indicatorum symptomatum malorum.

p. 27. Ad causas venit Noster. Quae cernuntur in caloris et frigoris vicissitudine, tempestate humida, ventis molestis, refrigerio, in primarum viarum impuritatibus mucosis, biliosis cet. exaestuantium ab usu, vermibus cet.

p. 33. Inter alia praeservatiua Noster suadet lenitaxantia, per partes exhibita. Venaesectio plurimum nocuit, ideoque eam in vniuersum disuadet et speciatim vrgente morbo et symptomatibus solummodo admittit. Atque ita omnino talem huius morbo epidemico medendi methodum elegit, qualem causarum diuersitas, symptomatum varietas et alia atque alia corporum constitutio exigebant.

IX.

EDVARDI SANDIFORT descriptio musculorum hominis. Lugd. Bataur. c1810cclxxxii. apud P. v. D. Eyk et D. Vygh. 4. pagg. 333.

Indefessi Cui Auctoris, cui iam alia plura operum his in commentariis recensita, debemus, pridem iam in eo occupatum fuit, ut historiam musculorum daret concinniore et intellectu faciliorem: licet enim non ignoraret, qui historiam musculorum rite componere vellet, eum totum cuiuscunque musculi ambitum, figuram, reliquasque eius virtutes accurate observare, originem, loca omnia, ubi musculus adhaereat, coniunctionem partium adiacentium, insertionemque cognoscere, praecipuas varietates, actiones consuetas, memoratu dignissimas mutationes, quae ex mutato corporis situ, et partium existant, animadvertere debere, atque adeo laborem, diligentiumque requiri singularem; et quamvis probe habere

perspectum, fuisse haud paucos, eosque viros summos, qui in hac anatomiae parte elaborassent ita, ut nihil amplius relictum sibi videretur: tamen re penitus peruestigata inuenit multa, quae addi atque emendari possent.

Sed ut normam haberet Cl. Auctor, ad quam in hoc libro conscribendo se dirigeret, ALBINUM maxime sibi elegit ducem, atque omnium musculorum, quales frequentius occurrunt, descriptiones, ex tabulis Albinianis, quantum fieri potuit, breues, exactas tamen dedit; praematuram huius viri immortalis dolens mortem, qua sine dubio impeditus fuit, quominus tabulas hasce, quemadmodum respectu tabularum ossium fecit, reddere posset accurata explicatione vtiliores. Sed quoniam totum ALBINI opus in duo tabularum genera descriptum legitur, quarum alterum musculorum syntaxin per totum corpus pertinentem sistit, alterum singulorum imagines proponit, commentarium suum Cl. SANDIFORT in duas sectiones diuidendum esse censuit. Ac in prima quidem parte *de diuisione corporis in varias regiones* egit, musculos in suis regionibus sitos enumerauit, nec non cuique icones, quae ab EUSTACHIO, aliisque exhibentur, inprimis quae in syntaxi conspiciuntur ALBINI, adiecit sic, ut situm, quem ratione aliorum habent omnes muscoli, inspectis tabulis commemoratis, cognoscere quisque optime posset. Quam in rem, quo hoc melius intelligatur, exemplum afferamus tantum hoc: *in Calua*, inquit, *Epi* p. 2. *cranium, circa auriculam, Attollens auriculae, Anterior auriculae, Retrahentes tres, superior, medius, inferior; in Facie, Orbiculares palpebrarum* etc. Altera p. 61. pars continet singulorum musculorum descriptiones, ubi has praecipue ALBINI icones adduxit, quae musculum, qui consideratur, solum aut cum paucis

paucis aliis simul ostendunt, omnesque eius virtutes perspicue ante oculos ponunt. Neque tamen vero solas ALBINI icones commemoravit, sed quum non nesciret, has Albinianas tabulas paucorum in manibus esse, nec semper copiam fieri, eas in bibliothecis publicis examinandi, EVSTACHIO vero neminem facile carere posse, qui corporis humani fabricam cognoscere studeat, musculos, hac illaue in regione sitos, priusquam exponeret, enumerationem omnium, regionem aliquam occupantium, praemisit, illasque ex Eustachianis tabulis addidit figuras, ex quibus musculi egregie perspicui possent, quin et cuique musculo in descriptione, omnium optimam EVSTACHI iconem adiunxit, quo effecit, ut etiam absque tabulis Albinianis fortasse doctrina de musculis rite addisci queat.

- Sed ut huius rei quoque exemplum proponamus, quo modo Cl. Auctor in hac altera parte exponenda versatus sit, regionem quintam *de cauo oculi* enarremus, ubi, *cauum oculi praeter alias partes*, inquit, *occupant leuator palpebrae superioris, obliquus superior oculi, rectus attollens, rectus abductor, rectus adductor, rectus depressor, obliquus inferior*, et deinde descriptionem cuiusque dat, v. c. *adductoris, est capite crassiore, eoque tendineo, originem trahit ab inferiore parte foraminis optici, et a proxima lateris illius, quo respicit nasum; capite graciliore, pariter tendineo, ab initio cohaerente cum leuatore palpebrae superioris et recto attollenti, unaque cum iis cum obliquo superiore, a foramine optico oritur, et cum nervi illius vagina cohaeret etc.* Atque sic utilitatem historiae Albinianae hoc opere maiorem reddere Cl. Auctor studuit, nec non omnia, uti insignem varietatum, in musculis observatarum, numerum. vnius eiusdemque musculi diversas variorum auctorum denominationes, eorumque

que vsum latiore, quae a proposito suo plane aliena viderentur, praetermisit.

X.

EDVARDI SANDIFORT icones herniae inguinalis congenitae. Lugd. Bat. apud P. v. D. Eyk et D. Vygh, 1781. 4. c. figg. pagg. 31.

Cl. Auctor, more suo, multo studio scriptorum, antea de re proposita editorum, mentionem fecit. Quum autem ferme omnes de hernia congenita figurae naturalem praecipue partium fabricam ob oculos ponant aegreque icones inueniantur, quibus morbus ipse plenarie exhibitus sit, oblatam occasionem arripuit Noster, et morbosum non solum examinavit statum, verum situm partium etiam exacte delineari curavit, paratasque icones, non quarto observationum anatomico pathologicarum libro inferendas, sed, ut illarum acquisitio tanto facilior esset, separatim edendas esse censuit.

Herniae inguinalis congenitae descriptio in p. 12. capite primo traditur, et icones nitidissimae huius herniae adduntur. Fetui maturo et sano praeterea dextrum inguen, prae sinistro tumebat: quam quidem herniam repositione et bracherio sublatam fore putabatur, quod tamen, cum symptomata, quae incarceratas hernias sequuntur, apparerent, non successit, sed infans vix tres menses natus e vita discessit.

Separatis caute musculis abdominalibus valde pere expansis a peritoneo, eius prolongatio utrinque conspiciebatur, dextro autem latere potius, quam sinistro usque ad scroti inferiora tendens. Quo dissecto, ventriculus maxime extensus adeo tenuis erat, ut mox dissiliret lenissimo tactu. Tenuia intestina magis erant extensa, quam crassa. Finis ilei cum coeco eiusque appendice vermiformi conspicie-

spiciebantur in sacco hernioso, cuius parti inferiori accreuerat apex processus vermicularis et quodammodo etiam testis, ibique durities insignis tangebatur cet.

p. 17. In capite secundo inquiritur in ortum herniae inguinalis congenitae. Intestina exempli, a Nostro communicati, productionem peritonaei intrasse sicque inguinalem ac scrotalem herniam formasse, praeter quod nouus a peritoneo saccus sit formatus, liquet ex figuris, hic a Nostro additis. Comparat Cl. SANDIFORT hoc cum alio exemplo, quod erat fetus septem mensium. Scroto testibus vacuo reperto, qui fissuris abdominalium musculorum quidem elapsi, sed inguine utroque detenti a Nostro animaduvertebantur. Ad illustrandum hunc morbum hoc cadauer diligenter ac curiose perquisiuit cum aliorum obseruationibus contulit, et iconem egregiam curauit.

p. 26. Caput tertium completitur explanationes figurarum egregiarum et ad hunc morbum perspicendum perutilium:

XI.

Cerebri neruorumque corporis humani anatomicae repetita, cum duabus tabulis aeneis, auctore D. IOANNE GOTTLOB HAASIO, Med. Profess. Publ. Extraordinario, Facultat. Med. Lips. Assessore. Lips. apud Io. Frid. Iunium, 1781. 8. pagg. 134. praeter dedicationem, praefationem, contenta, indicem rerum et explicationem tabularum.

Anatomicam artem a Cl. Auctore diligenter fuisse cultam inter nostrates constat, omnesque norunt, quantum priuata et publica doctrina profuerit, et etiamnum profuit: eum autem etiam litterariam

rariam huius disciplinae partem habere cognitam ac perspectam ex praefatione intelligunt Lectores, qua omnes suos praeceptores laudat, fontesque anatomicos, vtiliter ab Eo perlectos, indicat. Quaecunque igitur a praeceptoribus acceperat inque scriptis anatomicis legerat, ea in singulis anatomicae disciplinae partibus tractandis et docendis digessit et cum iis, quae in cadaveribus vidit, comparauit. Atque ita tradit hic Cl. HAASIVS neurologiam, de cuius difficultatibus nonnullis vel imminuendis, vel remouendis iam dudum cogitauit. Neurologiae igitur scriptis, sedulo indicatis, ita est vsus, vt aliorum de nervis obseruationes vel repeteret, et cum suis conferret, vel etiam quasdam iis adderet. In nervis diuidendis secutus est Cl^m WRISBERG, qui nervis cerebri illisque qui medullae spinalis sunt, tertium genus, quod mixtos comprehendit, addendum esse censuit, atque hanc ob causam spinalem accessorium et phrenicum ad id genus contulit. Iconem Anderschianam HAL-
LERI cum eius explicatione ideo addidit, vt nervi per collum ad thoracem descendentes vna quasi conspicerentur. Ad huius enim tabulae exemplum tractum tum nervorum mollium et partis cervicalis nervi sympathici magni, tum aliorum, qui per ceruices decurrunt, aliquoties praeparauit Cl. HAASIVS suasque obseruationes praecipue cum illis, quae ista tabula continentur, comparauit, qua in re imitatus est FRID. WALTHERVM, qui in repetita teneriorum musculorum anatome labores cum Santoriniana tabula contulit, illosque exinde illustravit. Cum radices nervi sympathici a quinto et sexto pare nervorum cerebri provenientes, osseis canalibus inclusae sint, quos diffringi oportet, si velis eas visui prorsus exponere, duas etiam MECKELII adposuit figuras. Caeterum Lectores, qui
his

his ipsis neurologicis obseruationibus recte uti vo-
lint, ad ipsum librum relegemus necesse est. In
quo certe neruorum historiam egregie descriptam
inuenient. Sub finem quoque de actione neruo-
rum disseruit Cl. Auctor.

XII.

JOSEPH LIEUTAUD'S *Zergliederungskunst nach der
neuesten, mit verschiedenen historischen und kriti-
schen Bemerkungen von Herrn PORTAL vermeh-
ten Ausgabe* übersetzt, und mit einigen Anmer-
kungen und Zusätzen versehen. Erster Band mit
Kupf. Leipzig bey Johann Friedrich Junius,
8. 1782. Seitt. 886. Zweyter Band, ib. eod.
Seitt. 811. praeter indicem.

i. e.

IOSEPHI LIEUTAUD anatomia secundum nouis-
simam, cum variis historicis et criticis anno-
tationibus Cl. PORTAL auctam editionem,
versa in germanicum sermonem, additamen-
tis et annotationibus instructa. Vol. I. et II.

Qui ante quadraginta iam annos prima vice pro-
diit LIEUTAUDII hic vtilissimus liber, cum
Cl. PORTAL, annuente Auctore, denuo edidit, et
quidem collectis hactenus obseruatis, inuentis
praecipuis, tum etiam suis ipsius animaduersioni-
bus et iconibus auctum. Hanc itaque Cl. PORTAL
Lieutaudianae anatomiae editionem in sermonem
germanicum cum nonnullis interpretis mutationi-
bus versam, atque quoad ordinem, additamenta, anim-
aduersionesque, et icones nonnihil mutatam iam in-
dicamus. Ordo enim ita mutatus est, vt neurologia
in parte secunda germanicae editionis traderetur, et
loco

loco eius institutiones praeparationis anatomicae ex secunda Franco Gallicae editionis parte primae parti germanicae infererentur, quibus interpres tractatum G. I. BEUTH *) de artificialibus iniectionibus, quo methodum tradit, vasa sanguifera animalis corporis eadem accurate et nitore iniiciendi, qua RVYSCHIVS et LIEBERKÜHN. Praeterea autem interpretis additamenta, quae aut ad confirmandas, aut ad augendas descriptiones, aut ad limitandas propositas res conferunt, sunt lectu digna. Quod icones attinet, in iis quidem translator secutus est Cl^{um} PORTAL, ita tamen ut tabulae sex in quinque contraherentur, et in sexta tabula, huic germanicae editioni adnexa, officula BERTINI secundum BÖHMERM *) delinearentur. Caeterum hunc ordinem observavit Auctor, ut osteologiae adderet tractatum de ossium generatione: tum musculorum, et vasorum sequitur doctrina. In parte altera de nervis cerebroque, deinde de visceribus agitur. Denique partium omnium subiuncta est vniuersalis consideratio, quae facta sectione ex ordine apparent. Abstinemus ab vberiore ipsarum observationum enarratione, quum tantae sit utilitatis hic liber, ut dignus sit, qui in omnium medicorum versetur manibus. Ipsam etiam versionem, prae Gallica editione nostris vtiliorem et, praesertim propter laudandas interpretis adnotationes, magis commendandam esse censemus.

XIII.

*) Ondekking van het Geheim der Opspuiting der Vaten gebruikt door de Herren RVYSCH et LIEBERKÜHN. Qui tractatus, vna cum tabula aenea in Verhandlingen uitgegeven door de Hollandsche Maatschappye der Wetenschappen te Harlem, Tom. XVI P. II. pag. 236. insertus legitur.

**) v. Institutiones osteologicae. Hal. 1751. 8.

XIII.

10. GOTTLIEB WALTER tabulae nervorum thoracis et abdominis. Iussu academiae regiae scientiarum Berolinensis. Berolini, litt. Deckeri 1783. forma maxima, pagg. 17. tabulae 4. cum ymbra, 4. lineares nitidissimae et a viuum expressae.

Opus magnae diligentiae, assiduitatis, multilaboris, incredibilis studii, ideoque dignum, quod et nomen Cl. WALTERI ad posteros et exteros transire iubeat, et vñsibus medicorum inseruiat, si quando par octauum et nervum intercostalem penitus cognoscere cupiant. Docet Cl. WALTER in praefatione, qui qualesue viri hosce nervos indagarent, bene, an male, *neminem ante se verum atque legitimum terminum ultimum seu finem nervi intercostalis vel verbis, vel figuris expressisse, se vero et inuenisse, et in tab. 1. fig. 2. delineatum dedisse*, deinde conditionem gangliorum nervi intercostalis eorumque originem ex nervis dorsalibus, lumbaribus et sacralibus eruere, denique anastomoses nervi intercostalis vtriusque lateris, nervi vagi, phrenici et sacralis ostendere curasse, vt stupenda morborum symptomata inde luce sua collustrarentur. In quo negotio ita versatus est, vt primum cadaueris vasa sanguinea cera varie colorata imple-ret, lymphatica vero mercurio: quo certior factus est, pleuram, pericardium, ductum thoracicum et peritoneum nullos habere nervos, neque glandulas conglobatas, transire tantum eos; ganglion semilunare nihil esse, nisi agmen gangliorum coeliacorum.

Primae tabulae figura prima sistit nervi phrenici ramos thoracicos, ramum perforantem, nervi inter-

intercostalis originem a nervis dorsalibus, lumbalibus et sacralibus, nervi intercostalis iter per thoracem atque abdomen, nervos sacrales, unde nascuntur nervi genitalium internorum et plexus hypogastricus, atque fig. 2. exhibet finem nervi intercostalis. Tab. II. monstrat habitum gangliorum coeliacorum, anastomosis nervi intercostalis cum ramis abdominalibus nervi phrenici, originem plexus mesenterici superioris, plexus renales, spermaticos, plexum mesentericum inferiorem et hypogastricum. Tab. III. repraesentat octavum par dextrum et cum sinistro per anastomoses iunctum, iter paris vagi dextri et sinistri per pectus et abdomen, item anastomoses eius crebras cum nervo intercostali. Tab. IV. continet nervos hepatis, vesiculae felleae, ventriculi, duodeni, pancreatis, omenti maioris ab utroque pari octavo, a nervo intercostali sinistro et dextro, ideoque hic quasi expressum videas coitum utriusque nervi intercostalis et vagi. Unde patet, quam multiplex harum tabularum usus in medicina practica sit: sed non licet vberius haec persensere, cum Cl. WALTER, praeter explicationem textus, nihil addiderit.

XIV.

IOH. PET. FRANK, M. D. *Hochfürstl. Speyer. Geh. Raths und Leibarztes, System der medicinischen Policey, Ier Band. Von Fortpflanzung der Menschen und Eheanstalten, von Erhaltung und Pflege schwangerer Mütter, ihrer Leibesfrucht und der Kindbetterinnen in jedem Gemeinwesen. Mannheim, bey Schwan, 1779. 8. pagg. 678. II^{er} Band. Von der außerehelichen Zeugung, dem geßtlichen Misgebühren und andern Mishandlungen der unehelichen Kinder, von der physischen Erzie-*

Erziehung des Neugebohrnen bis zum erwachsenen Bürger, 1780. pagg. 692. IIIter Band. Von Speise, Trank und Gefüßen, von Mäßigkeitsgesetzen, ungesunder Kleidertracht, Volksergötzlichkeiten; von bester Anlage, Bauart und nöthigen Reinlichkeit menschlicher Wohnungen, 1783. pagg. 1004.

i. e.

10. PET. FRANK *Systema politiae medicae*
Vol. I — III.

Arduum et graue ausum est, omnem politiae medicae ambitum ita percensere, nihil ut reliquum sit, quod vel ad perspicendam eius in conservanda civium valetudine vim, vel ad reddendum corporis robur, vel ad commoditatem vitae ullo modo pertinere videatur. Perfecit tamen Cl. FRANK laudabiliter, quae semel susceperat, etiam non satis adiutus a doctis viris, quorum auxilium in communicandis scriptis auctoritate publica promulgatis, sed alias vix ac ne vix quidem obtinendis, implorat.

- p. 93. In parte prima tractat vir Cl. quae ad generationem spectant, et abunde docet, regi populoque sana sobole nihil optabilius, nihil prius esse debere, nihil stimulo naturae potentius esse, nihil caelibatu deterius. Hinc reprobatur *caelibatum ecclesiasticum*, quem historice ac mira lectionis copia explicat, et optat, ut aut tollatur prorsus, aut certe serius eligatur; damnatur *caelibatum civilem*, quippe salutis publicae et privatae contrarium, veneris vulgiuagii lueque amicum, hinc multa afficiendum, magis tamen dandum putat feminis, quippe praeter voluntatem matrimonii expertibus: iis vero viris, quorum conditio vetat uxorem ducere, matrimonium

ad morganaticam concedendum; denique cohibendum et arcendum suadet *coelibatum militarem*, p. 211.

quippe procreandis ciuibus perquam aduersum, luis venereae, horribile dictu! vltius propagandae idoneum, at facile iussu et promissis auferendum. *De matrimonio ineundo* haec habet Cl. FRANK, adiutus, more suo, historia et placitis medicis. *Ma.* p. 225.

matrimonia praematura debilitant viros, tabem dorsalem, apoplexiam ac neruorum morbos dirissimos inducunt, et misellam atque immaturam sobolem veluti efferunt; feminas vero ad abortum disponunt: ideoque ante vigesimum annum lege prohibenda sunt, rarius concedenda; *matrimonia serap.* p. 269.

vel inaequalia, irrita, ridicula et noxia sunt, quia hic nulla sobolis spes superest. Abesse ergo debent nuptiae effetae feminae ac iuuenis, senis depontani ac iuenculae; licere vero feminae quinquagenariae nubere viro sexagenario, et viro quinquaginta annos nato vxorem ducere viginti et octo annorum, et sexagenario eam, quae quinquaginta annos numeret; *matrimonia insalubria* dissuadenda p. 297.

videntur, quoniam morbi inde contrahuntur, irritamenta amoris nulla sunt, voluptatis desiderium non satiatur, liberi aut nulli proueniunt, aut maridi, nec vlli negotio vtilis. Procul ergo hinc, procul estote phthisici quicunque, epileptici, scrophulosi, leprosi, venerei, arthritici et podagrici, cachectici, gibberosi; maniacy, melancholici, calculosi, haemoptoici et laborantes haemorrhagia vteri vel fluore albo, deformi pelui praeditae, male mentulati.

Fecunditas magis propria viris, quam feminis p. 375.

est. Hinc durae datae leges sterilibus. Saniores sunt, quae ingrauidantur et pariunt. Caussae, vnde sequitur sterilitas, innumerae et morales, et physicae. Videndum ergo quouis modo, vt flagitium

apud populum sit, numerum liberorum finire
 p. 435. *Coacta matrimonia* naturae inimica sunt, ergo non
 p. 459. toleranda. *Institutio puellarum matrimonio apte*
 p. 486. *rum et educatio physica* sedulo commendanda est,
 p. 491. eamque ob rem monendae sunt *de graviditate* et
 p. 569. *nexisque iuribus*, mortuae *sub partu* aperiendae, item
 p. 609. *cura parientium et puerperarum* reipublicae sacra
 esse debet.

Vol. II. In parte secunda Cl. FRANK multus est in
 explicandis *praesidiis infantum patre incerto natorum*,
 et auertendis a foetus corpore iniuriis. Cura pu-
 p. 3. *blica fetus spurii* sacra esse cuique bono debet.
 Puella gravida ea omnino iura sperare ac exigere
 potest, quibus nuptae fruuntur. Cuiem enim in
 vtero alunt, ignominiosae poenae pariunt infanti-
 cidium et inaudita scelera. *Abortus* in his eminet,
 p. 55. et expositio infantis, adhibenda ergo sunt apta re-
 media. Ex quo numero est domus obstetricia, sed
 p. 161. multi eam dissuadendam putant. Praeclara sunt,
 quae *de educatione physica* in medium profertur
 Cl. Talia sunt cubitio solitaria, remotio rerum ad-
 spectu foedarum vel terribilium, commendatio la-
 stationis, quae matrum est, vel nutricum officium,
 paedatrophia et domus recipiendis expositis infan-
 tibus destinatae, praematura meditatio vel citatus
 labor, cura scholarum publicarum, gymnasticae ve-
 teris restitutio cet. quae si cara essent principi pe-
 puloque, innumeris malis destituerentur cives,
 quibus succumbere solent.

Vol. III. In parte tertia, quam vere *diaeteticen publicam*
 p. 3. diceret, versatur Cl. FRANK in explicanda *cura*
carnis, maximeque ea, quae ad magistratum perti-
 net, docetque pluribus, quae caro concedenda vel
 interdicenda sit, quae noxa ab esu morbis infesto-
 rum animantium metuenda, rel. In quo iterum
 more suo i. e. multa cum lectionis copia, ostendit,
 quid

quid e re atque vsu populorum veterum et recen-
tiorum fuerit; deinde subiecit quaedam *de lacte*, p. 143.
butyro, caseo, ouis, quatenus ex his, praesertim ob
vala cuprea vel vaccarum morbos, damna sanita-
tis irreparabilia oriri possunt. Sequitur *cura pi-* p. 165.
scium. Reprobat ergo Cl. Auctor putridos ac ae-
gros, venenatos, mortuos, venerem sectantes, ve-
neno narcotico captos, ad metallorum inprimis
plumbi fodinas, seruatos, commendat exsiccatio-
nem piscinarum, et vberius profitetur, quid de
ostreis, cochleis, halecibus cet. statuendum iuben-
dumque esse videatur. Eadem accuratione vtitur
Cl. FRANK in percensendo *victu vegetabili*. Vt enim p. 197.
magni interest scire, quae *panis boni* natura esse
debeat, quae succedanea existimari; ita etiam *secale* p. 217.
cornutum in medio veluti relinquit, illudque *inter-*
dum maiorique in copia valetudini aduersum esse
posse contendit. *Vstilaginem et rubiginem*, item p. 230.
lolium temulentum, nutriendo corpori aptum non p. 235.
esse, nihil praeter cribrationem diligentem profi-
cere, bona et incorrupta frumenta ceteris antepo-
nenda esse, molitori non dandam venditionem
farinae, curam molendinarum, panis coquendi et
cocti, fungorum aliarumque plantarum, pomo-
rum, olerum, non negligendam prorsus suadet.
De *apparitione ciborum eorumque additamentis*, pu- p. 323.
ta *sale, aceto, oleo, aromatibus*, nota quidem multa,
at non spernenda praecepta adferuntur, eademque
diligentia perspicitur, cum Cl. FRANK de *potuum*
generibus, aqua, cereuisia, vino, spiritibus ardentibus,
aqua calda, v. c. infusione theae, coffeae, nec non de p. 349.
vasis culinaribus cupreis, stanno obductis, plumbeis,
terreis, de temperantia agit, siue eam in potu ac p. 650.
cibo quaeras, siue in *tabaci puluere ac fumo*, siue
in *vestitu, capillamentis eorumque confectoribus*, quos
procul e republica bene constituta abesse iubet,

- p. 756. siue in futo feminarum et thoracibus. Abunde enim docet, quae factu opus sunt. Superfunt adhuc
 p. 784. *oblectamenta publica*, quae nequaquam prohibenda, sed moderanda Auctor noster iubet; superfunt de
 p. 824. *micilia*, quorum structura sanitati commoda adhuc negligitur. Utinam omnia. certe potiora praecpta, quae hoc in opere vtilissimo reperiuntur, tandem aliquando in vsum veniant!

XV.

IOH. DAN. METZGERS, *Professors zu Königsberg, vermischte medicinische Schriften. Ister Band. Königsberg bey Wagner und Dengel, 1781. 8. 213. Seitt. Ister Band, 1782. 308. Seitt. 8.*

i. e.

IO. DAN. METZGERI scripta medica varii generis. Vol. I. et II.

Digna erant haec scripta Cl. METZGERI, quae cum orbe erudito communicarentur. Continent enim multa et lectu iucunda. Videamus de singulis.

- I. *Extispicia*. Continentur quatuor observationes: 1) *Dislocatio viscerum*. Docet vir Cl. talem mutatum positum hinc inde apud auctores reperiri, cum primis apud Cl. DAVBENTONIUM; sed negat, eum nominandum monstrum fuisse, hunc vero praecipue mutato cordis motu cognosci tunc potuisse, viuo adhuc homine, si nulla exinde incommoda oriantur. Qua data occasione vir Cl. doctrinam de euolutione dubiam reddere studuit, Wolffii epigenesin laudauit, ita tamen, vt eius vim essentiali pro vi quadam viuifica corporis animata habeat.
- p. 39. 2. *Settio calculosi*. Iuuenis quatuordecim annos
 p. 40. natus, inde ab sex annis calculos plures paruulos cum

cum dolore reiecerat, tandem post spretam sectionem intumescerat regio renis sinistri cum quadam fluctuatione. Facta ergo est sectio perpendicularis, et effluxit magna puris foetidissimi ac nigricantis copia, unde sequebatur quaedam doloris remissio. Ex odore vrinoso coniectare licuit renem suppuratum; at cum sequenti die digito exploraretur cauitas, finis reperiri non potuit: hinc plaga superior amplianda videbatur. Sed incassum, pus fluere per aliquot dies porrexit, etiam per anum, sed aeger marcere confectus, duodecim ab incisione diebus interiectis, diem suum inter dirissimas anxietates obiit. Abdomine aperto, aquae fetidae magna vis apparuit, deinde fuerunt intestina pure crasso veluti superinducta et inter se praeter naturam tela quadam cellulosa coalita, hepar praetumidum et omnino induratum, vesicula fellea magna et bile viridi plena, omentum flaccum, induratum et purulentum, mesenterii glandulae durae et insignis durities eo loco, ubi flexus coli secundus ac mesocolon cum splene ac rene sinistro quadam tela cellulari coalita esse solet. Hic sedes puris, hic origo effusi per incisionem puris. Ren induruerat, vesica urinaria emarcuerat et incrassata reperiiebatur, vtero virgineo non absimilis. Neque pulmones ab hac labe immunes erant. Ex his colligitur, haec vitia dudum ante mortem nata fuisse, dubium vero videri, num sine praeuia inflammatione haec fieri potuerint.

3. *Mania.* In feminae maniacae cerebro striata p. 53. corpora deerant, fere, vt in exemplo summi MORGAGNI, et medullaris substantia referebat ex oblongo rotundatum nucleum, ab cineritia veluti circumcinctum.

4. *De apoplexia.* Historia feminae apoplexiæ p. 59. mortuae post largam coenam eo spectat, vt Cl.

WEICKARDI enunciationem precariam de apoplexia sine effuso humore, a sola materia arthritica oriunda, per experimenta confutet.

p. 81. II. *Observationes practicae.* 1. *De morbo venereo.* Incredibilis lue affectorum numerus in Borussia est. Hinc idoneus etiam aduersarius Todianae hypotheseos de gonorrhoea non venerea Cl. MAYER est, qui praeter vere veneream gonorrhoeam dari plures formas, vidisse se gonorrhoeam catarrhalem, hanc et luem natura sua eandem esse, eandemiam veluti anginam veneream, hanc ab salinis poculorum ministerio oriri, interdum ab lectulis communi, vnde scabies venerea, ad inueterata vitia valere pilulas magnas Hofmanni, ad vlcera vero pilulas paruas Hofmanni, rarius adhibitum vnguentum mercuriale ostendat.

p. 101. 2. *De scorbuto.* Hic morbus proprius est ceribus et maniacorum claustris, nec oritur ab aere marino, eibis salitis, sed curae neglectae sequela est. Nam homo homini lupus est.

p. 108. 3. *Morbus conuulsiuus ab onania.* Mire profuerunt aegro cortex, lignum quassiae, balnea frigida, ob acorem flores zinci, cum radice valerianae ac terris absorbentibus copulati.

p. 121. 4. *Febris intermittens in epilepsiam transmutata.* Primum facta est febris erratica, post transit inopinato in epilepsiam bis quouis die repetentem. Dati sunt flores zinci et lotio ex camphora composita, vnde semel rediit inde ab hora nona, et ad mediam vsque noctem aegram tredecim annos natam tenuit. Abiit epilepsia, mansit cephalalgia vehemens, et insecutus est post dolorem colicum, cum tensione abdominis copulatum, purgatio menstrua. Sed iterum quouis biduo incidit accessio morbi comitialis, et tandem, etiamsi rite fluxerant menses, epilepsia sextana vel octidua facta est.

est. Cortex, flores zinci, nitrum et radix valerianae mire leuarunt malum, non profligarunt.

III. *Casus chirurgici.* 1. *Historia synchondrotom.* p. 135.

mae feliciter peractae. Femina quaedam nobilis, bis partum enixa et vndeuginti annos nata, iterum dolores ad partum sensit, sed non peperit, prolapso foetus humero, morti potius proxima. In tali vitae periculo facta est synchondrotome. Die decimo sexto ab operatione aegra pedibus incessit, at vero doloris expers, duodeuigesimo die vulnus prorsum coaluit: hinc Cl. METZGER putat, praeferendam eam operationem sectioni caesareae esse, hanc vero ad lanienam videri relegendam.

2. *Singularis quaedam grauiditas.* Femina tri- p. 159.

ginta annos nata et iterum ingrauidata sensit motum foetus, et statim tempore dolores ad partum, per quatuor et viginti horarum spatium continuantes, sed irriti euanuerunt sine aquarum fluore, post incidit febris intermittens octimestris et tunc sponte sua silens, menstrua vero purgatio nunquam rediit. Erat abdomen tumidum, quale sub finem grauiditatis esse solet, magis tamen in latere sinistro, orificium vteri paullo obliquum, attamen naturale. An grauiditas ouarii sinistri vel abdominis suberat? Videtur.

3. *De panaritio.* Olitorem arthriticum vexa- p. 162.

bat ea species, quae sicca dicitur sine inflammatione. Quaeritur, paronychia arthritica dicenda sit, nec ne?

IV. *Experimenta cum nouis medicamentis.* 1. *Vis* p. 171.

salutaris gummi guaiaci aduersus podagram. Mire profuit illustri cuidam personae, minus Cl. Gernais, qui praeterea ex hepate aeger erat, minime in dolore rheumatico.

2. *Arsenici vis in cancro debellando.* Cancer oris p. 177.

veluti endemius est. In ciue quodam adhibitum arseni-

arsenicum ea via, quam docuit LE FÈVRE: p^{ri}mis hebdomadibus mirifice iuuit, pus melius. Etum est; sed vbi ad dosin tertiam ventum est, incidit tensio quaedam pectoris, tussis sicca et rauco, hinc reiiciendum arsenicum videbatur, qui semper eadem vitia insequiebantur. Idem in ceteris experimentis vsu euenit.

p. 186. 3. *Afa fetida cariei apta.* Primus in casum spem, quam Cl. BLOCK fecerat, prorsum destitit.

p. 192. V. *Medicina forensis.* 1. *Vis generandi dubia pene inferius perforato.* Femina quaedam, infanticidii rea, patrem dixerat quendam, cuius mentum inferius pone glandem aperta inde a nascentia reperiiebatur. Statuit ergo Cl. METZGER, potuisse eum sui similem procreare, quia interdum sufficit, semen vulvae dedisse. (Possent multa in contrariam partem adferri, sed nec lubet, nec licet vtrius disputare).

p. 204. 2) *Pulmonum docimasia.* Eam mascule defendit aduersus subitas et incertas Clⁱ LODERI rationes. Vna enim observatio, de qua dubitari adhuc potest, vtrum rite facta sit, nec ne, non sufficit ad tollendam docimasiae pulmonum vim.

Vol. II. In parte altera haec pertractantur. I. *Tria re-*

p. 3. *sponsa*, quorum primum et secundum de *suspicionem infanticidii* agit, tertium vero de *homine post istum capitis mortuo*, idque magna cum accuratione scri-

p. 99. ptum. Prae ceteris docimasiae pulmonum vorem laudat, nouam Cl^{orum} PLOUQUETI et DANIELIS

p. 103. superuacuum putat: casum in podicem saepe mortiferum fuisse docet.

p. 105. II. *Topographia medica Regiomonti urbis et districtionis.* Si quis situm urbis, conditionem aeris, aquae terrae, vitae genus, item statum medicinale, morbos epidemicos inde ab a. 1312. vsque ad 1779 et epizooticos, tabulas mortalitatis, vt vocant, ab

an. 1771. vsque ad 1782. scire auct, huc addit, et
haud contemnenda scituque iucunda inueniet.

III. *Sectiones cadauerum.* 1. *Historia morbi et p.* 191.

sectio feminae maniacae. Prae ceteris erant sinus
frontis praegrandes, speciatim dexter plenus multo
pure recenti, crasso, albido, et odoris experte, ossa
integra, arteriae ac venae sanguine nigro praeditae,
dura mater ex parte indurata ibique substantia ci-
neritia ac medullaris purulenta, in anterioribus
ventriculis aqua copiosa, ceterae vero partes inte-
meratae. Hinc memoratu digna putat Cl. METZ-
GER, purulentum cerebri statum, abscessum sinus
dextri frontis et apoplexiam, quam hic iterum
contra Cl. SELLIVM defendit more solito. 2. *De p.* 206.

scriptio binorum monstrorum. Primum monstrum
referbat caput et pectus naturaliter conformatum,
praeter digitos valde rigidos et incuruos, tibiam
pedis sinistri retro pedem vero extrorsum flexum,
vertebras lumborum antrorsum eminentes, in re-
gione hac foueam profundam, vnde apertura quae-
dam ad colon ducebat, abdomen praetumidum,
funiculum nullum, colon nimis expansum, hepar
magnum, mesenterium hydatidibus repletum, anus
et genitalia deerant; alterum vero erat puella, cu-
ius cor et viscera extrorsum propenderent, ceteris
integris. 3. *Vterus deficiens.* Est descriptio, quam p. 219,
Cl. ENGEL in disputatione quadam extemporanea
dederat. Femina, ceteroquin pulcra, habebat vul-
vam membrana tendinea clausam, nuspiam extabat
vterus et vagina, tubae et ouaria, nec non liga-
menta lata et rotunda aderant.

IV. *Supplementa ad volumen I.* Pertinent ad euo. p. 225.
lutionem et nifum formandi, quam ceteris praefert
Cl. METZGER; ad synchondrotomen, qua docet, p. 229.
eandem feminam, posthaec ingrauidatam, gemel-
los peperisse, (hic iterum in laudes operationis hu-
ius

- ius excurrit) ad violae tricoloris vsum, qui
 p. 237. firmatur Cl. STRACKII effatum.
 p. 241. V. *Therapia*. Continet orationem non sper-
 nendam de vi agendi medicamentorum.

XVI.

Journal de médecine, chirurgie, pharmacie &c.
 1779. Tom. LI. à Paris, 8. p. 576. et Tom.
 LII. ib. eod. 576.

h. e.

Diarium ad medicinam, chirurgiam, pharm-
 ciam etc. pertinens. Tom. LI. et LII.

Menfis ianuarius.

- p. 13. I. **H**ORNII *observationes varias methodos conser-
 nentes mercurium subministrandi in morbis
 veneris.* Ex chemicis principiis et obseruationi-
 bus practicis hunc libellum compositum esse, qui-
 libet intelliget, qui ipsum inspicere atque per-
 strare cupit; nos quidem ex vernacula versione
 quae nuper prodiit, eius vtilitatem praestantiamque
 p. 17. satis superque cognouimus. In quatuor autem, iux-
 ta medelae morborum diuersitatem, dispescuit sum-
 librum partes, quarum 1) obseruationes morborum
 continet, quibus vna methodus salutaris fuit, 2) hi-
 storias morborum, in quibus duae sunt adhibita,
 3) historias morborum, quibus diuersae methodi ad-
 hibitae sunt, et 4) historias morborum, vix ac ne vix
 quidem curandorum; atque sigillatim de vnaquaque
 sic egit, vt ex obseruationibus morbike historiis ve-
 ritatem

*) Prodiit Lipsiae 1782. 8. sub titulo: *Herrn von HORN-
 NE Abhandlung von den verschiedenen Methoden das
 Queksilber in den venerischen Krankheiten zu gebrau-
 chen, durch Beobachtungen bestätiget und auf Befehl
 der Regierung herausgegeben.*

ritatem suae sententiae conciliare studeret. Iam duae priores sub examen vocatae sunt partes Partis I. p. 19.

Cap. I. proposuit obseruationes de morbo venereo, sola frictione mercuriali sanato, cuius quidem methodi commoda et incommoda, insufficientiam in quibusdam casibus, et praeparationem aegrorum optime declarat. C. II. obseruationes de applican- p. 21.

dis emplastris mercurialibus continentur, cuius methodi antiquitas asseritur. C. III. fumigationes p. 22. sistit, eiusque commoda recenset in quatuor adiectis obseruationibus lectu dignissimis. C. IV. dep. 25.

mercurio sublimato corrosiuo, eius vtilitate ac noxis, et circumspecto vsu agit, simulque ad obiectiones Cl. PIBRACII respondetur. Palmam inprimis concedit solutioni mercurii sublimati in aqua fontana, miramur tamen, eum nihil de pilulis ex mercurio sublimato confectis dixisse. C. V. insunt obseruationes de morbo venereo, ope clysmatum antiueneraeorum sublato, quam methodum ceu recentioremaximeque ingeniosam laudat.

C. VI. de balneo antiueneraeo Cl. BAVMII agit. p. 35.

C. VII. proponit obseruationes morborum, insolubili mercurio sublato. Inprimis KEYSERI *)

pilulas sub examen vocat, earumque effectus noxios et encomia thraonica, ab ipso illis tributa, examinat. P. II. C. I. Commemorat morbos vene- p. 38.

reos frictionibus mercurialibus sudorificis iunctis sublato. C. II. frictionum mercurialium cum fumigationibus coniungendarum docet necessitatem. p. 41.

C. III. coniungendum esse mercurium sublimatum p. 42.

cum frictionibus, et C. IV. et cum frictionibus in p. 44. usum vocanda esse clysmata antiuenerae probat.

2. Cl. CAPMAS respondet ad ea, quae contra in- p. 47.

oculationem variolarum ex supposita progressionem in numero mortuorum dici soleant. Ex obseruatis recentioribus

*) Eas iam fusius PENOT in theatro chemico descripsit.

tioribus demonstrare annititur, hanc ipsam progressiorem magis imminui, quam augeri: ideoque hanc quidem obiectionem vanam atque nullam esse.

p. 55.   3) NOELLII *observatio de vaginali graviditate*. Mulier ante graviditatem iam hernia vaginali laborabat, in qua quidem fetus situs erat. Post partum arte adiutum, infantis mortui, mulier altero die etiam moriebatur: atque sectione vterum scissum atque durum, vaginam autem maxime extensam atque gangraenosam inuenit Cl. Auctor. Ratio quidem est et fortasse in hoc genere unica, similis tamen quodammodo fere litteris consignavit SARNERTVS *) et RVYSCHIVS **)

p. 63.   4) BONNEL DE LA BRAGERESSE, iun. *de statu de carie femoris*, eandem multa cum attentione examinans, continuat et finit.

p. 76.   5) LUDOVICI CLAUDII BOURDELINI *descriptio*, ex qua haec notemus: Natus erat Lutetiae Parisiorum d. 18 octobr. 1696, Doctoris medicinae gradum anno 1718 acceperat; 1725 academiae scientiarum membrum factus, et classis chymicae adscriptus est. Commentariis academicis inserti sunt tractatus de salibus alcalibus, ex cineribus extractis; de sale volatili succini, in quo probatur illud acidum esse. Alios duos tractatus in eodem commentariis inseruit de sale sedatiuo, quorum ultimus anno 1755 editus est. An. 1736 BOURDELINVS electus fuit decanus facultatis medicae parisiensis, quae quidem provincia est magni momenti. Hanc ita gessit, vt laudibus omnibus etiamnum nomen eius celebretur. An. 1743 professor chymiae factus est; 1761 nominatus est medicus primarius principissarum. Denique

*) L. IV. med. pract. sect. 2.

**) Aduers. anat. med. chir. sect. 2. p. 23.

1777 die XIII sept. aetatis 81 annorum, mortuus est; relinquens nomen virtutibus humanitatis, et benevolentiae, quibus aequales atque pauperes sustentavit, celebre.

Menſis february.

1. Cl. HORNII *obſervationes, varias methodos etc.* p. 98. quorum ſummaria epitome ſupra tradi coeperat, hic continuantur. C. V. traduntur nouem animadverſiones de ſuffimigiis ex mercurio ſublimate corroſiuo inſtitutis. C. VI. continet ſuffimigia cum p. 102. clyſmatibus antiuenericis compoſita. C. VII. illuſtrat p. 106. uſum mercurii ſublimate cum ſudorificis. C. VIII. p. 107. praeparationes mercurii inſolubiles cum ſolutione mercurii ſublimate examinat. C. IX. tradit, quae p. 108. ratione ſolutiones mercurii ſublimate cum clyſmatibus antiuenericis iunctae, et C. X. quomodo clyſmata antiuenerica cum praeparationibus mercurii inſolubilis agant. P. III. continet obſervationes p. 110. de pluribus aliis methodis curatorum morborum uenericorum. P. IV. denique morbos incurabiles p. 119. factos funeſtoſque commemorat.

2. *Obſervationes NOELLII, de quadam cariei offiſum ſpecie.* Recenſitis quinque illis ſpeciebus cariei offiſum, quae apud alios auctores iam occurrunt, ſextam eamque penitus recentiore obſervationibus illuſtratam addit. quibus docetur, caries pro p. 139. funde ſerpentes formaſſe quaſi quandam colliquationem offiſis, proxime illi accedentem, quae in machina Papiniana deprehenditur, eandemque eſſe ſine ullo acido et acri materia.

3) *Obſervatio Cl. SUMEIRE de quadam anomala ſpecie febris intermittentis.*

4) Cl. GENTIL *experimenta electrica cum pilis cuniculi et felis.*

5. Cl. COUSSINET *ſuper libello DESRETI de p. 150. aquis mineralibus et medicatis Chateldonianis.* Nimiam
Tom. XXV. Pars II. R vir-

virtutem, quam nullus medicorum hactenus his deprehenderit in aquis, a DESBRETO ipsis tribui argumentis, non adeo incongruis, comprobare nititur Cl. Auctor.

- p. 173. 6. *Consultatio de febris miliaribus ad Cl. NOU-TEILLE missa.* Illa febris, ex lue epidemica Lur-
fensi orta, in eruptione per curandi rationem ad-
modum audacem retardata erat, atque variis com-
p. 175. mitabatur symptomatibus vsque ad sextum an-
num, ita vt formam febris heëticae nancisceretur
cum praecordiorum anxietate et defatigatione, ma-
tutino aequae, ac vespertino tempore. Tranquil-
liore autem facto statu animi et corporis, paruae
rubrae erupere maculae, quae per tres dies in su-
p. 177. perficie corporis conspectae euanuerunt, et sero-
sitate limpidam ad instar pustularum miliarium
p. 179. continentes suoque tempore rediere. Quaeritur
iam qualis sit huius morbi indoles, quaenam causa,
et qua methodo eidem medendum?

Mensis martius.

- p. 225. 2. NOELLII *observationes de magno ossium in-
cremento in duobus adultis*, cuius prioris ossa in toto
corpore ita intra quatuor annos increuerunt, vt
simul musculosae partes caperent incrementa, po-
sterioris autem ab infantia adeo celere incremen-
tum ceperunt. vt in iuuentute iam ad septem pe-
des ascendisset; vigesimo autem anno mor-
tuus est.
- p. 235. 3. BARBVTI *observationes de effectibus fungo-
rum.* Quidam vesperi fungos comedens noctu se
inquietum sensit et affectum cardialgia cum tre-
more omnium artuum corporis et tanta anxietate,
vt de eius vita periclitaretur. Incassum oruiota-
num et vomitoria ex aqua salsa fuere adhibita. Ita-
que accersitus Cl. BARBVT, ipsi duas vncias vini
emetici

emetici suggessit, quo assumpto, vomitio vehemens et plures euacuationes aluinae copiosae subsecutae sunt, quibus sese sensit leuatum aeger, atque cum colica remaneret, illa clysteris ope sublata est. Eiusdem tenoris est

4. *Epistola Cl. COTTE de venenata virtute fungorum malignae indolis.* Historiis funestis commemoratis, editores huius diarii observationes PAV. p. 247.

LETI et PARMENTIERI addunt, quibus declaratur 1) extare quaedam remedia, quibus venenosa qualitas fungorum quorundam possit corrigi, ea tamen remedia non sufficere, si venenata qualitas iam peruenit ad stomachum; 2) remedia alcalina fixa et volatilia exulare debere penitus, cum tormina augeant mortemque accelerent, 3) aetherem vitriolicum omnibus remediis esse praeferendum.

5. *Consultatio plurimum medicorum facultatis Parisinae ad BOUTEILLVM.* Concernit illa febrem miliarem epidemicam, de qua supra. Methodus autem haec est, ut adhibeantur apta remedia usque ad finem morbi, quibus videlicet vires sustineantur, eruptio adiuvetur, et facilitetur, denique ut p. 251.

omnibus praeternaturalibus motibus, qui oeconomiam turbent animalem, via praecludatur, quod quidem fit analeptica diaeta, correctione sanguinis et humorum, et facili materiae morbosae per poros cutaneos expulsionem, ut hac ratione fiat crisis. Praeservationis autem gratia, ante omnia perspiratio cutis procuranda, materia peccans euacuanda, et alterantibus remediis naturae est succurrendum. p. 255.

6. *Cl. BOUTEILLE commentatio de febre miliari.* p. 259.

Duabus partibus absoluit suum libellum, quarum altera febris miliaris naturam et symptomata, altera autem practicas conclusiones ex observationibus peculiaribus haustas complectitur. Vnde miliaris febrem diuisit in intermittentem, putridam, p. 261.

Forcalquieram ab vrbe huius nominis, simplicem, anomalam, cet.

Menfis aprilis.

- p. 308. 2. Cl. DUSSEAU de tympanite abdominali ex frigore orto. Virgo sedecim annorum sanguinei temperamentum hiemali tempore vesperi in camera non calefacta commorata, subito sensit mensium reditum, cum colica quadam violenta, quam mater eius per spiritum frumenti, theriacam ac vinum calidum leuare atque abigere studuit, sed spe sua frustrata, viginti quatuor horis praeterlapsis, abdominis intumescitiam ingentem vidit. Igitur consultit Cl^{um} BRIEUDE, qui quidem abdominis punctione magnam copiam aeris eliciendam esse suavit, quam operationem DUSSEAU suscepit, sed cum redirent symptomata, et altera punctio recusaretur, virgo extincta est.
- p. 315. 3. Comitibus DE PREVAL, M.D. observatio de inflammatione et suppuratione cutanea. Vir quidem sexagenarius ebrietati deditus, inflammatione et suppuratione cutis, vndeque phlyctenae conspersae laborans opera Clⁱ DE PREVAL, per venesectionem, ptisanam ex scorzonera, liquiritia et gramine, pulueribus ex lapidibus cancerorum et nitro, euacuationibus ex manna, nitro et tamarindis, quinque septimanarum spatio restitutus est.
- p. 321. 4. Observatio de egregio usu ex applicatis flicibus Indici (Cactus opuntia) in tumoribus inflammatoriis podagricis, Auctore Cl^o PAVLE. Auctor in itinere cum principe de Monaco instituto, hunc ipsum doloribus intestinorum cum diarrhoea, quae in dysenteriam demum transiit, correptum vidit. Omnia huic morbo conuenientissima remedia in subsidium sunt vocata, verum adhibito altero pediluio dolores pedum exacerbati podagrae accessum decurrerunt.

rarunt, qui tamen impositis foliis opuntiae mitigati atque proscripti sunt penitus.

5. *Epistola* Clⁱ BALME de variolarum inoculatio- p. 327.
ne, in qua de felici eiusdem successu in puella, quae sibi ipsi absque arte atque praeceptis medicis variolas infereret, refertur.

6. *Animadversiones peculiares* NOELLII de mor- p. 333.
bis venereis, naturam epidemicam inducentibus. Cau- p. 327.
sam horum morborum Auctor potissimum ponit in tempestatum aërisque vicissitudinibus frigidis et calidis, siccis et humidis, quippe quae multas febres malignas, putridasque producant, ideoque et morbo venereo generando occasionem praebeant.

7. 8. *Continuatio consultationum commentationis* p. 351.
Clⁱ BOUTEILLE de febris miliaribus. Agit hic Au- p. 358.
tor de anginosa febre miliari atque demum subne- p. 362.
cit pathologicas et therapeuticas regulas, primo-
que essentialem febrem miliarem examini subiicit.

Mensis maius.

2. Cl. BOUTEILLE *commentationem de febris* p. 403.
miliaribus continuat et finit. Tractat Noster milia-
rem symptomaticam, mixtam, chronicam atque,
qualis methodus iisdem sit adhibenda, proponit.

3. *Dissertatio, qua locus Ciceronis explicatur ad* p. 421.
rem medicam pertinens, qua occasione simul aduersus
Cl^{os} BERNIER, CLERICVM, ELOY et MATTHIAM
probatur, LYSONEM non fuisse medicum. Locus est in
Epist. ad Famil. L. XVI. in quo symphoniam LY-
SONIS belle ex GALENO explicat, qui *συμφώνου τῆς*
Προξένου confectio-*nis Proxeni* meminit. Vis autem
argumenti, LYSONEM non fuisse medicum, ex ver-
bis elicitur: *Videbis quid Curio, quid Lysoni, quid* p. 446.
medico placeat?

4. MICH. CHEVREUL de organisatione monstro- p. 447.
sa partium genitalium et peculiari quodam morbo
puellae Douensis in Andegauo.

- p. 460. 5) *Observatio COLINI de salamandra aquatica deglutita*, quae in corpore puellae, a qua deglutita fuit, per duos dies et dimidium vixit, postea autem per anum viua est reddita.

Menfis iunius.

- p. 498. 2. Cl. PARMENTIER *rationem docet conficiendi panis ex solano tuberoso absque farina.*
- p. 507. 3. *Observatio GILBERTI de catarrho vesicae.* LIEUTAUD hoc nomen ipsi indidit atque semel tantum eum observauit, LINNEO dicitur *glus vesicae*, et HOFFMANNVS descripsit eundem sub nomine *rari vesicae morbi.*
- p. 511. 4. BAION *de humorum metastasi ad uterum cum grauiditate.* Femina triginta et trium annorum febre correpta noctes egit insomnes, colicos sensit dolores, et motus conuulsuos cum sensuum abolitione. Colica autem flatibus emissis cessauit. Initia morbus cepit statim post quartum puerperium, quo propter abscessum in mammis nutriendo lactandoque infanti mater impar fuerat. Cl. BAION inde augurabatur materiam peccantem propter consensum vteri cum mammis in eundem delatam esse. Remediis plurimis incassum adhibitis, facta venae sectione, febreque succedente, magna puris copia ex vulua profluebat, vt abortum contigisse crederet mulier. Quo facto, ita mederi curauit illi feminae, vt ptisanam leniter aperientem praescriberet atque iniectiones ex hordeo decocto et radice chinae faceret, iisque sassaparillae radicem, mel aliaque adderet, quibus continuatis pus editum est magna copia, femina conualuit atque feliciter peperit.
- p. 524. 5. GRATELOUP *de phthisi tuberculosa.* Lac asinum, in vsum vocatum mirifice profuit. Ophthalmia autem, quae inde orta erat, discussa est per sangu-

sanguifugas, ita, vt ad nares materia progrediretur, sed vnguentum populneum cum sale saturni, extractum cicutae, solutio mercurii sublimati corrosiui hoc malum abegerunt et febris lenta vsu corticis peruiani et pilularum ex antimonio diaphoretico, tartaro chalybeato, sapone albo; et rheo puluerato cessauit.

6. *Observatio de morte improuisa ex nucleo mali* p. 534. *persci deglutito*, auctore Cl^o VIRARD.

7. Clⁱ BERTHOLETTI *epistola de acido animali*. p. 537.

8. Clⁱ MARTIN *observatio de asphyxia*, quam p. 545. *insufflatione, methodo a Cl^o GAULTIER DE CLAU- P. 547. BRY nuper *) descripta sustulit*. Huic addit Cl. PEBORDE, *frictiones plantarum pedis ibidem vtilem esse*. His subiungit Cl. FILLEAU *se in eadem asphyxia cauterio actuali feliciter vsum esse*.

Mensis iulius.

1. *De globulis* KEYSERI *et rob* DE L'AFFE. T. LII. CTUR. Quae quidem examini accuratiori subiecta p. 1. verosimiliter nihil, nisi mercurialia, esse probantur.

2. *De noua methodo calculum extrahendi ex ve* p. 35. *sica urinaria supra pubem*, quae quidem a Cl^o COS- p. 36. ME adhibita, et in Eiusdem libro exposita est, cuius hic traditur epitome de hac materia. Duabus iste partibus constat, quarum prior sistit extractionem calculi per apparatus magnum vna cum descriptione necessariorum instrumentorum; in posteriore autem parte disquiritur relatio contra lithotomum reconditum, inserta commentariis Academiae regiae chirurgorum Parisinae, simulque ad obiectiones respondetur.

3. Cl. NAUDOT *de principiis salinis aquarum* p. 51. *mineralium Prouinciae*. Quas quidem aquas LIEU- TAUD comparauit cum aquis Forgensibus propter

R 4

vitrio-

*) v. comm. nostr. Vol. XXV. P. I. p. II.

vitriolicas, ferruginosas aereasque particulas, (cl. OPOIX *) plura in illis contineri asseruit, et quidem aliquid de alumine plumoso, et sale mirabili Glauberi; hanc virtutem autem ipsis conciliant pyritae vitriolici et ferruginosi, qui in strato argillaceo copiose continentur, per quod ibi fluunt atque eiusmodi se impraegnant particulis. His subiiciuntur plura, quae ad naturam harum aquarum declarandam earumque vsum legitimum pertinent.

- p. 60. 4. Cl. DESGRANGES *disquisitiones ecchymosum in pectore et signorum incertorum, quae in eiusmodi morbis pro signis pathognomonicis venditantur*. Periculosas et vt plurimum lethales esse tales ecchymoses Noster asserit et ratione organorum in thoracis cavitare contentorum, et ratione laesionis functionum essentialium, simulque declarat differentiam, quae huic cum ecchymosis in aliis corporis intercedat partibus. A Cl. VALENTINI **) signa suppeditata examinat, et communia signa apud auctores reperta atque per experientiam comprobata, quae videlicet declarant adesse eiusmodi ecchymosin, vberius exponit.

Menfis augustus.

- p. III. 2. Cl. DESGRANGE *disquisitiones continuat ecchymosum in pectore cet.* quinque observationes recenset, quae quidem satis graues, non tamen nouae sunt.
3. CAROLI PHIL. ROUDIER *de ingenti tumore hypogastrii*. Tumore discussio, vulnus factum est, ex quo vermis vnus pedis longus et secundum proportionem crassus exiit, quo facto, aeger, legitima curandi

*) in l'analyse des eaux minerales de Provens, edita Parisiis. cf. etiam Journal de Rozier mens. aug. 1777.

**) in recherches critiques sur la chirurgie moderne p. 76.

urandi ratione adhibita, pristinam recuperavit satietatem.

4. ROCANVS *de bubonocoele per operationem sanata*. p. 127.

6. *De damnis Narbonnae d. 16. april. 1779. ob.* p. 149.
 artis refertur, atque mortes subitaneae a mephitis exhalationibus deriuantur.

Menfis september.

2. Clⁱ GOULIN *de noua editione graeca et latina* p. 207.
aphorismorum HIPPOCRATIS adornanda: multa, quae spectant ad historiam litterariam aphorismorum, magno cum studio sunt a Cl. Auctore collecta.

3. Clⁱ BONNARD *obseruatio de usu venae sectio* p. 238.
is in restituenda vita suspensis. Polemica est atque aduersus Cl^{um} BOULLON directa.

4. *Relatio de damnis Narbonnae enatis finitur*. p. 244.

Menfis october.

3. *Obseruationes super doloribus pleuriticis a ver-* p. 331.
nibus oriundis, et de virtute corallinae, in eiusmodi aliisque morbis. Duas historias commemorauit auctor, atque affirmauit egregios corallinae speciem, quae, a vi contra vermes, *helminthochordon* appellatur, praestare vsus in vermibus necandis et omnibus symptomatibus inde prouenientibus penitus tollendis. In infuso aequae decocto exhibetur ita, p. 333.
 ut ad drachmam vna vncia aquae sufficiat, in prima infantia datur drachma dimidia, in paullo prouectiore duae, in adultiori tres vel quatuor.

4. Clⁱ CROHARE' *commentatio, quomodo paran-* p. 337.
du sit aethiops martialis ope acidi nitrosi. Modus hic est: limaturae martis bene lotae, quantum placet, in scaphio terreo cum aqua destillata ita humectatur, ut haec aliquot lineas super illam eleuata sit; illud autem scaphium fornaci calefacto tamdiu imponitur, donec intense caleat vas: tunc portio

tio aquae fortis cum aequali parte destillatae
versando inditur, qua fit efferuescentia mater
que mirum eleuatur in modum et spumam nigra
copiosamque efficit; quo facto, omnia spatula
rea indefinenter sunt agitanda. Tunc vero sem
aqua fortis impraegnata atque debilior reddita
mittitur, donec materies sicca fiat, quae humeda
da est aqua calida. Si deinde aethiops est sepe
dus, dilui debet cum sufficiente quantitate aquae

- P. 349. 5. Clⁱ LATOUR *observatio super quadam morbo
lepsi*. Historia morbi narrata, causas potissimum
praedisponentes binas producit, scilicet quod a
igni officinae lateritiae exposita fuerit, qui effectus
auctore LORRY *), inde oritur, siquidem omnium
neruorum morbis praecipue patent, qui aridiora
loca simul et aestuosa incolunt, deinde ex WARR
TI **) sententia ad causas pertinent febres, quae
pluribus vicibus breui redeunt tempore.

Mensis november.

- P. 436. 3. DE LA PLANCHE *analysis aquae horti
martialis, in regione quadam vicina Bourfaut in Com
pania scaturientis, quam vsibus medicis aptam censet*
- P. 445. 4. Clⁱ DESFARGES *operatio cataractae a natura
tate. Methodus GARANGEOTI per extractionem et
adhibita.*
- P. 447. 5. Clⁱ BARRAL *observatio de morbo puellae
magna copia nucleorum ceraforum deglutiitorum et
intestinis contentorum. Colicae frequentiores, diarrhoea
quaedam habitualis interdum cum vomitionibus illam
excruciabant, verum diaeta leniori et humectante,
clysteribus emollientibus et oleo de varum
pristinam recuperavit valetudinem.*
- P. 451. 6. Clⁱ SUMEIRE *observatio de incertitudine feb*

*) Tract. de melanch. T. II. p. 47.

**) Maladies nerveuses T. I. p. 158.

diagnosticorum cum suppuratione coniunctorum in
thorace praegressa pleuritide.

7. Cl. GUILLEMAIN de fractura cranii, qua simul p. 454.
pars cerebri exiit ex aure. Mortuo aegro fractura
in squamosa ossis temporum et petrosa parte,
et dura meninx dilacerata reperiēbatur.

Menfis december.

3. Cl. BAUDAMANT de capillis repertis in ventri- p. 507.
culo et intestinis tenuibus. Puer quidam appetitu extra-
ordinario ferebatur in deglutitionem capillorum,
et quamquam parentes hanc prauam consuetudi-
nem omnibus modis impedire studerent, tamen
appetitui suo vel noctu satisfacere studuit, et nihilo
minus ad decimum vsque annum secunda valetu-
dine ipsi licuit frui. Sed ab eo tempore inordina-
tus ille appetitus paululum desiit, et puer
de doloribus ventriculi multum conqueri cepit,
tum externus tumor in conspectum venit, febris
lenta, dolores ventriculi vehementiores, colicae in-
signes cum vomitionibus materiae viscosae, crassae
et biliosae cum insomniis cruciarunt aegrum. His
tamen non obstantibus iuuenis corpus increuit ad
consuetam magnitudinem, sed decimo sexto anno
incidit in profundam melancholiam cum ploratu,
vomitiones factae sunt vehementiores, difficiliore-
que, materia eiecta maiorem viscositatem nacta, co-
loreque fortiori tincta grauem sparsit odorem, et
tandem obiit. Aperto cadauere capilli reperti sunt
in ventriculo, pyloro, duodeno et ieiuno et nuclei
cetrarum sedem in illis capillis fixam occupaue-
rant. Cl. Auctor horum capillorum imaginem
addidit.

4. HENR. AUD. DE CHAIGNEBRUN de singula- p. 515.
ri quodam tumore, respectu originis, figurae, magni-
tudinis, longitudinis ac grauitatis. Vir quadraginta
et

et octo annorum tumore colli affectus illum pensorio eleuare debebat, figura eius cucurbitae repraesentabat, petiolo autem parti laterali dextrae colli adhaerebat ab apophysi mastoidea usque ad clauiculam, grauitas autem sedecim libras aequabat. Clysteribus, sanguinis missione, purgationibus praeparatus aeger per ligaturam tandem a dolore liberatus est.

P. 518. 5. Cl. DE LA ROCHE de usu interno florum quorum usum antispasmodicum, in conuulsionibus infantum, in conuulsionibus et irregularibus morbis hystericarum Noster commendat et decem obseruationibus firmat.

P. 540. 4. *Obseruatio de amputatione tibiae, in qua ligatura nulla adhibita est.*

XVII.

Icones plantarum et analyses partium, aeniceae atque viuiae coloribus insignitae, adiectis indicibus nominum necessariis, figurarum explicationibus et breuibus animaduersionibus, quas composuit D. CASIMIRUS CHRISTOPHORVS SCHMIDEL. Editio II. curante et edente *Valentino Bischoff*, Menapiulus I. Norimb. typis Felseckerianis 1782. plag. 24. tab. aen. 25. fol.

Ponas descriptionem plantae alicuius, quoad fieri potest, exactam et perspicuam; carebit tamen claritate illa, quam icon fideliter naturae adiectum composita, affert, atque in animo lectoris excitat. Fieri interea potest, ut planta quaedam alteri, quoad externum habitum, conueniat admodum, ut pro eadem habeatur, quamquam quibusdam polleat partibus, unde systematis cuiusdam viget.

si genere distent ambae a se inuicem, tamen specie
eiusdem generis discrepent. Hinc si iconismo
ali adiecta quoque fuerit disquisitio minutularum
essentialium partium exacta, exarataque deinceps
iuncta ista sint calamo vere scientifico; habebis
volumen opus omnibus numeris hoc respectu absolu-
tum. Atque his sane dotibus instructum est pre-
iosum hoc III. SCHMIDELII opus, et adeo quidem,
et palmam omnibus sibi congeneribus facile prae-
ripere videatur. Vt taceamus laboriose erutam
definitionem synonymorum numerosorum varie-
tatumque, praecellit in eo vel maxime, quod con-
tineat inter alia etiam perquam studiosam disquisi-
tionem, observationem et iconismum, illarum plan-
tarum cum suis partibus temporariis, quae vis, qui
serum in regno vegetabili reiiciunt. et inde petiti
Linnaeani systematis aduersarii sunt, ansam inpri-
mis dedere, eadem reprobandi et cauillandi. Sunt
nimirum istae cryptogamicae inde non plane im-
merito ita dictae, quod nuptias suas omnino nudis
imo vel aliquantum armatis oculis subtrahant. MI-
CHELIVM si excipias, nullus botanicorum abinde
ausus est tenebras istas ita adire, quam quidem III.
Auctor noster; interea autem neque ullus ante
eundem fuit, qui hoc passu lumini veritatis adeo
sele appropinquaret; ut e sequentibus patebit.

Prodierat iam tum sectio prior huius operis
an. 1747. curante chalcographo KNORR, tabulis
IX adornata. Cum vero iste tabula decima incisa
morti succumberet; vices eius supplere suscipiebat
H. C. KELLER pictor et chalcographus Norimber-
gensis, sicue demum hanc sectionem quatuor tabulis
ditatam publico tradebat, qui postmodum idem ne-
gotium in V. BISCHOFF, artificem non minus peri-
tum, detulit. Colores interea harum tabularum vi-
uidiores sunt: nonnunquam autem etiam hunc mo-
dulum

dulum excedunt, seu virore vltra naturam in luteum
inclinant. Qui e. g. *Mnium pellucens* tab. III. cum
plantula conferre voluerit, hoc clare perspicit.

p. 12. Monendum tamen esse videtur, quod oculis
Ill. Auctoris perquam acutissimis tamen vna altera
que notatu digna circumstantia in hoc musco
subtraxerit. Ill. HALLERVS omnino recte videntem
cyathophorarum plantularum corpuscula figuram
habere triangularem. Procul dubio autem et illi
praecegens naturae scrutator plantulam vel iussu
serius adiit, vel examinavit instrumentis inferioribus
notae, ideo, quod et eundem subterfugerent corpusculorum
horum pedunculi, quibus cum plantula cohaerent, nec non contenta intro massa
granulosa et interposita iisdem filamenta succulenta
perquam brevia. Absoluto eorum negotio em-
nescunt filamenta succulenta, atque corpusculo-
rum augmenta antea in singulares formas abeunt,
quam cyathos deferunt. Id vero, quod nonnulli
Cll. Viri crediderunt, plantulas abinde, ceu partus
vivos pullulare, nobis nec vnquam obuenit; nihil
enim aliud sunt, quam alterum genus masculinorum
organorum, singularis huius musci. Alterum vero
illis plantulis inest, quarum, vt nobis videtur, no-
IX. mentionem fecit Cl. Auctor. Atque istae plan-
tulae femineis simillimae sunt. Viderat harum
perichaetium in suo gremio continere corpuscula
cylindrica, bina ternaque. Ex his formantur flo-
res masculi totidem capituliformes, pedicellis squa-
mosis sustenti, eleuatique extra perichaetium, ru-
bello saepius colore extus superbientes. Intra squa-
mas concavas perianthii continentur antherae cy-
lindricae filaque succulenta, haud secus atque in
plantulis *Mniorum* LINN. stellatis.

p. 15. Numero quinto Cl. Auctor perhibet, operculi
cuspidem cum calyptra non cohaerere atque con-
stanter

stant in quatuor partes diuidi. Sed concedat quaeso hanc rem longe aliter nobis sese demonstrasse. Illud certe exactior cohaesio operculi cum calyptra sagacissimum alioquin obseruatorem. Nisi enim omnis iste apparatus habitaculum seminum operiens bene fuerit madefactus, fructusque nondum plenariam maturitatem adeptus, calyptra constanter operculum secum ducit. Vidimus quidem operculum hoc, perquam tenerrimum, de basi sua in quatuor partes diuidi, at nunquam de suo caecumine; quod vix non penes omnes, vi structurae, firmissimum existit. Atque hinc forsitan est, quod DILLENIVS dixit: *in recenti planta corona pluribus ciliis dehiscit* *). Vel hinc adparet; quanta cautio opus sit in disquirendis his minutulis plantulis.

Clauaria, quam MICHELIVS definit: *turgida* p. 17. *obtusa*: et *oblonga puluinata* quartam quintamque tabulam occupat. In prima huius fungi aetate Auctor eius superficiem vesiculis contactam, obseruauit, disparentibus, ubi puncta seminalia prodirent. Vesiculas illas organa fungi mascula esse, et merito quidem, statuit.

Veluti et primus esset, qui genuina ista organa p. 38. *Marchantiae polymorphae* detegeret publicaretque. Insunt nimirum peltis pedicellatis. Pyriformes autem pingit Vir Ill. loculos masculae virtutis. Id quod vero nobis in disquisitione non ita sese probauit. Oblongam enim habebant formam, vtraque extremitate acuminata. Marginem cingebat pellucetior annulus, ad basin vero, ubi cum thalamo cohaeserat, aderat tuberculum quasi carnosum. Alteram speciem, pedunculis radiatis, quae vere femella huius est socia, alio loco daturum pollicetur Auctor.

Cum

*) Hist. Musc. p. 232.

p. 42. Cum admodum rudis atque parum bene digesta adhuc dum sit scientia nostra circa fungorum familiam, addere quaedam iis placet, quae Ill. Auf. de agarico suo *ouiformi*, tab. X. delineato, exposuit. Solitarius gregariusque est iste fungus; prout mirum defluxa eius in atramentosa amurca numerosissima seminula, pluuiis aliisque causis accidentalibus ab inuicem dimouebantur, vel congelata permanebant. Quod radix audit, constanter cuneiformis est. Interior superficies annulata, qui prima fungi aetate pilei marginem quoque cum stipite coniungit, innumerabilibus globulis candidissimis, intra tenuissimam filamentosam stupam locatis, conspersa est. Atque candidi isti globuli, nequaquam vero processus illi succulenti in marginum lamellarum, ut MICHELIVS aliique voluere, malleola huius plantae sunt organa. Repugnant enim dicti processus naturae masculorum organorum inde, quod eodem in viuendo statu ad maturationem seminum usque persistant; id quod per omnem naturam in hoc organo occurrit. Interiorem in meditullio quasi stipitis contentam stupam, pulcherrime, et quantum scimus, solus observauit Noster. Inferior eius pars tenerrimo acumine cum superiori parte illius, quod radix audit, committitur. Vbi autem ad pileoli fastigium accedit, adeo arte cum isto nequitur, ut continuo pars eius sequatur dum pileolum integrum de stipite auellimus. Color atramenti, in quod tandem colligitur pileolus, praecipue de innumeris atris seminulis, dum maturitatem plenariam acquisuerit, pendet. Sufficientem numerum huius fungi, in quauis aetate ac statu, superficiem terrae excedente, disquisiuius, unde pro certo affirmare quaeumus, non solum utramque MICHELII designationem, sed SCHAEFFERI quoque species fungorum

circa

circa Ratibonam nascentium Tom. I. tab. 8. 46 et 47. vnum eundemque esse fungum. Atque hac occasione adnotare placet, perquam optime monuisse Cl. GLEDITSCHIVM *): fungos in fructificationis stadio conquirendos esse ab illo, qui eosdem rite cognoscere atque distinguere cupit. Dum vero pileolus, aut aliter effigurata seminigera pars in conspectum prodiit, dudum iam elapsum esse hoc studium. Sciant enim Botanici et rerum naturalium curiosi; fungos adeo breuioris aevi vegetabilia non esse, ac summi quidam viri statuere atque in vulgus creditur. *Agaricum fimetarium* LINN. vero distinctam speciem ab hic tradito fungo esse, alia occasione ostensurum pollicetur Auctor.

Retinuit etiam, vbi de Acrosticho *Thelypteri* p. 45. de LINN. exponit, nomen genericum RVFFII, *Thelypteri*. Crediderimus autem, hanc plantam maiori iure ad *Polypodia* spectare. Denticulis tegumenti cuticularis capsularum, impositis globulos luteos obseruauit Auctor, quibus merito officium masculinum adiudicat. Iis vero in locis, vbi nos hanc speciem legimus et disquisiuimus, ad omnes sic dictas venas paginae inferioris pinnularum, perquam abundantes offendimus hos globulos masculos.

De reliquo hac in sectione, pari industria disquisiti, expositi atque delineati inueniuntur: *Ribes*, *Rubus*, *Helleborus niger*, *Vitis vinifera* et *laciniosa*, *Martynia annua*, quam Proboscideam nuncupat, propterea, quod descriptum et perquam eleganter hic delineatum exemplar, cum habitu, foliis floribusque, tum, et praecipue quidem calyce ab Ehretiano differret. Videndum an consultum iudicent, qui structuram vegetantium et originem partium recte norunt?

Altera

*) praef. ad meth. Fung.

P. 53. Altera huius manipuli sectio prodit 1781. Cuius Tab. XIV. pulcherrime repraesentat *Chara* secundum Auctoris definitionem *inermem pellucidam* adiunctis fructificationis partibus naturali et aucta magnitudine. Ill. LINNEVS in altera specierum editione hoc genus plantarum cryptogamicis enumerauerat: in duodecima autem Ed. Syst. Nat. disquisitionem SCHREBERI in *Chara vulgaris* secuta ad Monoecias translocavit. Species ab Auctore descripta, productiones laterales seu folia, ut volunt, extremitatem versus ut plurimum habet bifurca, cui diuisurae perpetuo flores vel utriusque vel vnius tantummodo sexus assident: neque aliter, quam his praesentibus, geniculata existunt. Globuli demum rubri mascula organa sistunt. Horum descriptio exacte quadrat illis *Charae vulgaris*, excepto annulo pellucente, qui hic deficit. Eterna eorum superficies inaequalis est. Contenta horum globulorum sunt granula crocea, filis tenerissimis intertexta. In vulgari specie ad augmenta maiora, ac quidem Ill. Auctor adhibuerat, sitae granulorum sese nobis manifestabat: aperte vero globuliformi folliculo, deprehendimus ouaria receptacula, procul dubio masculae virtutis.

Organon femineum, pistillum 5fidum repraesentat, quod demum in fructum abit, spiralibus lineis ornatum, nigricantem maturitate. Aperto suspensa manu exteriori hoc folliculo, nucleus laevis inde excidit. Huius contenta sunt granula alba, inaequalia sphaericaque, variae magnitudinis. Librum hinc Noster relinquit, an ista granula, an totum nucleum pro semine habere volueris. In *Charae vulgaris* nucleo autem, striis spiralibus, etiamnum post exemptionem, notato, nobis sese obtulerunt cum illis albis alia granula opaciora, multo

numerofiora, atque minora; quae forfan huius plantulae vera sunt semina.

Tab. XV sistitur *Clauaria teres fistulosa*. Huius fungi varias botanicorum denominationes Ill. Auctor, pro suo singulari scientifico more, exacte distinguit. Sane, penes nullam vegetantium familiam hoc respectu tantus labor, tantum opus est, ac fungos. Idque, si recte iudicamus, praecipue ideo, quod foecunda eorum iuuentus haecenus lateret botanicos confundereturque cum senio, ubi conceptum fructum maturant et matrix perit. In hoc fungo autem ille perfectionis status indefectum nostrum scrutatorem subterfugere nequiverat: quando quidem numero sexto eius fructificationis partes exhiberet. Observauerat eundem iuvenem adhuc vesiculis lacteis totum quantum conspersum, quae subinde in citreum colorem vergebant et progressa vegetatione disparebant. Qui cryptogamicarum plantarum fructificationis morem novit, atque sepositis praeconceptis opinionibus, exacte hic descriptas commutationes perpendit, facile perspiciet; vesiculas istas vera huius fungi esse mascula genitalia.

Sequitur deinde Tab. XVI. *Iua annua*. In prima et quarta editione Generum, et Hort. Cliff. LINNEVS hanc plantam, speciesue cognatas nomine *Parthenii* complexerat: postmodum vero mutavit hoc consilium, proprium genus *Iuae* condendo. LUDWIGIVS autem in *Defin. Gen. Ed.* altera eandem nihilominus *Parthenio* adnumerat. Instituta vero accuratiori disquisitione, Cl. Auctor hanc difficultatem ita definiuit; quod omnino propter floris feminei locum, huius petalum eiusque formam ab *Ambrosia* discrepet: a *Parthenio* autem, secundum LUDWIGII praecepta, propter florem femineum non nudum sed petalo ornatum, et secundum

cundum LINNEI, e coniunctione florum vnius
que sexus, differat. LINNEVS flori semineo
rollam denegauerat, vnde euenit, vt stylos, dum
numeraret. Noster autem tribus sibi succeden-
bus annis constanter eandem reperit atque stylos
corollae lyombo superato, in stigma bifidum di-
sum. Praeterea quoque quam luculentissime de-
monstrat; flores masculos etiamnum suo pistillo
instrui, hinc nequaquam meros masculos esse. Ne-
que profecto extra omnem dubitationem posui-
est infocunditas horum pistillorum, cum ante
tante accuratissimo oculatissimo nostro scrutator
maturantibus illis semineorum florum adhuc sint
superstites.

P. 63. Traditur Tab. XVII. Semperuium, quod LIN-
NEVS in suis speciebus inter synonyma *Semperuii*
hirti enumerauit. Cum vero Linneana huius speciei
definitio etiam *globuliferae* competere videatur, ne-
que vllus recentiorum botanicorum hanc plantam
suo in natali solo viderit; huius scientiae amatorum
omnino perquam sibi obstrinxit. Noster et disquisi-
tione stirpis curatiore et eius iconismo, quem omnium
primus dedit. Species ista etiamnum non caret
nectariis, generi *Sedi* solemnibus; quorum nume-
rus, numerum pistillorum; iste vero petalorum se-
quitur. Stamina e contra duplicatum ab illis te-
nent. Plurimi florum hexapetali sunt; occu-
runt autem et heptapetali: primarius tamen sex
perpetuo est dodecapetalus:

P. 67. Dum Auctor suum Tab. XVIII. exhibitum *Th-*
ganium disquireret et delinearet, observationes quas
super hanc plantam elaboraret, utique parum adhuc
his in terris cognita erat ista planta. Ipse LINNEVS in
secunda Spec. edit. patriam eius indicare neque-
bat, ubi nomine *Nolanae prostratae* proposuit, et Li-
lius, in suis Decuriis iconem, hac tamen multo in-
ferio

feriorem, dedit. Abhinc eadem ista planta apud
GOWANUM, EHRETIVM, in *Aët. Helv.* etc. reperi-
tur; at vbique alio nomine insignita; procul du-
bio, quod quisque crederet se primum eius euul-
gatore.

Sequitur *Anthoceros laevis*, cuius quidem DIL. p. 71.

LENIVS primus inuentor; MICHELIVS autem
accuratior descriptor conditorque huius nominis
fuit. Ad cryptogamicarum numerum pertinet
plantula; hinc inprimis fructificationis partibus
attendendum videbatur. Id tamen debemus Bu-
fonianis Neckerianisque cauillationibus in sexum
plantarum, quod illis partibus nunc penitior ope-
ra impendatur ac olim factum est. MICHELIVS
iamtum praeter corniculatas, deinceps puluisculo
repletas excrescentias, animaduverterat, ceu coronu-
la circumductas areolas, quarum in gremio non-
nulla luteola corpuscula latitarent. Ista, pro haud
 pridem adhuc consueto more, feminea, illa mascu-
la esse contendit. Cum vero luteola haecce cor-
puscula ante maturitatem corniculorum prodeant,
pereantque absque omni continuata vegetatione;
Ill. SCHMIDELIVS firmo hoc de fundamento con-
cludit quam rectissimè in plane contrariam senten-
tiam: nimirum cornicula femineis, et corpuscula fo-
veolarum, masculinis organis accenseri debere. Fo-
veolae igitur cum suis processulis vices calycis ge-
runt. Harum MICHELIVS, constanter se sex animad-
vertisse, perhibet: Noster vero quatuor, quinque,
sex, imo septem numero vidit. Origo horum proces-
sulorum utique rupturae cuticulae circa fructifica-
tionis actum debetur. Nobis interea adeo pro-
ducti regularesque non obuenere, ac quidem Au-
ctor MICHELIVSque pingunt; sed margo, foueo-
lam ambiens, repraesentabat cuticulam retro volu-
tam, quae hinc inde tantillum eminebat. Idem ex-

hibent vaginae corniculorum; quippe quae vagina modo aequalem, modo inaequalem, modo dentatum habent, veluti Noster bene animadvertit. Vaginula interea neutiquam mera cuticula est propago, sed ipsius sic dicti parenchymatis. Neque stylus hic deficit pro suscipienda plastica virtute. Qui istum cum suo stigmate animadvertere velit, probe inchoantem intumescenciam corniculorum ut attendat, oportet. In huius examine sic lente mediocriter augente animadvertitur est cylindrum minutulum, truncatum fuscum, de quo quasi calyptrae in modum exporriguntur filamenta tenerrima, itidem fusca. Stylus brevior, filamenta autem calyptram aemulantes, nisi tempestate deturbentur, remanent ad notabilem elongationem corniculi, punctati fusci in eius cacumine infixi. Hinc eo magis confirmatur pulvisculi, in corniculis contenti, seminalis dignitas. Seminula ista Ill. Auctori per lentem, quasi granulis superficie adpersa videbantur, elasticae vero his additae machinulae, quasi e serie vesicularum compositae. Nobis vero ad augmentum, lineam parisinam circiter 170 multiplicans, illa echinata, hae alius plane structurae ac *Iungermanniarum Marchantiarum*que elateres, sese exhibuere. Perquam enim variat harum machinularum figura, vix satis describenda. Columnula, meditullium bivalvis capsulae occupans, secundum Auctoris sententiam, medullaris substantiae est propago. Et recte quidem, quatenus medullaris substantia contextum cellulsum in medio vegetabilis partis denotat: sed non vi illius praerogativae, quam citra omnem rationem, atque experientiam huic substantiae adiudicaverunt rei vegetabilis doctores. Neque nos unquam vidimus hanc columnulam, tantis seminulis obstitam, ac quidem MICHELIVS DILLENIVSQUE

figu-

est, has plantas a se inuicem non discrepare. Procul dubio modus disseminationis confusio-
 nis animum dedit. Quodsi enim seminula ista cumulatim se-
 terrae mandarunt sicue pullulauere, plantulae inde
 succrescentes, in cespitem condensatae, figuram
 DILLENII 46 referunt. In contrario autem casu
 fit, quod SCHREBERVS spicil. p. 188. in parenthesis
 adnotauit. Truncellus nimirum, fructificatione
 absoluta, quum spatium ipsi concessum sit, non
 plurimorum vegetantium, elongatur, fructusque
 sic in medium eius locum quasi transfertur. Hinc
 igitur neque specierum multiplicatio bene fit, nec
 varia a LINNEO et HALLERO adiecta synonyma
 fundamento innituntur. *Iungermannia* denique
palmata, quam HALLERVS *Elem. stirp. Helv.* num.
 1387. inter synonyma pusillae DILLENII repo-
 suit, cum forma et consistentia frondium, tum
 structura et dispositione partium fructificantium,
 toto coelo ab hac et ambrosioide distat. Ill. Auctor
 plantulam nostram pro mere dioica habet. At haec
 res in *Iungermannia pusilla* eadem ratione est com-
 parata, ac in *Anthocero* et *Blasia*, vt nimirum non-
 nullae plantulae floribus femineis prorsus desti-
 tuantur, aliae vero hos, vna cum masculis, sed de
 summitate promant. Radiculae simpliciter per se
 consideratae, fusco colore pollent; quodsi vera
 luci aduertantur, eleganti violaceo perfusae, anim-
 aduertuntur. Membranulam antheras calycis loco
 ambientem, quam Auctor proponit, nos non inue-
 nimus. Sphaerulas illas omnino mascula organa
 esse docet granulosa materiae intus contentae
 praesentia atque praepresens huius eiectionis, quam
 oculatissimus Vir vidit et fusius descripsit. Caly-
 ptram in hac quoque specie, veluti in reliquis, bene
 obseruauit Noster. Capsula in quatuor finditur
 valuas: semina vero et huius *Iungermanniae* ad
 summa

summa vitrorum augmenta echinatum habent superficiem.

Pro definitione *Crucianellae latifoliae*, quam in p. 87. tegram Tab. XXIII. exhibuit Ill. Auctor, LINNEVS posuit numerum foliorum quaternarium. Noster autem, cum CLVSIO, IMPERATO, FABRICIO, ad summa genicula, eorum sex inuenit; at constanter angustiora inferioribus. Quilibet scapus spica finitur acuminata, cuius columnae alternis thalamis bini insident flores, modo cerealibus solemni. QUANUS, et eius ad ductum LINNEVS duo tantum calycina folia assumsere; tertium tanquam meram squamam considerant. Noster autem similem structuram inter ista foliola et tertium maturo quoque fructu praesens deprehendit; hinc nullum ab officio calycis excludendum autumat. Quod corollam attinet, adnotauit eius tubam quandoque etiam in tres tantum lacinias abire. Quaevis lacinia terminatur appendiculo conico geniculato, aristaeformi, vnde margines decurrunt serie vesicularum tumiduli. Vtraque conditio lacinias has hygrometricas faciunt, adeo, vt interdum seu sicca tempestate contrahantur, circa vesperam e contra aut ad aeris humiditatem exporrigantur. Hinc quoque ad flores irritabiles pertinent. Stamina corollae inserta constanter quaternarium numerum tenent. Rudimentum fructus vtrinque sulcatum in summitate binas glandulas reniformes accepit, assurgente ex eorum medio stylo bipartito, parte altera longiore, altera breuiore. Sem. 2.

HALLERVS iam in *Hist. Pl. Helv.* proposuerat *Trichiam* ab Ill. Auctore acceptam; dubitat tamen p. 91. ibidem, an ista fungi species recte a *Lycoperdis* eximi possit, cum etiamnum subter sua integumenta poluiculolum semen filamentis tenerrimis intertextum contineat. Noster eandem tab. XXIV. no-

mine *Trichulii*, proponit, characterem genericum in eadem illa elastica filamenta atque comprehendentem cutem, pro ratione plantulae duriusculam per frustula dehiscentem, collocando. Plantula ipsa ab initio dilute rubet in suo capitulo, quod stipite breui at crassiusculo, basi lata instructo, insidet. Obseruauit Noster primordia plantulae intra minutissimos mucosos aceruulos latitare. Simile phenomenon de *Stemonite fusco* LINNEI nobis indicare videbatur, intra hunc mucorem contineri masculam plantulae virtutem.

P. 92. Claudit agmen *Clauaria ophioglossoides* LINN. tab. XXV. cuius descriptionem exactam exhibet Auctor.

Prostant adhuc duo nitidissimi huius operis fasciculi, quorum breuem recensionem proxime debimus.

XVIII.

D. IOANNIS HEDWIGII fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum, concernens eorum flores, fructus, seminalem propagationem, adiecta generum dispositione methodica, iconibus illustratis, Pars I. et II. Lips. apud Siegf. Leber. Crusium 1782. 4 mai. plagg. 28. tabb. aen. XX.

Ante quatuor iam annos in collectionibus tractatum ad physicam historiamque naturalem pertinentium *) indicauerat Noster muscorum temporarias partes haecenus perperam a botanicis quaesitas, vel peruerse venditatas, imo abnegatas plane a Cl. NEKERIO **) omni huic vegetantium

*) vid. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 299.

**) vid. ib. Vol. XXII. p. 739.

tribui. Qua re ibi breuiter expedita, veluti promiserat, fusius iam explicata et pulcherrimis decem tabularum iconibus, viuis quoque coloribus egregie dilucidata, prima hac parte accepimus. Ad muscos frondosos, respectu aliorum, hepaticorum ipsi dictorum, singula Linneana genera, *Lycopodio* excepto, refert: consulto tamen omnigenae pertractationi cunctarum in his plantulis occurrentium partium et progenitae earundem seminalis sobolis referuat exactam, hic tantum summam datam, musci definitionem, nemini philosophorum, p. 6. secundum RAI effatum, adhucdum possibilem.

Expositis vero praecipuis, quae radicem, caulem, folia eorum spectant, variantibusque Auctorum placitis de sexualibus partibus propositis, in generali floris consideratione, florendi modum p. 43. respectu hermaphroditorum, monoicorum et dioicorum, penes muscis frondosis plane contrarium illi vegetabilium proceriorum, nec non locum et tempus pro facilitanda inquisitione indicat. Ma. p. 53. scula organa vegetabilium, igitur et sperma plasticum, non ex alburno, vt LINNEVS pluresque alii praestantissimi botanici voluere, sed, velut in animali corpore, de vniuersali adducente vasorum genere succorumque fonte ortum habent; quod argumentis, anatomicae vasorum in plantis disquisitioni superstructis, demonstratur.

Hinc, et e mutationibus, quae genitalia ma. p. 61. scula subeunt officio perfuncto, nec non conformi structura, rite fluit, corpuscula cylindrica, in rostellis capitulisque *Polytrichorum*, *Mniorum*, *Bryorum* nonnullorum, et in gemmiformibus flosculis *Hypnorum*, *Bryorum* aliorum, *Fontinalis*, reperiunda, nequam a natura staminum abludere; quin eiectione inde granulosi operis, saepius ab Auctore obseruata, praesentibusque iisdem quauis in specie, liquet,

liquet, his impraegnationem muscorum frondosorum vere celebrari.

p. 67. Stylus, calyptrae insidens, qua firmatur fructus rudimento, clausus antea, aperitur de summitate in stigma tubiforme, et absoluta impraegnationis adparent ductuli deferentes. Huic semper, et saepe abunde, sociantur corpuscula simillima, quae cum nihilominus plurimae muscorum species vicam tantum capsulam proferant, eodemque, quo antherae, pedunculo instructa inueniantur, quavis adductores seu opitulatores quasi impraegnationis diceret Cl. Auctor, in medio tamen relinquunt ratione sui veri usus.

p. 80. Calyptram de thalamo exortam, eamque limbo vaginulae antea cohaerentem, petalum omnino esse et vi ortus et vasculosae structurae et utilitatis euincit Noster. Filorum succosorum, vix non in omni flore praesentium, figura perquam varia est, articulationes a septis transversalibus habent et officium suum cum humectando genitalia, tum adiuuando expulsiōem receptionemque masculae virtutis praestant.

p. 95. Perichaetium denique non in hypnisi tantum, sed in quouis muscorum flore, masculino et femineo, praesens est sistitque verum calycem botanicorum, seu, ut Auctor mavult, *perianthium externum*: quum enim calycem inter atque corollam genuina distinctionis nota non detur, neque a distincta parte, ut hactenus credidere, ortum ducant, in perianthium externum et internum aptius distinctum

p. 100. pesci contendit. Formas florum a perichaetio concinnatas, in gemmiformes, capituliformes, disciformes diuidit.

Cuncta hic prolata observationibus innixa et experientia comprobata, iconibus ab ipso auctore naturae ad ductum confectis illustrantur.

Altera

Altera huius operis pars, quae proxime illam Pars II. sequuta est, cum essentialia, tum accidentalia fructus, praecipue concernit. Haec inter primo loco occurrit connexio pedunculi capsulae nullae speciei deficiens, cum plantula. Fit illa penes omnes, p. 4. solo Sphagno exempto, mediante vaginulae plantula producta, quae pedunculi seu setulae basin conicam recipit: vnde sane perquam augetur cohaesionis superficies, alioquin perquam exigua secundum ipsius partis diametrum transversalem.

Pedunculus omnibus, praeter *Buxbaumiam aphyllam*, laevis, e vasis primariis succigeris plantulae constat, demum quasi lignescens, et medio cellulari opere, medulla dicto. Directionem variam habet, erectam, flexam, incurvam; colorem senescens, ut aliorum pedunculi, mutat, saepeque tunc, laquei ad instar siccescens, spirali ductu torquetur, rediens iterum madefactus.

Tractationem de capsula in quatuor dispescit p. 7. nostra sectiones, quarum prima thecae seminalis nexum, structuram, conformationem et directionem exhibet. Pedunculi seu setulae vascula recta p. 10. in capsulam continuantur, modo intercedente, modo quasi deficiente apophysi; inque duplicem membranam, parietes capsulae constituentem, abeunt. Exterior firmula duriuscula, crusta SCHREBERO dicta, e nutritiis vasculis exstruitur, reticuli in modum compositis. Interior tenerior pellucida p. 16. diorque, maxime ab interiore cellulari tela ortum ducere, vascula vero, quae et III. SCHREBERVS et Noster obseruarunt, ab interioribus vasculis pedunculi accipere videtur. Vtramque membranam perpetuo intercedit communicatio, nunc maxime, ut in *Buxbaumia aphylla*, *Bryo pomiformi*, *Mnio fontano* cet. nunc minus conspicua, per vascula, quibus femina hic adhaerentia nutriuntur, veluti hic

hic experimentis docetur. Ad aperturam capsulae etiam remotiores ab inuicem per reliqua membranae istae committuntur demum inuicem. De reliquo hic loci fundamenta quaedam denominationum directionum capsularum etiamnum figuntur.

p. 18. Excipit hanc sectionem altera de operculo, ubi primo loco variae eius formae determinantur. Procedit ista pars e vasculis parietis externi capsulae, qui maturitatis tempore ab inuicem dehiscunt. Intercedit autem in nonnullis speciebus capsulae operculumque annulus, qui hic exactius, quam a vilo antea factum est, describitur. Constat e firmiore lamina colorata et processibus succulentis pellucidis. Illa exteriora spectat, isti vero subter operculum apicem versus protenduntur.

p. 24. Sectio tertia de columnula agit. Constat haec e cellulari parte, procedente ab illa medullari sic dicta pedunculi parte atque ad apicem usque operculi producta. Variam habet pro ratione specierum formam atque dimensionem. Particula intra operculum sita modo remanet in primicera parte; modo cum operculo secedit et exsiccata MILLENI antheram *) constituit; modo in globulum intra peristoma contrahitur; modo exsiccatione membranulam format apicibus dentium adglutinatur, ut in *polytrichis*.

p. 31. Denique sectione quarta de peristomate, qua denominatione Auctor omnem conditionem aperturae capsularum in muscis frondosis complexus est, exponitur. Est hoc vel nullum, vel nudum, vel effiguratum. Effiguratum vel est simplex e meris dentibus aut meris ciliis; vel compositum e dentibus liberis et connexis, ciliisque membranula reticulo

*) Quam ita dixit et pinxit in libro: An illustration of the sexual system of LINNEUS. London 1779. 8. tab. 103. fig. 11. 12.

reticulo. Audiunt vero Nostro *dentes*, processus firmiores ab externa capsulae membrana procedentes vel simplices vel bifidi, numero 4, 8, 16, 32 : alia e contra, teneri internae membranulae processus, perquam varie compositi. Definuit sub. p. 45. inde Auctor officium singularis huius mechanismi, cuius partes vim acceperere, sese contractione aut expansione vicissitudinibus aeris accommodandi, sicue seminulorum portam vel recludendi, vel aperiendi.

His de seminum receptaculo expositis, ad se. p. 48. minum ipsorum et plantarum inde progenitarum considerationem pergit. Pulvisculum illum intra thecas muscorum, vera eorum esse semina, confirmare atque demonstrare aptius luculentiusque poterat nihil, quam plantarum simillimarum matri, de qua depromtus erat, educatio. Felicissimo euentu hoc praestitit Noster satione diuersorum muscorum frondosorum, cuius historiam cum cautionibus singulis adhibitis et euentu fusius exposuit. Patet nunc ex his quam certissime, non solum praesentia genuini seminis, in hac quoque vegetabilium familia, virtute mascula foecundati; sed cotyledonum quoque et membranarum, cuncta huc pertinentia includentium, eadem ac in aliis seminulis ratione. Pullulantis ista seminula quoque primordiale radiculam simplicem propellunt. - Cotyledon non minus est simplex; successu autem temporis ramicatur. Cuncta haec figuris egregiis illustrata conspiciuntur.

Absolutis nunc omnibus, quae muscos frondosos eorumque partes concernunt, quaestio dilucidatur, quid est muscus? Atque primo quidem intuitu muscus videbatur esse,

planta, petalo calyptrato styligero instructa. p. 61.
Dum vero perpenderet Auctor, hanc definitionem

nem non minus etiam *Iungermanniis* et *Marchantiis* competere, hinc istas stirpes quoque ad muscos pertinere: singulis bene perpensis, disperseca omnem hanc familiam vegetantium in muscos *frondosos* et *hepaticos*, vtrumque ordinem sequentem in modum definiens:

Musci frondosi sunt plantae petalo calyptrato styligero, basi dehiscente, inque altum cum capsula elato, instructae; capsula operculata.

Musci hepatici sunt plantae petalo calyptrato styligero, ex apice dehiscente, instructae, capsula quadrivalui.

Placuit tandem Auctori Cl^o omnibus his peractis, methodum addere, qua muscorum frondosorum species in definita genera distribuuntur. Et primo quidem fata generum et specierum translationes varias exhibet. Deinde exponit suum dispersecaendi fundamentum quod inprimis in peristoma locauit, adsociando huic altero loco formam masculorum florum. Euasit inde sequens tabula methodi synoptica.

Musci frondosi instruuntur

Capfulis

I. Peristomate nullo	-	-	1. <i>Phaetum</i>
II. Peristomate nudo: masculo flore			
1) clauato	-	-	2. <i>Sphagnum</i>
2) gemmiformi	-	-	3. <i>Hedwigia</i>
3) disciformi	-	-	4. <i>Gymnostomum</i>
III. Peristomate figurato			
A) ordine simplici			
a) dentato: dentibus			
α integris			
1) quatuor; masculo flore			
dimorpho	-	-	5. <i>Tetraphis</i>
2) octo, apophysi inflata;			
masculo flore disciformi			6. <i>Splachnum</i>

- 3) 16, angustis erectilibus ;
mare gemmiformi 7. *Leersia*
4) 16, latiusculis reflexilibus ;
mare gemmiformi 8. *Grimmia*
5) 16, latiusculis reflexilibus ;
mare capituliformi 9. *Weisia*
6) 32, membranulam pre-
hendentibus 10. *Polytrichum*

β) bifidis

- 1) longioribus erectis, mare
gemmaformi 11. *Trichostomum*
2) brevioribus inflexis, ma-
sculo flore
*) gemmiformi 12. *Fissidens*
**) capituliformi 13. *Dicranum*

b) ciliato tortili ; masculo flore

- 1) gemmiformi 14. *Tortula*
2) capituliformi 15. *Barbula*

B) ordine duplici

a) dentato ciliato ; dentibus

a) apice liberis ; ciliis

- 1) non cohaerentibus basi 16. *Neckaria*
2) cohaerentibus basi membranacea

a) vniuniformibus ;

- *) masculo flore gemmi-
formi 17. *Leskia*

b) diffiormibus ; masculo flore

- *) gemmiformi 18. *Hypnum*
**) capituliformi 19. *Bryum*
***) disciformi 20. *Mnium*

β) apice cohaerentibus

- *) mas disciformis 21. *Koelreuteria*

b) dentato membranaceo ; dentibus

- 1) acuminatis ; fl. hermaphro-
dito 22. *Weberia*
2) truncatis ; masculo disci-
formi 23. *Buxbaumia*

c) dentato reticulato: masculo flore

1) gemmiformi - - - 24. Fontinalis

2) disciformi et hermaphro-
dito - - - 25. Major

Rationes, quibus hanc distribuendi in genera methodum suffulcit, vti et omnia reliqua observata et monita lectu dignissima sollertissimi atque oculatissimi Auctoris, qui his quidem discussis et elucidatis in botanica tenebris aere perenniores sibi comparavit gloriam, ex ipso libro cognoscant Lectores, quo nemo botanicorum facile, praesertim propter icones summa diligentia atque accurate factas, omninoque iuxta naturae ductum coloratas, poterit carere.

XIX.

CHRISTOPH. WILH. IAC. GATTERERI Breviarium
Zoologiae. P. I. Mammalia. Goetting. 1780.
8. pag. 228.

Zoologiae quidem videbatur omnino deesse compendium, quod et facili esset sermone exaratum, et recte dispositum species omnes novissime inventas comprehenderet: dum b. ERXLEBEN *) mammalium admoveret, deque animalibus ederet opus, quod sui generis futurum fuisset absolutissimum, ni mori praematura laudabili eripuisset instituto virum. Neque enim, nisi mammalia pertexuit, sed ita, ut facile omnium in se converteret spem et conspectum. Verum quod huic non licuit perficere, id aggreditur hoc specimine Cl. GATTERER; in quo qui praestiterit ipse perhibet in praefatione.

Mammalium genera et species ab ERXLEBENIO repetiit, ut tamen, quae specierum non satis illi digna viderentur honore, mammalia, in hanc restitueret.

*) in libro: Systema regni animalis Class. I. Mammalia. Lips. 1777. 8.

gnitatem. Qualia sunt *Simia Troglodytes*, *Cebus Syrichta*, *Erinaceus Tanrec*, *Equus hemionius*, *Antelope capensis*, *Mustela Ichneumon*, et *Viueria mellivora*. Vnicuique animali adiunxit characterem genericum et specificum, in quibus definiendis accuratissimum eumprehendimus, ut passim adeo nouos proferat. Habitum anthropomorphum, vocem grumentem in *Simia*. In *Papione* caput prolongatum, corpus breuius. In *Cercopitheco* vocem crocitantem. In *Sorice* auriculas breues. In *Equo* caudam setosam. In *Cavia* auriculas rotundatas, paruas. Denique caudam disticham in *Sciuro*.

Porro diligenter indicauit auctor libros, in quibus descriptiones et icones optimae inuenirentur, cum monographiis ipsi notis, quarum praefixit etiam libro catalogum, quem dolemus minus esse completum, quam ex bibliothecis *Brückmanni*, *Gronouii*, tum *Platneriana*, *Riuiiana*, *Ludwigiana* et similibus facillimo potuisset negotio adornari, et in quo statim ab initio *Agricolae* liber vitiose refertur inter *Zoologos*.

Pari diligentia attulit synonyma variis ex linguis petita. Sed non dissimulamus, bene fecisse, si aut noua tantum addidisset populorum minus cognitorum nomina, aut usu solummodo inter *Europaeos* recepta. Neque enim *Indorum*, quae *ERXLESEN* proposuit, habet omnia, et fatendum est, si haberet, habet autem eorum nonnulla, minus profutura tironibus: criticorum est enim fontes aperire. Contra, ut exemplum offeramus, ne quid temere videamur pronuntiasse, *Simiae Inui* nec germanicam indicauit, nec gallicam anglicamue appellationem, necessarias utique, et a *b. ERXLESEN* iam enarratas. Neutiquam vero *Cl. Auctor* omni est laude priuandus in synonymia colligenda, ut qui *Tartarorum* imprimis, aliarumque *Russiae* et *Sibiri* gentium proferat incognitas denominationes.

Reliqua de Cl. Auctoris libello haec fere sunt. Hominum varietates a b. ERXLEBEN: sed in altera operis parte chartam orbis terrarum cum obseruatis, nouis promittit. Animalis cuiusque partem addidit, et generalem totius generis naturam, cum obseruationibus LINNEI, ERXLEBEN et aliorum. Nomina hungarica a b. ERXLEBEN additamentis proposita suis inseruit locis. Adiecta est ad calcem vtilissima FR. ECCARDI epistola, auctorem data, in qua islandica quaedam et Indiarum orientalis, nec non aliarum Europae septentrionalis gentium, celeb. ERXLEBEN et BÜTTNERO, operam in hisce nauauit strenuissimam, ignota nomina perhibentur. Colophonem imponit libello index duplex, generum alter, alter specierum et synonymorum.

Et si itaque haud magnopere nouis obseruationibus liber sit commendabilis, vtilissimum tamen fore speramus scientiae naturalis et Zoologiae tribus, propter ordinem, quo scriptus est, et orationis concinnitatem: atque vt de auiibus promissa pars subsequatur, accurateque exponatur optamus.

XX.

Nouae species quadrupedum et glirium ordine cum illustrationibus variis complurium ex hoc ordine animalium, auctore PETRO SIM. PALLAS, academico petropolitano. Erlangae, sumtu Wolfg. Waltheri. MDCCCLXXVIII. 2 alph. plagg. 3. tabb. aen. 39. in 4.

Et si annus 1778 titulo impressus sit, nos tamen haud ita pridem posteriores plagulas et tabulas aeneas recepimus, quae ideo forsitan serius apparuerunt. Quidquid sit, in tanta librorum copia non

olim iam sancitam legem, libros ex ordine temporis, quo ad nos mittuntur, recensendi, eo strictius seruare coacti sumus, quo maior est numerus amicorum, qui de continuatione horum commentariorum laetati libros suos nobiscum beneuole communicarunt. Iam ipsum quod attinet librum, de quo commentamur, eum omnino omnibus zoologis acceptissimum fore praeuidemus, estque utique dignus, qui in omnium manu versetur. Etenim Cl. PALLAS, quemadmodum in aliis suis egregiis libris fecerat, non solum animalia multa, prius incognita, hic egregie et perspicue descripsit, verum etiam ad ea, quae aliquatenus cognita erant, tot atque tales obseruationes adiunxit, ut eorum historia insigniter illustraretur. Mira enim doctrinae copia omnia dubia critica et philologica tollit, atque ita historiam horum animalculorum tradit plurimis certe numeris absolutam. Adsentimur et nos Cl. Auctori, qui nouis vel obscuris animantium speciebus vberiores partium descriptiones et accuratas earundem dimensiones submittas vult. Atque ex dimensionibus quidem proportio partium singularum ad se inuicem colligenda est atque computanda. Ipse vero liber spectat praesertim genera e *Glirium* ordine haec: *Lepus*, *Mus*, et *Sciurus*. De singulis quaedam delibabimus. E leporino genere quinque nouas species p. I. describit *leporem variabilem*, *L. tolai*, lepores ecaudatos, quorum pertinent *L. pusillus*, *alpinus* et *ogotona*. Priorem nempe *L. variabilem* iam VARRO*) recte distinxerat; recentiores cum Lepore vulgari confuderunt; BRISSENO, PENNANTO et FORSTERO exceptis: a PENNANTO *alpinus* dicitur: differt is a *vulgari* s. *Lepore timido* LINNEI magnitudine, qua fere quarta parte totius longitudinis

T 3

hunc

*) de re rustica l. III. c. 12.

- hunc superat, circumferentia cranii rostrique
liore, auribus minoribus, oculis naso propioribus,
artubus anticis posticisque paullo breuioribus,
cauda multo breuiore, et omni anni tempore alba.
Differt etiam reliquus velleris color, vel aesti-
color capiti griseorufescens, auribus fuscus, ceru-
fusco cinerascens: dorsum fuscum, pedes griseo
rufescunt, vt et pedes antichi; postici primi alba-
scunt; hibernum vellus omne, praeter apices au-
rium nigro mollissimo veluto marginatos et vola-
pedum lutescentes, niue candidius est. Per omnem
Scandinaviam, Lapponiam Fennoniamque, in omni
Russia et Sibiria borealiore, in Scotiae montanis et in
Liunia abundat *L. variabilis*. In Polonia media atque
Russia hybridi Lepores occurrunt ex *L. variabili* et
vulgari orti: sunt plerumque maiores vulgaribus
albis, et confirmata hieme seruant rostrum sapa
griseo pallidum, verticem et ceruicem totam, dor-
sumque medium aestiuo colore grisea, apicibus
tantum pilorum albis; aures vero, apice lateri-
gras, extus griseas, reliquo albas habent; vt et
reliquum corpus totum album est. Cauda hae
varietati longior, et supra, vt in europaeo, nigra;
proportio itidem artuum auriumque media est in-
ter vtrasque species: horum leporum maxima co-
pia propter pelles capitur. Atque ex hac quidem
hybrida leporis progenie Cl. Auctor recte colligit
leporum variabilem a vulgari omnino specie esse
diuersum. Notatu digna est obseruatio, in qua-
drupedibus temporatae atque frigidae zonae na-
tura bis quotannis pilum nouari; vere aestiuum
produci, breuem, plerumque rigidiorum, intensius
coloratum; autumnio hyemale vellus oriri, largum,
pilo plerumque densiore, at tenuiore et molliore,
lanugine intertexto factum et colore semper di-
lutius vel albidum. De causa differens, cur qui-
busdam

busdam animalibus, vti et leporibus hieme candidus pilus succrescat, Gmelini opinionem, iuxta quam ex ieiunio hiberno rapacium animalium indeque orta macie deriuanda est pilorum albedo, reicit: quum pilus albus iam autumnno, vel sub initium hiemis; abundante tum maxime pabulo, enascatur; vere autem, corporibus animalium per inopiam et iniurias hiemis exhaustis, colorati succrescant pili. Videtur itaque potius abundantiae et mitiori indoli succorum tribuendum esse, quod autumnno largum densumque vellus animalibus luxuriat, penuriae contra alimenti deberi breuem, imperfectum rariorem pilum aestiuum; poteritque forsitan biliosae sanguinis dyscrasiae, a nimis subactio et exaltato sine renouatione cruore ortae, tribui etiam color intensior aestivae vestis. Quam quidem hypothesin Cl. Auctor exemplis atque analogia probare nititur. Nascitur denique etiam in p. 12. hac leporis specie varietas tota fusca vel etiam aterrima, hieme colorem non mutans, cuius specimen, in borealibus regni Casanensis captum, speciatim describitur.

Leporem Tolai primus MESSERSCHMIDIVS *), p. 17. deinde Gmelinus **) descripserunt: BUFFONIVS ***) male eundem pro varietate cuniculi habuit seduxit in eundem errorem Cl. ZIMMERMANIVM ****). Comparatiuam igitur Noster huius leporis dat descriptionem, ex qua differentia eiusdem specifica abunde patet. Est enim multo maior cuniculis vel maximis, ita vt *L. variabilem* aequet, imo superet, capite longiore, quam *L. variabilis* et *timidus* instruitur; aures paullo longiores,

*) in *Xenio Ifidis Sibir.* et in *Hodegetico MSc.*

*) in Nov. comm. Petrop. Vol. V. p. 357. tab. XL. f. 2.

224) Hist. nat. Vol. XV. p. 138.

Spec. Zool. geogr. p. 191.

quam *L. variabilis*, sed proprio capite fere breviores, adeoque paullo minores *L. timido* habet, eoque margine summitatis tantum nigrae sunt. Autuum proportionem *L. variabilem* proxime refert, praeter cubitum et tibias paullo breviores, palmasque et plantas minores, et pedes tenuiores, femora vero paullo longiora; quibus praesertim a cuniculo valde differt. Cauda in *L. Tolai* multo longior, quam *L. variabilis* et *cuniculo*, paullo tamen brevior, quam in *L. timido*. Praeterea etiam in hoc differt ab aliis speciebus, quod in venatu recto cursu ferri soleat, et, quamprimum potest, rupium hiatis, vel alienis cuniculis sese tutetur. Non tamen proprios sibi cuniculos effodit. Sequitur uberior descriptio, mensura et anatome partium.

p. 28.

Nouam, quam in itinere Russo Sibirico detexit, leporum phalangem hic describit. Conveniunt tres novae hae species cum cognitis leporum speciebus dentium numero atque forma, superioribus incisioribus fulcatis, et minoribus duplicatis, natu-
ra velleris, numero digitorum forma cranii et intestinorum genitaliumque generali dispositione.

Differunt autem auribus multo brevioribus, artubus posticis non elongatis, et caudae defectu. Caeterum interna anatome inter se similes sunt, moribus etiam similibus gaudent, et in cuniculis vitam transigunt. Praeterea Caiiarum generi affines redduntur, habitu externo, caudae defectu, voce crebra et arguta, costarum numero et claviculis perfectis:

p. 30.

Praemittit specialiori historiae specificae omnium Leporini generis specierum definitiones his verbis.

a. *Auriti plerumque et caudati.*

Lepus europaeus, apice aurium capite longiorum, caudaque supra atris.

L. 7.

L. Tolai, auribus apice nigromarginatis, cauda supra atra.

L. variabilis, apice aurium atro, cauda concolore alba.

L. hudsonius, apice aurium caudaeque cinereo.

L. capensis, auribus - - -, cauda rufa.

L. cuniculus, auribus apice atris, cauda subconcolore, cruribus posticis trunco brevioribus.

L. Tapeti, auritus, collari albo, cauda nulla.

b. *Reptabundi. ecaudati*.

L. pusillus, ecaudatus, fusco griseoque mixtus, auribus subtriangulis, albo marginatis.

L. Ogotona, ecaudatus, griseo pallidus, auribus ovali subacutis concoloribus.

L. alpinus, ecaudatus, rufescens, auriculis rotundatis, plantisque fuscis.

Qui specialio rem horum animalculorum historiam noscere cupiunt, eos ad ipsum librum relegemus necesse est. Tum enim in ipsa historia tot sunt novae observationes, ut, nisi cuncta transferre velimus, delectus locum non habeat; tum ipsae vberiores partium descriptiones, mensurae et anatome iconum additarum egregiarum egent explicatione.

Ingens sane est novarum ex *murino genere* spe- p. 71.
ciorum numerus, quas in vna Russia et Siberia detexit Cl. Auctor: atque recte inde colligit, etiam, quoad quadrupeda, ingentem animalium numerum etiamnum incognitum latere. Ut igitur species Murium rite distinguerentur, totum genus in naturales phalanges dispescuit, et cognitis speciebus ex ordine novas submisit, subiunctis differentiis specificis: quam quidem synopticam enumerationem repetere iuvat.

In prima phalange *Mures soporosos, alpinos* s. *Marmotas* cum affinibus recenset: quae toto habitu, corpore magis crasso, capite grandi, gibbo, ob-

tuso, auribus minutis vel nullis, dentibus grandibus non bene tectis, caudae breuitate et villositate, internis denique characteribus, praesertim coenoplasi, et genitalibus, tanto differunt a frequentiore Murium habitu et ad Castores paene accedunt, ut singulari genere constitui possent, nisi insigniores deessent characteres et alia phalanx quarundam specierum habitu ad has accederet. Conveniunt inter se, vita diurna et sopore hiberno, voce, moribus. Huc pertinent:

1. *Mus Marmota*, capite gibbo, auriculato, cauda villosa breui, palmis tetradactylis, corpore fusco subtus rufescente.
2. *Mus Monax* capite gibbo auriculato, rostro corulefcente, cauda longiuscula villosa, palmis tetradactylis, corpore griseo.
3. *Mus Arctomys*, capite gibbo auriculato, cauda brevi villosa, palmarum ungue pollicari, corpore griseo. *Boback* BVFF. Vol. XXVI t. 18. *mole* Iconem meliorem et historiam vberiore No-ster subiungit.
4. *Mus Empetra*, capite gibbo auriculato, cauda villosa breui, palmis tetradactylis, corpore supra vario, subtus rufo. *PENN. syn. t. 24. f. 2.* bona. *FORST. act. angl. Vol. LXII. p. 376.* Huius descriptionem Cl. Auctor addit.
5. *Mus Citillus*, capite gibbo, auriculis nullis, cauda breui villosa corpore vario. *Icon tab. VI.* traditur.

Secunda phalanx Mures subterraneos continet, capitis mole et figura ad Marmotas accedentes, qui dentibus primoribus maximis, latis, denudatis, supra infraque in cuneum acuatis, aurium defecta palmis plenius pentadactylis fossoribus, cauda brevissima vel nulla, et moribus denique secum conueniunt; hieme vero saltem non tota torpent, sed

colligunt pro penu radices. Sequentes huius phalangis sunt species.

6 *Mus typhlus* ecaudatus, palmis pentadactylis, incisioribus supra infraque latis, oculis auriculisque nullis *Tab. VIII. Slepež. Gmel. Spalax* EX LIB.

7. *Mus aspalax* brachyurus, incisioribus supra infraque cuneatis, auriculis nullis, vnguibus palmarum elongatis. *Tab. X. Mus myospalax* LAXM. act. Holm. 1773. *

8. *Mus capensis* brachyurus, incisioribus supra infraque cuneatis, auriculis nullis, palmis pentadactylis, ore albo. *Tab. VII.*

9. *Mus talpinus*, brachyurus fuscus, incisioribus supra infraque cuneatis, auriculis nullis, palmis pentadactylis fossoriis. *Tab. XI. A.*

De singulis no. 6 - 9. vberior est subiuncta descriptio et specialis historia.

Tertia phalanx mures cunicularios comprehendit, brachyuros, grandiusculo sed aurito capite, dentibus pedibusque paruulis instructos; qui tota hieme regantur, vel congesta in latibulis penu viuunt, quorumque plures migratorii. Referuntur huc

10. *Mus Lemmus* brachyurus, auribus vellere brevioribus, palmis pentadactylis, corpore fuluo nigroque vario, subtus albo. *Tab. XII.*

11. *Mus torquatus* brachyurus, auribus vellere brevioribus, palmis pentadactylis corpore ferrugineo vario, torque interrupta albida, linea spirali nigra. *Tab. XI. B.*

12. *Mus lagurus* brachyurus, auriculis vellere brevioribus, palmis subtetradaactylis, corpore cinereo, linea longitudinali nigra. *Tab. XIII.*

13. *Mus socialis* cauda semunciali, auriculis orbiculatis brevissimis, palmis subtetradaactylis, corpore pallido, subtus albo. *Tab. XIII. B.*

14. *Mus*

*) vid. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 97.

14. *Mus arualis* cauda vnciali, auriculis vellere prominulis, palmis subtetradactylis, corpore fusco. *Campagnol* BVFF. VII. p. 369.
15. *Mus oeconomus* cauda subsesquiunciali, auriculis nudis, vellere molli latentibus, palmis subtetradactylis, corpore fusco. *Tab. XIV. A.*
16. *Mus gregalis* cauda sesquiunciali, auriculis vellere longioribus, palmis subtetradactylis, corpore cinerascete.
17. *Mus rutilus* cauda vnciali, auriculis vellere longioribus, corpore supra fuluo, subtus candido *Tab. XIV. B.* Quaerit Auctor an *Mus gregarius* LIN.?
18. *Mus alliaris*, cauda vnciali, auribus maiusculis subpilosis, corpore cinereo, subtus albida. *Tab. XIV. C.*
19. *Mus saxatilis* cauda longiuscula, auribus vellere maioribus, palmis subtetradactylis. *Tab. XXIII. A.*
20. *Mus amphibius* cauda longitudine dimidia corporis, auribus vix vellere prominulis, palmis subtetradactylis.
Quarta phalanx habet *mures buccatos*, *Cricet* affines species, omnes breuitate corporis, arcum atque caudae, arguto capite, buccis vtrunque saccatis, promptuariis et vita vix, nisi summo frigore, suppressa, conspirantes.
21. *Mus Cricetus* buccis sacculiferis, corpore subtus aterrimo cicatricibus lumbaribus detonsis. *Tab. XXV. 1. 2.*
22. *Mus Accedula* buccis sacculiferis, auriculis finatis, corpore griseo, subtus albido. *Tab. XVIII. A.*
23. *Mus phaeus* buccis sacculiferis, corpore caudae fusco cinerascetibus, subtus albis. *Tab. XV. A.*

24. *Mus arenarius* buccis sacculiferis, corpore cinereo, lateribus subtusque albo, cauda pedibusque albis. *Tab. XVI. A.*

25. *Mus songarus* buccis sacculiferis, dorso cinereo, linea spinali nigra, lateribus albo fuscoque variis, ventre albo. *Tab. XVI. B.*

26. *Mus furunculus* buccis sacculiferis, corpore supra griseo, striga dorsali nigra, subtus albido. *Tab. XV. A.*

In quinta phalange sunt *Mures lethargici*, vellere mundae, colore et habitu omnium lepidissimae, insigniter auritae et caudatae, cauda pilis vestita, saepius floccosa vel lanata, posticis artubus plerumque magnis desultoriae, quae omnes leui frigore sopiuntur totamque hiemem lethargo transigunt: atque huc anomalae species, quae bipedes incedunt, transferri debent.

27. *Mus laculus* cauda longissima apice pennata, nigro alba, pedibus posticis maximis, pentadactylis. *Tab. XX.*

28. *Mus Sagitta*, cauda longissima, apice subpennata nigro alba, pedibus posticis longis, tridactylis. *Tab. XXI.*

29. *Mus cafer* cauda longissima, apice floccosa nigra, pedibus posticis longissimis tetradactylis.

30. *Mus longipes* cauda longa vestita rufa, corpore fulvescente subtus albo, pedibus posticis maiusculis, pentadactylis. *Tab. XVIII. B.*

31. *Mus tamaricinus* cauda longissima, vestita, fusco subannulata, corpore griseo cinerascens subtus albo. *Tab. XIX.*

32. *Mus Nidetula* cauda longa, subfloccosa, corpore rufescente, subtus albo, area oculorum nigra. (*Lerot BVFF.*)

33. *Mus Glis* cauda longa villosissima, corpore caeno, subtus albo. (*Sciurus glis LINN.*)

34. *Mus*

34. *Mus auellanarius* cauda longa, subfloccosa, corpore fuluo, gula alba.
  35. *Mus betulinus* cauda longissima nudiuscula, corpore fuluo, fascia dorsali nigra, auribus plicatis. *Tab. XXII. fig. 1.*
  36. *Mus vagus* cauda longissima nudiuscula, corpore cinereo, fascia dorsali nigra, auribus plicatis. *Tab. XXII. f. 2.*
  37. *Mus striatus* cauda longiuscula subnuda, corporis striis, plurimis parallelis, albo-guttatis. Dubia est etiamnum species, quam ex *swaz* et LINNEO huc transtulit Cl. Auctor.
- In *sextam* phalangem relegati sunt *Mures* vagabundi, auribus maiusculis, cauda longa, subnuda, annulis squamata agnoscendae, quorum vix vlli furore obtorpescunt, licet plerique acerrimae tempore brumae lateant. *Myofuros* eos appellat:
38. *Mus pilorides* cauda longiuscula, squamata, truncato obtusa, corpore albido. Hoc nomine comprehenditur *Mus* albus ceylonicus BRISONII et *Piloris* BUFFONII.
  39. *Mus Caraco* cauda longa squamosa obtusiuscula, corpore griseo, plantis subsemipalmatis. *Tab. XXIII. A.*
  40. *Mus decumanus* cauda longissima squamata, corpore setoso griseo, subtus albido. (*Surinam* BUFF.)
  41. *Mus rattus* cauda longissima squamosa, corpore atro, subtus canescente.
  42. *Mus silvaticus* cauda longa squamosa, corpore e griseo lutescente, subtus lateribusque abrupte albo. Huc pertinet etiam *Rattus messerius* PENN.
  43. *Mus musculus* cauda longissima squamosa, corpore fusco, subtus cinerascente.
  44. *Mus agrarius* cauda longa squamosa corpore lutescente, striga dorsali nigra. *Tab. XXIV. A.*

45. *Mus*

45. *Mus minutus* cauda longa squamosa, corpore supra ferrugineo subtus albedo. *Tab. XXIV. B.*

His nominibus et definitionibus subiunxit synonyma, et earum, quas non sigillatim historia illustrat, breuem descriptionem vel alia scitu digna. Singulas autem species, tabulis aeneis depictas vberiori commentario illustrat, e quibus plura essent, quae commemorari viderentur, nisi iusto longiores fieri metueremus et arbitraremur, naturae studiosos ipsum librum lecturos esse. Zootomicae inprimis laudandae sunt observationes.

Illustrationes quaedam in Sciureum genus se- p. 349.
quantur. Tres Cl^o Auctori Sciurorum volantium species videntur: 1) *Sciurus Petaurista*,

quem in *Miscellaneis Zoologicis* iam descripsit Auctor: indicum animal, maximum ex his volantibus speciebus. BUFFONIVS etiam in *Supplem. Vol. III. p. 151. t. 21.* hanc speciem habet. 2) *Sciurus volans*, de quo postea speciatim; et 3) *Sciurus Volucella*; quem D'AVBENTONVS graphice descripsit, et LINNEVS *Murem volantem* appellavit: est animalculum gregarium, Americae septentrionali proprium, uti *Sc. volans* Sibiriae et Europae, qui etiam solitarie vivit. *Sciurus Sagitta* LINNEI convenire videtur cum *Sciuro volante maiore* ex America hyperborea, a Cl^o FORSTERO in *Aëtor. angl. Vol. LXII. p. 379.* descripto, estque a tribus enumeratis diversus, vltioremque illustrationem poscit.

Sciurus volans est intra Europae fines rarissi- p. 355.
mum animalculum, multo copiosius Vralenses silvas colit et in omnibus Sibiriae betuletis abundat.

Nidulatur in cauis truncorum, qua potest altissime a terra remotis, ubi nidum e congestis muscis molissimum parat. Praecipuum alimentum eiusdem sunt betularum gemmae; hieme non, nisi tepida tempestate, nido prodit; non tamen obtorpescit.

Non

Non quidem, ut constat, volat animal, sed saltus audaciores, pellibus laterum inter diuarcatos pedes tensis et corpus in aere suspendentibus ita adiutos, ut alio et ultra orgyas e cacumine vnus versus alterius arboris medium ferantur. Captos in media silua capimenti gratia depositos vidit ineptissime, erecta cauda, quasi per saltus fugere; simulac vero arborem attingerant, velocissime et quasi subsultim scandent, cauda modo reiecta in dorsum, modo demissa. Eaxiore trunci parte deiectione, excipiebant sese velis suis et in aëre varie librabant atque motu caudae dirigebant corpus. Pulli nascuntur sub initium vel certe ante medium maii, et plerumque duo, tres, vel quatuor cum singulis matribus reperiuntur. Per diem mater incubat pullis, occidente sole nidum relinquens, nescio nidi cooperit pullos, pabulum quaerens, tota nocte est inquieta. Oculorum constitutionem Strygi Aluconi habet simillimam. Pulli manserunt coeci usque ad tredecimum diem. Caeterum mordaculi sunt Sciuri volantes, et vitae tenerrimi; sedent et incedunt conglobato satis trunco, cauda vel circa clunes circinnato contorta, vel in dorsum reflexa vel arte applicata, palmis lauant, et pabulum ori admovent clunibus insidentes. Clamor rarissimus doloris, murinus; iracundi mussitant. A Sciuro *Volucella* differt Sc. volans magnitudine plus tota tertia parte excedente; colore non in flammam inclinante, sed supra candide leucophaeo, subtus candidissimo, caudaque supra vix fusco inumbrata; forma capitis breuiore et globosiore; cauda breuiore; oculis naso propioribus, circulo magis atro, cinctis, artubus anticis breuioribus, at posticis tibialibus longioribus. Praeterea pellibus ad brachia in alulam radio tensilem dilatatis, auriculis nudis breuibus, latiusculis, palmis tetradaetylis. Sequitur descriptio, mensura, et anatome partium.

Deinde refutat BVFFONIVM et PENNANTVM, qui Sciurum Americanum cinereum, cum Sciuro Europaeo vulgari, hiemali tempore cinereum velus induente, vnam esse speciem perhibuerunt, hancque posteriorem a Sciuro vulgari rufo separarunt, argumentis ex obseruatione ipsorum animalium sumtis. Sic etiam monet, *Sciurum hudsonium* p. 376. FORSTERI *) vere differre a Sciuro vulgari. Novam speciem breuiter describit, quae Ipsi *Sciurus erythraeus* dicitur, corpore luteo fusco, subtus rufo, palmis tetradactylis, verruca insigni loco pollicis, plantis pentadactylis.

Denique *Sciuri striati* historia subiungitur, quem Sibiria cum America communem habet, etiam in Europam transiit, ad Kamae fluuii tractum et ad Duinam. Siluas acerosas inhabitat, victitans praesertim seminibus *Pini Cembrae*. Antra sibi fodit humi, spithamae profunditate, canali flexuoso adeunda, alterne coarctata atque dilatata, vel varias in camerae cohaerentes dispertita, quarum vna pro nido, reliquae pro promptuariis seruiunt. Haec promptuaria autumnno maxime replet plantarum seminibus in faccis buccalibus, quibus sola haec *Sciuri* species instruitur. His moribus et facculis buccalibus Criceto et Citillo affinis est Sciurus striatus, naso conuexo fossorio posteriorem refert; diurno tamen vitae genere, et quod hieme sine sopore lateat aliisque Sciurum refert. Propter pelles ignobiliore partim in arboribus obtusis sagittis occiduntur, partim decipulis compressoriis capiuntur. Icones additae egregie pictae et sculptae sunt.

XXI.

*) vid. Philos. transf. Vol. LXII. p. 378.

XXI.

P. M. AVGVSTI BROUSSONET, Medicinae Doctoris, societ. reg. Londinensis et Monspelienfis focii, ichthyologia, sistens piscium descriptiones et icones. Prostat Londini apud Petr. Elmsly. Parisiis apud P. Franc. Didot, iun. Viennae et Lipsiae ap. Rud. Graeffer. Lugd. Bat. apud Andr. Koster et soc. 1782. plagg. 13. fol. min. tab. aen. XI.

Viri perillustres **IOSEPHI BANKS**, cui etiam ha primitias obtulit, benevolentia consiliisque suffultus copiam nactus est Cl. Auctor, pisces rariores describendi. Est itaque hoc primum specimen illorum naturae thesaurorum, quos in celebri illa orbis circumnavigazione collegerunt peregrinatores celeberrimi; spesque ita augetur, et Cl. Auctoris studio reliquas piscium species, et ipsius **BANKSII** opera plantarum diuitias cum orbe erudito fore proxime communicatas. Ingens, quem admodum in praefatione monet Cl. **BROUSSONET**, nouorum piscium numerus, quos musea Bankianum et Britannicum continent, fecit, vt Cl. Auctor a consilio suo, omnes et singulas species piscium breui differentia specifica distinctas in systema redigendi, recederet, atque prius omnes, quos poterit, pisces vberius describere, et cum descriptionibus icones singulorum per decades in publicum emitte- re suscepit, hoc quidem modo, vt, omisso paginarum et tabularum numero, descriptiones et icones piscium in quemcunque ordinem pro lubitu digeri possint.

Descriptiones ita composuit, vt varii dimensionum inter partes termini secum comparentur, quae, quum piscium diuersae partes successiuum et

pro-

proportionale incrementum accipiant; certos específicos characteres praebere videntur. Vtitur Cl. Auctor pede Anglico in decem vncias diuiso, vncia vero singula in totidem lineas. Distantias inter varias partes ope circini detegit, vt varietates ab accidentalibus superficiei corporis inaequalitatibus oriundae vitentur. Ita distantias dimensas secum comparat, vt e. g. posita distantia inter apicem maxillae superioris et basin pinnae caudalis seu longitudine corporis (LC) = 80 linearum, eandem cum aliis distantis ab eodem apice maxillae superioris ad anum (A) = 50 lin. ad pinnae dorsalis initium (DI) et finem (DF), ad pinnarum pectoralium basin (PB) et apicem (PA) ad pinnae anais initium (AI) et finem (AF), et pinnae caudalis medium comparet: quae breuius sic scribit:

$$LC:A :: 80 : 50.$$

$$LC:DI :: 80 : 20. \text{ et sic de caeteris.}$$

Iam si alium piscem, qui eiusdem videtur speciei, et diuersae est magnitudinis, definire volueris, magnitudo tota atque omnes reliquae partium distantiae dimetiendae atque cum iis, quae in descripta specie dimensae sunt, comparandae erunt; quae, si eandem inter se proportionem oblaturae sunt, indicabunt, ambos pisces esse vnus eiusdemque speciei. Vt tamen haec relatiua pinnarum positio citius elucescat, distantiam inter apicem rostri et basin pinnarum pectoralium assumit, in totidemque partes aequales piscem partitur, ab apice rostri ad apicem pinnae caudalis, easque partes regiones appellat. Supponatur e. g. spatium inter apicem rostri et basin pinnarum pectoralium 10 linearum, piscem vero 45 lineas longum esse: tunc, huius piscis corpus in quatuor regiones et dimidiam diuidi dicit Cl. Auctor; in prima regione nullae adfunt pinnae; in secunda pectorales et ventrales;

tertia et quarta dorsales et analis: quae breviter sic exprimit;

R. 4. $\frac{1}{2}$. P. 2. V. 2. D. 3. 4. A. 3. 4. C. 4. 5.

Signum – supra 5 denotat, regionem quintam esse incompletam. De omnibus his fusius egit Cl. Auditor in vol. LXXXI. actorum Anglicorum.

Atque his praemissis piscium hac prima in decade descriptorum et egregie depictorum nomina et differentias specificas subiungamus.

Gobius fringatus corpore compresso lanceolato, subpellucido, virescenti glauco, inferne albido, strigis aliquot fuscentibus pone basin pinnarum.

B. 6. D. 6, 20. P. 20. V. 6. A. 19. C. $\frac{3-3}{22}$

R. 5. P. 2. D. a 2, 3. b 3, 4. V. 2. A. 3, 4. C. 4. 5.

Differt a reliquis *Gobiis*, quorum pinnae ventrales sunt unitae, pinnis ventralibus disiunctis; a *Gobio Koelreuteri* pinna dorsali prima serrata, a caeteris pinna anali radiis 19. Invenitur in oceano pacifico prope insulam Otaheite.

Gobius ocellaris corpore compresso lanceolato, ex oliuaceo et nigro obscure nebuloso, oculo postice prope basin pinnae dorsalis primae nigro.

B. 5. D. 6. 11. P. 16. V. 6. A. 11. C. $\frac{4-4}{22}$

R. 3 $\frac{3}{4}$. P. 2. D. a 1. b 2, 3. V. 2. A. 3. C. 3. 4.

Differt pinnis ventralibus unitis a divisione *Gobiorum* pinnis ventralibus disiunctis: a *Gobio anguillari* et melanuro pinnis dorsalibus duabus; a caeteris speciebus maxilla superiore longiore et oculo. In riulis aquae dulcis in insula Otaheite habitat.

Pleuronectes mancus oculis sinistris, capite tuberculato, pinnis pectoralibus inaequalibus.

B. 5. D. 94. P. sinistra 13. dextra 12. V. 6. A. 80. C. 17.

R. 4. $\frac{1}{2}$. P. 2. 3. D. 1-4. V. 1. A. 1-4. C. 4. 5.

Idem

Idem est piscis cum *Aramaca* MARCGRAVII
 bras. p. 181. quod nomen LINNEVS ad *Pleuro-*
nectem papillosum minus recte retulit.

Chaetodon triostegus LIN. Nomen triuiale reli-
 quit Cl. Auctor, etsi membranam branchiofte-
 gam quatuor radiis instructam inueniret. Syno-
 nyma RAI et SLOANEI a LINNEO ad hanc spe-
 ciem relata ad *Chaetodontem Fabrum* sunt aman-
 danda, synonymon BROWNEI ad *Chaetodontem*
capistratum. Locus et descriptio secundaria LIN-
 NEI in editione XII. systematis etiam ad *C. Fa-*
brum pertinent.

Chaetodon Faber pinnae dorsalis aculeis 9, pinnis
 pectoralibus ouatis, maxillis rotundatis, radio
 aculeato quinto pinnae dorsalis caeteris longio-
 re, membrana branchiostega triradiata, aculeo
 nullo ad latera caudae. In SEBAE thesauro tom.
 III. p. 67. tab. 25. n. 14. bona descriptio, sed icon
 minus perfecta ibi occurrit.

Chaetodon longirostris, pinnae dorsalis aculeis 11,
 aculeo nullo ad latera caudae, rostro cylin-
 drico.

B. 5. D. $\frac{11}{33}$. P. 15. V. $\frac{1}{5}$. A. $\frac{3}{12}$. C. $\frac{31}{22}$.

R. 2 $\frac{1}{2}$. P. 2. D. 2. V. 2. A. 2. C. 2. 3.

Inuenitur in oceano pacifico, prope insulas so-
 cietatis, et insulas Sandwich.

Polynemus plebeius, corpore argenteo, digitis quin-
 que, corpore dimidio breuioribus.

B. 7. D. 8, $\frac{1}{14}$. P. 16. V. $\frac{1}{8}$. A. $\frac{3}{14}$. C. $\frac{4-4}{22}$

R. 5 $\frac{1}{2}$. P. 2. D. a 2, b 3. 4. V. 2. A. 3. 4. C. 4-6.

Inuentus prope insulam Otaheite et insulam
 Tanna.

Clupea cyprinoides, abdomine obtuso, radio ultimo
 pinnae dorsalis elongato. Est Camaripuguacu
 MARCGR. bras. p. 179.

Clupea Thrissa LINN. abdomine acute carinato, radio ultimo p. d. elongato. Cl. BARBOTTEAU de hac specie refert, eandem tempore pruritus litora subire, et inter quisquilias degere, praecipue inter radices *Rhizophorae Mangles*. In Caribaeis insulis inter optimos mensae pisces numeratur, vbi tamen cibus non raro venenatus eundit. Minoribus crustaceis, conchylis, et piscium ouis vescitur.

Clupea setirostris, pinna dorsali in medio dorso, pinna anali a caudali distincta, ossibus lateralibus maxillae superioris setaceis, et pinna anali 32 radiata. Serraturae abdominis efformatae ossiculis subtriangulis, acutis, ossiculo erecto vtrinque auctis.

Vberiores descriptiones, quas de vnoquoque horum piscium dedit, iuxta suam ipsius methodum sunt exactissimae et copiosae, vt in definitione piscium maximum certe vsum praestiturae sint: desunt tamen omnes anatomicae observationes, quae ad perfectam corporum naturalium cognitionem non minus sunt necessariae, quas vero in exoticis rarioribusque piscibus, quales descripti sunt, Cl^o Auctori instituere certe non licuit. Iam sperandum est, cum neminem futurum esse, qui huic labori non plaudent, vt altera, quam promissus est, mox insequatur decas, optamusque vt votis Clⁱ Auctoris faciant satis ichthyophili, a quibus communicatos optat rariores, necdum descriptos pisces, quos describat, et descriptos systemati ichthyologico breui prodituro inserat.

XXII.

Reliquiae Houstounianae, seu plantarum in America meridionali a GVLIELMO HOUSTOUN M. D. R. S. S. collectarum icones, manu propria

pria aere incisae; cum descriptionibus
e schedis eiusdem, in bibliotheca IOSEPHI
BANKS, Baroneti, R. S. P. asseruatis. Londini
1781. plagg. 2. in 4. tabb. aen. 25.

Prius quaedam de historia huius libri referamus,
quam ipsius contenta indicemus,

GVILIELMVS HOUSTOUN, medicus Scotus,
quinquaginta circiter annis abhinc in Iamaica et in
vicinis insulae, a vera Cruce dictae, terris collegit
plures plantas, quarum alias iuxta Tournefortia-
nam descripsit methodum, alias ipse depinxit, et
nonnullas ex his ipse aeri incidit. Mortuo eodem
in India occidentali, quadraginta circiter abhinc
annis, collectione plantarum, observationibus ma-
nuscriptis, iconibus et calamo exaratis et aere in-
cisis potitus est PHILIPPVS MILLER. Ibi LIN-
NEVS, cum in Anglia commoraretur, hanc planta-
rum collectionem, descriptiones et icones vidit,
videturque vero simile, CLIFFORTVM quasdam
harum plantarum accepisse, quippe quod a LIN-
NEO in *horto Cliffortiano* descriptae sint. Mortuo
MILLERO Perill. IOSEPHVS BANKS omnem her-
barum collectionem Millerianam simul cum
Houstounianis plantis et caeteris reliquiis emit.
Atque hic quidem Vir perillustis, laudabili erga
litterarum et praesertim historiae naturalis aug-
menta studio meritis suis hoc addidit, vt has ab HOU-
STOUNO pictas et aeri incisas tabulas publici iuris
redderet, et e schedis manuscriptis descriptiones
adderet, quas tamen non vendidit, sed dono dedit
botanicis et bibliothecis publicis, qua quidem sin-
gulari et prodiga quasi beniuolentia gratias et ho-
nores publicos, meritosque non solum metet,
sed, quod magis, omnes botanicae studiosos sibi
deuinctos reddidit.

MILLERVS quondam LINNEO dedit harum tabularum apographos atque probabiliter, easdem in Philosophicis Transactionibus publicatum iri, dixit: etenim LINNEVS in *generibus plantarum*, earum plantarum Houftounianarum, quae noua genera iuxta Tournefortianam methodum constituunt, mentionem facit hoc modo: *Houft. A. A.* Aliis plantis, quae integrae hic depictae sunt a HOUSTOUNO, v.g. *Aster aurantijs*, *Mimosa plena*, etc. in Spec. plantt. inter synonyma addidit: *Houfton. Ms. fig.* Praeterea etiam AMMANNVS accepisse videtur quasdam Houftounianas plantas a MILLERO; nam et in herbario Ammanniano, et in museo Petropolitano insertae sunt quaedam plantae nominibus Houftounianis.

Caeterum in hac plantarum Houftounianarum editione subiunxit Perill. editor nominibus Auctoris nomina Linneana. Priorum quindecim flores tantum, reliquarum vero integri florentes ramuli depicti sunt. Iuuat itaque subiungere catalogum plantarum descriptarum et depictarum.

Tab. 1. *Iusticia scorpioides* LINN.

Tab. 2. *Kempferia* HOUST. quae est *Verbena crassauica* LINN.

Tab. 3. *Buddleia*, quae a LINNEO *Buddleia americana* dicitur.

Tab. 4. *Randia mitis* LINN.

Tab. 5. *Ammannia latifolia* LINN.

Tab. 6. *Cordia geraschanthus* LINN.

Tab. 7. *Cronouia scandens* LINN.

Tab. 8. *Michelia*.

Tab. 9. *Richardia scabra* LINN.

ab. 10. *Martynia annua* LINN.

Tab. 11. Flores *Petreae volubilis* LINN. Fructus *Tetracerae* vid. LINN. gen. plantt.

Tab. 12. *Lippia americana* LINN.

Tab.

- Tab. 13. *Douglasia* HOUST. *Volkameria aculeata* LINN.
- Tab. 14. *Theobroma Guazuma* LINN.
- Tab. 15. *Iussieuia* f. *Iatropha herbacea* LINN.
- Tab. 16. *Aloe americana* arboribus innascens, foliis latis membranaceis ad margines spinosis. HOUST.
- Tab. 17. *Cassia americana* tetraphylla HOUST. *Herb. Amm.* 601. *Cassia fruticosa* MILL. dict.
- Tab. 18. *Aster americanus* foliis pinnatis et serratis, floribus aurantiis, f. *Aster aurantius* LINN.
- Tab. 19. *Aster satureieae* foliis coniugatis et pilosis flore luteo HOUST. *Inula satureioides* MILL. dict.
- Tab. 20. *Chrysanthemum americanum* humile organi folio, flore luteo. HOUST. *Herb. Amman.* 475. n. 12.
- Tab. 21. *Melampodium americanum* LINN.
- Tab. 22. *Ricinoides* folio subrotundo, serrato; fructu paruo, conglomerato: quod est *Croton glandulosum* LINN.
- Tab. 23. *Mimosa plena* LINN.
- Tab. 24. *Mimosa asperata* LINN.
- Tab. 25. *Mimosa quadriualuis* LINN.
- Tab. 26. *Mimosa* - - - cuius nulla in schedis Houstounianis inuenta est descriptio; caule, foliisque duplicato abrupte pinnatis, leguminibusque hirtis.

XXIII.

Leipziger Magazin zur Naturkunde, Mathematik
und Oekonomie, herausgegeben von C. B. FUNK,
N. G. LESKE, und C. F. HINDENBURG. Jargang
1781, nebst vier Kupfertafeln. Leipzig und
V 5 Dessau,

Deſſau, bei den Herausgebern und in der Buchhandlung der Gelehrten. 1 Alph. 12 Bogen in 8. Jargang 1782, neſt vier Kupfertafeln. Leipzig, in der Joh. Gotfr. Müllerschen Buchhandlung, 1 Alph. und 14 Bogen.

i. e.

Promptuarium Lipſienſe, phyſicam, mathem et oeconomiam ſpectans, editum a C. L. FUNK, N. G. LESKE, et C. F. HINDENBURG. Annus 1781. et 1782.

Coniunctim edere coeperunt Viri Clariffimi hoc titulo obſervationes et tractatus varios ex diſciplinis in inſcriptione indicatis, quas ideo vni-
runt, quod earum cognitio omni, qui vni aliſque e-
rundem diſciplinarum operam dat, neceſſaria vel
ſaltem perquam utilis ſit. Eſt enim utique phyſico
maxime neceſſaria cognitio mathefeos, et utilis noti-
tia phyſicorum dogmatum applicatio in oeconomia,
et ſic viciffim oeconomus opus eſt phyſices et mathe-
feos doctrina. Praeter tractatus originales etiam quas-
dam ex aliis linguis verſas diſſertationes, uti etiam
nouorum librorum cenſuras et epitomes inferue-
runt, adiunxeruntque varia noua phyſica. Prae-
terea quodlibet volumen in quatuor partes eſt di-
viſum, quarum ſingula tria mox indicata capita con-
tinet. Nos quidem ex inſtituti ratione tractatum
phyſicorum ſummam, reliquorum autem inſcrip-
tionem tantum indicabimus.

1781.
P. I.

Voluminis primi pars prima haec habet:
IO. CAROLVS GVIL. VOIGT montium, qui *Rhö-
berge* dicuntur, hiftoriam et naturam deſcribit.
Montes plurimi ſunt baſaltici, quorum latera de-
cliuia calcareo in ſtratis horizontalibus poſito et
petrefactis repleto conſtant. Ipſe baſaltes eſt ſo-
lidus

lidus, inspersis granulis vitro viridi similibus, quae probare videntur igne fusa esse haec granula, ideoque ipsum basaltem igne ortum esse. Plurimis in montibus columnae basalticae fractae et liberae circumiacent; in vno tamen monte, qui quidem nondum ad montes Rhoenenses pertinet, *Horn* dicto, basalten fixum et petras formantem columnares inuenit. Notatu digna est Cl. Auctoris observatio magnas has basaltae columnas percussas malleo in alias minores columnulas findi: quae quidem fissurae demonstrant, columnarem figuram basaltae non ad crystallos referri posse, vtpote quae alio prorsus modo exorta sit. Ipsi montes Rhoe- p. 7.
nenses, quos sigillatim Cl. Auctor describit, manifestissima signa exhibuerunt vulcanicae originis; etenim plurima vulcanica producta, scorias, cineres, terram illi, quae a vico italico *Pozzuoli* *poz-*
zollana dicitur, simillimam inuenit, atque vidit lavas, quae quasi manifestum transitum in basalten demonstrant, adeoque ei similes sunt, vt Cl. Auctor basalten ipsum vulcanorum productum esse persuasus sit. Omnes, quas vberius recenset observatio p. 19.
nes, demonstrare videntur, hos montes quondam vi ignis subterranei ex mari esse elatos. Etenim lapidi calcareo, et arenario, quibus petrefacta copiose insunt cineti sunt hi montes, atque vestigia offerunt lavas et summitates montium per haec strata calcarea et arenacea esse proruptas atque exaltatas.

SCHVBARTI *cogitata et experimenta, quae agri-* p. 21.
culturae correctionem spectant: Herbarum pabularum culturam suadet, atque impedimenta, quibus haec et aliarum vtilium plantarum cultura prohibetur, narrat; quae quidem vt tollantur optandum est.

- P. 30. EIVSDEM *de cultura Nicotianae tabaci, et Rubra tinctorum, vt et Betae altissimae.*
- P. 44. LAXMANNI, academici Petropolitani, brevis de quibusdam montibus in Russia europaea sitis relatus. Sunt calcarei stratosi per totam Ingermanniam. Iuxta fluuium *Wig* granitei incipiunt montes.
- P. 47. Versio programmatis: *de agri noualis cultura et ratione pecudes in stabulis pascendi*, Auctore W. A. LESKE: in vsum oeconomorum germanicorum hunc tractatum Auctor ipse vertit et observationibus quibusdam auxit.
- P. 76. DAVBENTONI dissertatio, qua nonnullos maxime periculosos ouium morbos describit, et quae pharmaca maxime salubria sint, proponit: ex primo volumine commentariorum societatis medicae Parisiensis versa et quibusdam annotationibus aucta a N. G. LESKE. Morbi descripti dicuntur: aestus (*la chaleur*), ortus a nimio temperiei calore, cui venaesectio in gena opponitur: et scabies, quam optime tolli ait Auctor vnguento, ex adipe recenti et oleo terebinthinae parato.
- P. 88. *Tentamen doctrinae de sono et tono*, Auctore C. B. FUNK. Distinguit Cl. Auctor sic inter sonum et tonum, vt sonum nihil esse dicat, nisi effectum celeriter tremulantis motus elastici corporis: tonum autem oriri, si ab elastico corpore in temporis determinato spatio similes vel contemporaneae vibrationes, et quidem plures perficiuntur, quam ad edendum sonum requiruntur. Id quod experimentis Cl. Auctor demonstrat.
- P. 96. Observationes meteorologicae, ianuario, februario et martio anni 1781 institutae a D. SCHMIEDLEIN.

P. II. In parte altera haec continentur.

P. 145. C. F. HINDENBURG *difficultates, quae doctrinam linearum*

linearum parallelarum premunt nouo earum systemate tollere tentat.

IO. C. GVIL. VOIGT quaedam in LEHMANNIP. 169.

historia montium stratosorum *) errata corrigit. Nempe in eo consistit error, vt strata lapidum eodem ordine sibi inuicem imposita esse crederet, quod in superficie montium secum alternant, quod quidem interdum locum habet, sed in longiori montium tractu facile in errorem seducit. Fieri enim solet, vt lapis montium primigenius in altioribus tum quoque in decliuioribus locis promineat et in superficie montium appareat; quod si iam modo, a LEHMANNO adhibito, vtaris, eueniet, vt strata lapidum secundaria I. posterioris aevi sub lapide primigenio posita videantur. Atque hunc commisit errorem LEHMANNVS in suo libro p. 163, cum montium strata ad radicem Hercyniae posita enumeraret. Cl. Auctor igitur, vt haec sua asserta in clariorem lucem poneret iconismum addidit, quem cum icone Lehmanniana comparat, atque sic obseruatis et icone constat, vero similiorem longe Cl. Auctoris esse sententiam, atque apprime cum obseruatis in aliis regionibus institutis conuenire.

Noua methodus, venarum extensionem primariam p. 187. inueniendi, Auctore IOANNE FRIDERICO LEMPE.

Super remediis, atmosphaeram in urbibus et domiciliis purificandi, sicque morbos inficientes modo facilissimo praecauendi, Auctore Cl. SELLIER **). Ipsa remedia inter doctos diu cognita, in vulgus tamen negliguntur. Suadet Auctor, vt cimelia et nosocomia extra urbium muros exstruantur, vt in plateis latis arbores implantentur, vt domicilia ampla sint,

*) Inscribitur liber: LEHMANN'S Versuch einer Geschichte von Flözgebirgen. Berlin 1756.

**) Inserta est haec tractatio, *Journal encyclopédique ou universel*, année 1781. pag. 502.

sint, et libero aëri accessus pateat, quem in finem igne accenso aerem in conclavi contentum in motum cieri suadet, vt ita semper nouus accedat aer.

p. 210. Cl. FVNK continuat suas *de sono et tono* cogitationes, easque mathematicis formulis corroborat, atque ad musicen applicat.

p. 228. Cl. SCHMIEDLEIN pergit *observationes meteorologicas* mensium aprilis et maii, et iunii tradere.

P. III. Partis tertiae dissertationes sunt :

p. 297. *De vera origine partium masculinarum in plantis, anatomica Colchici autumnalis disquisitione illustrata*, Auctore IOANNE HEDWIG. Negat Cl. Auctor praesertim illud LINNEI aliorumque effatum, iuxta quod ex cortice plantarum calix, ex libro corolla, ex ligno stamina, atque ex medulla pistillum oriri debet. Medulla sic dicta plantarum Nostro minus necessaria videtur, neque quidquam contribuere ad gignendum fructum. Etenim in pluribus arboribus, vel medulla destructa, oriuntur rami flores fructusque proferentes. Itaque a communi vasorum fonte, quae per omne plantarum corpus penetrant, atque praesertim in cortice caulis posita sunt, vasa spiralia secedunt, atque, vti alias partes, sic quoque stamina gignunt. In plantis, quarum vasa succifera tandem lignosa fiunt, dici potest, stamina oriri a vasis, quae successu temporis lignosa fiunt, sed ab his quoque calix, corolla, et pistillum oriuntur. Atque hanc ex vasis spiralibus originem demonstrat Cl. Auctor ex origine staminum in flore *Colchici autumnalis*, cuius eapropter addidit egregiam iconem, in qua integra planta, praeter folium praesertim interior vasorum structura distincte et pulchre repraesentatur.

p. 320. SCHVBARTI litterae ad Prof. LESKE *de herbarum pabularium cultura*. Demonstrat Cl. Auctor,

oeeco-

oeconomiam, vel optimam, sine cultura *Medicaginis sativae, Hedyfari Onobrychidis, et Trifolii pratensis* mancam esse.

Annotata ad nouum linearum parallelarum sy- p. 342.
stema, Auctore Cl^o HINDENBURG.

Cl. KAESTNER in eo EVCLIDIS elementap. 372. praestare putat prae bibliis, quod in his varia mutata, addita, et omissa sint, illa autem integra atque immutata manserint.

Observationes meteorologicae, iulio, augusto et p. 373.
septembri institutae a Cl^o SCHMIEDLEIN.

Quarta pars comprehendit:

P. IV.

De longiori vita sexus muliebris, prae virili, Au- p. 433.
ctore P. P. GVDEN.

FRANC. CHRIST. JETZE proponit *regulas geometricas, quibus distributio communium fundorum facillime expediri queat.* p. 448.

Cl. OBERREIT indicat *singularem transmutationem serierum ex euolutione binomiali orta, eiusque usum in fractionibus continuis.* p. 455.

Cl. FVNK doctrinam *de sono et tono* continuat. p. 463.

De natura montis prope a pago Friedelshausen, p. 472.

in Ducatu Meiningensi *sito*, agit C. F. KESSLER VON SPRENGSEYSEN. Inueniebatur in eo lignum bitaminosum, vt ideo suspicio oriretur lithanthracis sub hoc repositas esse. Facto tentamine superficies montis frustis basalticis aliisque vulcanicis productis argilla arenosa mixtis tegebatur, tum argilla sequebatur, cui lithanthrax hinc inde inspersus erat, atque haec quidem argilla per altitudinem quadraginta perticarum continuabat. Vltior disquisitio facta non est. Existimat Cl. Auctor hunc argillaceum montem esse productum a vicino quondam igniuomo monte atque cineres vulcani aggregatos, deinde aqua madefactos in argillam mutatos esse.

De

p. 476. De principio vitali, organisatione et affinitate animalium, Auctore Cl^o DICQUEMARE *). Animalcula marina considerat Cl. Auctor, quae iridis portatores (*porte-iris*) nominat**), eaque tota ex nervis, paucissima materia corporea coniunctis, constare ait, atque a zoophytis omnino separanda esse contendit. Exponit deinde copiosius horum aliorumque vermium marinarum, e. g. Actiniarum, Tubulariarum, phaenomena, quae circa nutritionem, atque propagationem sese offerunt, atque exinde mirabilem eorum structuram totam fere nerveam cognosci asserit, quae, si diligentius inquirerentur, naturam nervuorum, fluidique nervei, actionumque animalium magis magisque illustrarent.

p. 492. *Observationes meteorologicae*, octobri, novembri et decembri institutae, a Cl. SCHMIEDLEIN.

Praeterea in hoc volumine recensentur specialius et vberius sequentes libri physici: GERNARDI historia regni mineralogici. FABRICII species insectorum. FUESSLY promptuarium entomologicum et Archivium. PAVLLAE VON SCHRAMM enumeratio insectorum. WIEGLEBI chemia et tentamina cum salibus alcalinis. Nouae septentrionales symbolae editae a Cl^o PALLAS. Promptuarium noua physica colligens editum a Cl^o LICHTENBERG. BLOCHII ichthyologia. GLEICHENIT observationes microscopicae. SCHMIDELII icones plantarum. O. F. MÜLLERI hydrachnae. Comitibus DE SICKINGEN tentamina cum Platino instituta. Tractationes physiographicae societatis Lundensis. Mittimus libros mathematicos et oeconomicos. Censurae in eo etiam a reliquis distinguuntur, quod Auctores nomina professi sint.

Tracta-

*) versa ex *Journal des Savans*. Jul. 1781.

**) vberius descripsit eadem in ROZIERI diario, inscripto *Journal de Physique*. Tome VI. Octobr. 1775. p. 321.

Tractatus voluminis secundi in annum mille-Annus
simum septingentesimum octuagesimum secundum 1782.
sunt sequentes P. I.

Super plano inclinato, habita simul frictionis ra- p. 1.
tione, differt ABRAH. GOTTH. KAESNER.

Descriptio Echini aculeis sceptriformibus, auctore p. 16.
Cl^o KAEMMERER. Noua videtur species, quae *Echi-*
no Cidari LINN. s. *Cidari papillatae* KLEINII propin-
qua est. Icon egregia illustrat accuratam descri-
ptionem.

De reeditibus annuis vitalitiis, et delectu tabula- p. 24.
rum mortuos indicantium subducendis rationibus ido-
nearum, Auctore Cl^o GVDEN.

De causis cur mancipis bonis cedere cogantur, p. 55.
praesertim in Saxonia, Auctore CHRIST. AVG.
WICHMANN.

Disquisitiones super noui, anno 1781 detecti pla- p. 153.
ntae tramite, Auctore Cl^o HENNERT.

Mineralogicae obseruationes institutae in itinere p. 173.
versus Blankenburgum a Perill. F. W. H. V. TREBRA.
Spectant eadem magis declarandam montium
naturam. Itaque Cl. Auctor lapides montium in di-
versis hoc tractu indicatis locis eorumque situm
et naturam sedulo et diligenter describit; sic tamen,
ut haec lapidum successio ex ipsa tractatione repe-
tenda sit. Occurrit in his montibus schistus argil-
laceus, iaspis niger, qui granitae incumbit, imo in-
time cum eodem coniunctus est. Tum sequun-
tur montes calcarei, iterumque in maiori altitudi-
ne strata iaspidea et schistosa. Prope a *Blanken-*
burgo lapis arenaceus montes constituit, cui insunt
foliorum vestigia. Iam describit cognitam et ce- p. 178.
lebrem illam speluncam Baumannianam, quam qui-
dem absque diluuiio ortam esse existimat. Neque
frusta rotundata marmorea, in eadem copiose in-
venienda, aliunde huc lata esse indicant, etenim
Tom. XXV. Pars II. X aqua

aqua aereque soluta massa calcarea cito margines acutos amittit, atque sic etiam ossa incrustata non natura, sed plerumque ab hominibus, portentosa affectantibus, huc lata sunt, ut fraude hac quaestum capiant. Originem stalactitarum egregie observavit Cl. Auctor. In *Budae* fluuii littore meridionali stratum marmoreum insidet saxo cinereo, in *Hercynia* inferiori vulgari. In hoc iugo marmoreo

p. 185. venae extensae mineram ferri praebent. Versus *Andreasbergam* iter prosequens graniten in arenam aëre dissolutum animaduertit, cui deinde schistus argillaceus, ad duritiem iaspideam accedens, impositus est. Notatu dignissima est Cl. Auctoris observatio, strata schisti hic non, uti alibi, esse horizontalia, sed obliqua et fere perpendicularia, atque alibi extensioni venarum ad angulum rectum occurrere, alibi vero cum iisdem venis parallela extendi: ut adeo hactenus vniuersaliter assumpta regula, venarum descensum semper situm stratorum, montes componentium, transsecare, his observationibus multum limitetur, neque amplius signo characteristico inferuire possit.

p. 190. *De usu gypsi ad agros et praesertim prata fertiliora reddenda*, experimenta Cl. SCHVBARTI.

p. 217. *Epitome diarii in itinere per Lusatiam superiorem* facta a N. G. LESKE. Promisit Auctor vberioris huius itineris historiam, quod ad indaganda naturae producta, et ad illustrandam Saxoniae historiam naturalem suscepit. Prodrumi instar igitur hanc, suasu amicorum, publici iuris fecit epitomen, ut earum, quae observauerit, summam quasi traderet. Spectant hae observationes omnem zoologiam, tum praesertim physicam mineralogicam, mores incolarum, et oeconomiam. Nos autem, cum sperandum sit, ipsam itineris historiam proxime prodituram esse, ab vberiore recensione

sione huius epitomes, id vnum tantum indicantes, manifestissima inuenisse Auctorem vestigia, montes Lusatie basalticos, olim fuisse igniuomos.

CL. KAESTNER defendit OCCAM dicentem, p. 224. *punctum esse lineae, lineam superficiei, superficiem corporis priuationem.* Nempe priuationem interpretatur per limitem.

IO. AVGVSTINI KRITTER *observationes experientia collectae de mortalitatis virorum et mulierum discrimine.* p. 281.

GODOFR. CHRISTOPH. BEIREIS *de larvis cynipidis, quae radices brassicae napi corrodunt, hocque ipso morbum huius plantae efficiunt.* p. 314.

IOANNES HEDWIG *notionem radices plantarum melius definit, atque inprimis Colchico autumnali illustrat.* p. 319. Nempe bulbos plantarum atque caudicem descendantem plantarum minus recte radices dici; sed esse potius *corpus plantae*, quod per totam plantae vitam duret et continuet, reliquis partibus, caule, foliis, flore, temporariis. Radicis nomen igitur fibrillis tantum dandum esse. Id quod docte ex similitudine cum animalibus et ex natura plantarum ipsarum demonstrat.

CL. HINDENBURG *super furno nouo chemico.* p. 341. a Cl^o BLACK *exstructo*; ea, quae annotanda, illustranda, addenda et corrigenda in descriptione huius furni a Cl^o REVSS edita*) videbantur, proponit.

Inprimis operam dedit, vt furni Blackiani quae sit praestantia liquido appareret, externum ipsius habitum simul et internum, partium singularum fabricam, figuram, situm, compositionem sollicito rimando. Antecellit opus Blackianum Registorum maxime, quae adhibuit, delectu et recto vsu, quem, proposita variationis tabula, ostendit CL. HINDENBURGIVS. Registorum effectus in producendis

X 2

dis

*) vid. comm. nostr. supra p. 159.

dis caloribus gradibus definitis ad calculos reuocant, adhibitis serierum ex genere parabolico interpolationibus, adhibita etiam linearum ipsarum constructione longe facillima. Plura denique proposuit notatu digna, etiam coniecturas verisimiles; quae omnia vt attendat et in vsum conuertat, cum ipso furno Blackiano experimenta capturus geometra-chemicus, vehementer optamus.

P. 413. Cl. SCHVBARTVS exemplis docet consuetudinem ruricularum, arua per annum tertium quouis non colendi, sed pastui bouum et ouium tribuendi, maximum esse oeconomiae vitium et pestem quasi, qua vniuersae regiones inficiantur.

P. 472. Cl. KAESTNERVS refellit opinionem quorundam, qui in Stalactitis speluncae Baumannianae 20000 strata numerari posse perhibentes, exinde collegerunt, hunc orbem terrarum totidem annis abhinc saltim iam conditum fuisse. Neque enim tot strata in illa spelunca quis numerauit, neque exinde ad aetatem mundi aliquid colligere licet.

Obseruata in itinere per ducatum Koburgensem instituta enarrat Cl. KESSLER DE SPRENGERSEN. Spelunca quaedam, *Zinselloch* dicta, descripta et depicta est. Stalactitis est plena, et integrum mon-

P. 479. tem quasi transfodit. Deinde montis iuxta *Stokholm* prope a *Kromach* lithanthraces in stratis offerentis structura est singularis. Strata enim lithanthracum in hac parte sunt horizontalia, in illa vero obliqua, alia massa lapidea intercedente, quasi dissecta; quam disruptionem vi ignis subterranei factam esse coniicit.

Observationes meteorologicae per omnes dies Lipsiae institutae a Cl^o SCHMIEDLEIN, et eorollarum generaliora ex iisdem etiam hoc in volumine, vt in priore, singulae parti adnexae sunt.

Librorum physicorum, hoc in volumine indicatorum et disquisitorum titulos subiungamus:

CAROLI

CAROSI itinera per Poloniam Vol. I. HEDWIGII
fundamentum historiae naturalis muscorum fron-
dorum: LAICHARTING catalogus insectorum
Tyrolensium. FÜESSLY promptuarium et archi-
vum entomologicum. Reliquiae Houstounianae.
HERMANNI itinera per Austriam. MERREM tra-
ctatus zoologici. — Mittimus reliqua.

XXIV.

HIPPOCRATIS *Werke aus dem Griechischen übersetzt
und mit Erläuterungen von D. IOHANN FRIE-
DRICH CARL GRIMM, etc. Altenb. 1781. Er-
ster Band, 504 Seitt. in 8.*

h. e.

Opera Hippocratis e Graeco versa, a IOANNE
FRIDERICO CAROLO GRIMM.

Quaquam nostris temporibus metagraphoma-
nia in animis plerorumque ita alte insideat
eosque teneat, vt, quicquid in manus inciderit, sta-
tim in vernaculam cum damno literarum transuer-
tant linguam, atque adeo in omnes auctores classi-
cos graecos et latinos, qui tantummodo ab exer-
citatissimis et elegantiorum literarum doctissimis
explicari intelligique queant, furore illo perciti sae-
viant atque strages multorum saeuissimas perfici-
ant; tamen non reprehendendi sunt, quin imo
laudandi quam maxime, qui suum studium suamque
operam medicis graecis dicant consecrantque, illo-
rumque libros non illotis, quod aiunt, manibus tan-
gunt, sed medicarum rerum copia et linguae grae-
cae latinaeque notitia et intelligentia instructi re-
fertique puris accedunt manibus. Magnum enim
inter medicos veteres et auctores classicos inter-
cedit discrimen, quia planius et dilucidius res tra-

Etarunt suas, ita vt interpretatione verum ac genuinum auctorum sensum possis assequi facile. Quod quidem bene sensit Cl. GRIMMIVS atque idcirco non incassum suas horas subseciuas huic medicorum principi tribuit. Ipsa siquidem praefatio iam docet interpretem doctum graecarum literarum esse versatissimum, seseque huic cum successu accingere potuisse operi; quae enim de scribendi genere HIPPOCRATIS monuit, et fragmenta vitae eiusdem studiose collecta declarant eum esse interpretem non vulgaris eruditionis, et qui interdum noctuque versatus sit cum illo sene Coo, eiusque aureis praeceptis. et ipsa interpretatio, observationesque ad calcem libri vberius eius in Hippocratem praedicant merita.

Cum reliquis autem viris doctis MERCVRIALI, GRVNERO aliisque bene libros genuinos HIPPOCRATIS a spuris distinxit: nam, quum fama HIPPOCRATIS late sparsa multos emtores suis libris conciliaret, reperti sunt haud pauci, qui fame sacra auri capti suos ingenii foetus adulteratos conspurcatosque pro HIPPOCRATIS libris venditarent aliisque obtruderent, quod tamen a gnaris rerum arbitris potest intelligi perspicique facile; genus siquidem scribendi, ordo et barbaries hinc inde conspicua, et errores hic illicue sparsi grauissimi produnt atque ostendunt impudentissimos impostores ac ineptissimos. Consilium igitur interpretis Cl. eo pertinuit potissimum, vt genuinos HIPPOCRATIS libros verteret atque, quantum fieri posset, suis illustraret commentariis. Hoc quidem in volumine praeprimis hos libros censurae doctorum subiecit virorum *L. I. de morbis epidemicis, L. III. de morbis epidemicis. L. prognosion. L. II. de eodem argumento aphorismos. L. de diaeta in morbis acutis. L. de aere aquis et locis, et observationes super L. I. et III.*

et III. de morbis epidemicis. Reliqua volumina sequentes libros continebunt.

Vt autem lectores nostri videant atque intelligant, quales sint observationes huic volumini sub-iunctae, quasdam adiciere iuvat. Sic bene *μεγα-ρ.* 451.

κίους vertit adolescentes, *junge Bursche*, νέους et
 παύσκους per viros iuvenes, *junge Männer* ab an-
 no videlicet aetatis vigesimo quinto vsque ad trige-
 simum quintum: sic **ΑΠΟΛΥΒΙΟ** aliisque passim νέοι
 vocantur milites in aetatis flore constituti atque
 veteranis opponuntur, et ἀνεκείζοντες viros ab anno
 sexto et trigesimo vsque ad annum quinquagesi-
 mum quintum *Leute in den besten Jahren*; sed vim
 verbi non satis accurate expressam sentimus, malle-
 mus sensu medico *viros*, quorum corpus robur suum
 naturale attigit, quorum ossa solidam suam accepere
 structuram ac conditionem. Vocem *πεπασμός* p. 452.

satis bene per *cottionem* interpretatur, quae, uti ad-
dit, sensu HIPPOCRATIS ea actio naturae est, quae
durante morbo omnes noxiae res ita adaptan-
tur, secernuntur atque praeparantur, ut e massa
sanguinea separari atque euacuari possint. Voca. p. 453.

bulum *κρίσις* explicat per statum morbi, quo vel in melius vel in peius ruit, addendo eum fieri celerissime atque potissimum in morbis acutis. Ceterum qui doctas hac de voce observationes legere cupit eum aleggamus ad RICHTERUM *). Non displi- p. 457

cuit nobis distinctio, quam fecit Cl. Auctor inter *ἄγος*, *ψύξις* et *φρίκη*: dicit enim *ἄγος* est frigus cum corporis rigiditate coniunctum; *ψύξις* est frigiditas externa, quam aeger minus sentit, quam adstantes et corporis tangentes superficiem; et *φρίκη* est horror corpus tantummodo leuiter tangens. Abstinemus plura proponere specimina, quum haec

fatis

*) in diff. de depositionibus criticis, in qua egregie
diversos huius vocis collegit significatus.

satis superque doceant, qua ratione in interpretando aequè ac vertendo Auctor Cl. sit versatus, bonafiquidem via ingressus est, ita vt desiderio reliquorum voluminum teneamur.

XXV.

Elements of the practice of physic for the use of gentlemen, who attend lectures on that subject. Read at Guy's Hospital by WILLIAM SAVNDERS M.D. of the Royal College of Physicians and Physician to Guy's Hospital. Printed in Year 1780. 8. p. 136.

i. e.

Elementa medicinae clinicae auctore GVILIELMO SAVNDERS.

- C**ontinent haecce medicinae clinicae elementa*) in vsum auditorum conscripta breuem praecipuis in morbis obuientium symptomatum et curationum, secundum principia CVLLENII, cuius discipulus Auctor est, exaratam enarrationem, sane breuem, sed concinnam et perspicuam. Praemissis pathologiae primis lineis ad febres et inflammationes procedit, quas omnino ex mente CVLLENII et Anglorum in vniuersum explicat. In phthisi a catarrho neglecto laudat inhalatorem *Mudge'si*, in hectica phthisi myrrham. Variolarum inoculationem suadet, quoniam infantes sanos, anni tempus ad operationem et morbum subigendum eligere, eum, qui inoculandus est, diaeta et medicinis praeparare et consuetas causas occasionales remouere, mate-
- P. 57.
- P. 79.

*) Prostat ap. *Casp. Fritschium* quoque huius libri lectu dignissimi versio: Dr. WILLIAM SAVNDERS *Anfangsgründe der praktischen Arzneywissenschaft. Leipzig. 1782. 8.*

materiam eligere et aeri libero aegrum commodè
exponere poteris. Interdum conuenit in dysen- p. 86.
teria inuoluere abdomen vesicatoriis. Natura hæc p. 88.
morrhagiæ egregie descripta et in actiuam et pas-
suam diuisa, monet martialia adhibendi non nisi in
haemorrhagiis primarum viarum locum esse. In p. 97.
hydrope laudat elaterium, colchicum et scarifica-
tiones. In asthma inprimis periodico exhibet p. 100.
emetica ad nauseam tantummodo data. Ictericos p. 107.
sanat succo fructuum Aurantiorum et Limonio-
rum, cuius vncias sex pro dosi aegro præscribit.

XXVI.

Observations on the superior efficacy of the
red peruvian bark, in the cure of agues and
other fevers. Interspersed with occasio-
nal remarks on the treatment of other dis-
eases by the same remedy. Third edition,
with considerable additions and an appen-
dix containing a more particular account
of its natural history by WILLIAM SAVN-
DERS M. D. London 1783. 8. pagg. 188.
sine præfatione *).

i. e.

Observationes super singulari efficacia corticis
Peruiani rubri in febribus intermittentibus
et aliis. Auct. GVIL. SAVNDERS.

Suspiciatur Cl. Auctor corticem rubrum esse il-
lum, cuius auxilio SYDENHAMVS, MORTONVS
et horum contemporanei omnium optime et quam
X 5 celer-

*) Prostat huius libri versio germanica ap. Casparum
Fritsch, cui quoque adiunctæ sunt observationes de
vsa corticis Mahagony auct. G. WILSON.

- p. 21. celerrime febres profligabant intermittentes. Corticis rubri autem frustula crassa sunt intus rubra,
- p. 23. atque quam maxime fragilia. Variis experimentis chemicis Cl. Auctor reperit huncce corticem multo plures resinosas et adstringentes particulas continere, quam cortex tenuior contortus continere solet, ex quibus colligit, huncce corticem maiorem possidere vim adstringentem atque antisepticam.
- p. 36. Auget cortex pulsus robor, minuit calorem febrilem, intendit calorem animale, inhibet excretionem nimias atque putridam humorum indolem, emendat puris genesin et conuenit quam maxime cum debilitate scrophulosis corporibus. Laudatur porro cortex ruber in febribus inprimis intermittentibus ad multo minorem dosin, quam cortex communis tenuior, cinnamomeus, atque contortus et in primis eius infusum, sicuti et in rheumaticis et hecticis febribus.
- p. 78. Mox litterae Virr. Cll. IACOBI, BOYS, BISHOP, Dr. WITHERING, SHERWIN, Dr. FOTHERGILL, RIGBY, Dr. MADDOCKS, SHIREFF, Dr. SIMMONS et AIKIN subiunctae sunt, in quibus hi Cll. vii referunt de huius corticis rubri vtilitate et efficacia virtute. Inprimis Dr. SIMMONS multa commemorat, quae ad huius corticis historiam naturalem faciunt et simul narrat in terra Santa Fe nuper harum arborum siluam nondum antea cognitam detectam esse. Ex quibus omnibus sequi videtur, corticem rubrum in febribus intermittentibus cortici tenui contorto ante ponendum esse. Sic et nobis relatum est, huius corticis esse magnam efficaciam in profligandis intermittentibus febribus ipsumque cum fructu adhiberi a STOLLIO Medico Celeberrimo Vindebonensi.

Diff. historiam catarrhi epidemici a. MDCLXXXII.
sistens, Praefide LAURENTIO CRELL. Resp. et
auct. Io. Fr. Languth. Helmstadii 1782. 8.
pagg. 164.

Collegit diligentissimus huius dissertationis Au-
ctor ex omnibus diariis et ephemeridibus hu-
ius morbi catarrhalis historiam et auxit eandem ex
litteris, quas eruditi ad Cel. CRELLIVM scripse-
runt. Primo loco enarrat igitur morbi natales et p. 4.
progressus per mensem aprillem, majum, iunium p. 18.
et sic porro, mox describit morbi symptomata, in-
ter quae praecipua sunt: vertiginosa capitis obnu-
bilatio, dolor capitis super oculis imprimis mole-
stus, vniuersalis quidam virium defectus, dolorifi-
cae in suris tensiones, calores volatici versus vespere-
ram, tussis sicca, coryza vehementi sternutatione
se prodens, oculi protrusi vel collapsi et quasi vi-
trei, pustulae ad nasum vel os, sapor deprauatus,
amarus, aluus adstricta, raro laxa. Alia sympto- p. 20.
mata subito corripiebant aegros, quemadmodum
excretionem per vomitum, deiectiones aluinae, ca-
lor vrens, dolor capitis vehemens, levis somnus de-
lirius stipatus, sudor copiosus leuans morbi vehe-
mentiam.

Haec erant morbi symptomata in adultis; in
infantibus aliter se habebat natura morbi et facies,
qui nimirum mitiorem plerumque patiebantur
morbum. Senibus autem hicce catarrhalis mor-
bus inprimis periculosus erat et plerique summa
virium debilitate afficiebantur et febre lenta vesper-
tina consumeabantur. Pendebat denique quoque
morbi differentia a praegressis morbis et a varia
complicatione. Sequuntur mox enarrationes epi- p. 26.
demiarum Gieffensis, Hamburgensis, Vitebergensis,
Ful-

Fuldenfis, Berolinenfis, Lipfienfis, Halberftadienfis, Vinarienfis, Ienenfis, Hannoueranae, Caffelenfis, Helmftadienfis, Brunouicenfis, Guelferbytanae, et aliorum locorum.

Nunc explicat Auctor catarrhi epidemici naturam et genefin. Atque pertractata hiftoria tempeftatis ac praecipuis fymptomatibus, proftitutione virium nimirum et fomitis biliofi genefi dilucidata, morbi antiquitatibus nimis breuiter, vt nobis videtur expositis, ad medendi methodum procedit.

- p. 21. Narrantur eapropter virorum doctorem curandi methodi, ex qua enarratione apparet, quod imprimis diaphoretica, laxantia, emetica indicandi locus erat, sub finem morbi vero conducebant roborantia vinofa.

XXVIII.

Programma de fuffufionis per acum curatione,
Auct. D. CHRISTIANO FRIDERICO LUDWIG.
P. P. Lipfiae 1783. 4. pagg. 24.

- p. 6. **P**ropofuit fibi huius prolufionis Auctor, hiftoria litteraria praemiffa, argumenta, quae fuffufionis curationem per acum vel admittunt, vel improbant, ponderare et vbi lentem deprimere oporteat demonftrare. Refutatis igitur argumentis, fecundum quae chirurgi in depreffione cataractae aponeuroseos mufculi abductoris, neruorum ciliarium, proceffuum ciliarium, ligamenti ciliaris et vaforum choroideae laefionem metuunt, difrumpi in varias particulas depreffam lentem enunciant, lentem in ipfa operatione in cameram anteriorem propelli vel ipsam depreffam reafcendere iterum et pondere fuo vitreum humorem comprimere, circulum ciliarem retrahere et inflammationes procreare movent vel locum habere non poffe depreffionem, fi

cat-

cataracta mollis vel semimollis sit, obesse duram et indissolubilem cataractam visui, internasque partes p. 9. dilacerari affirmant; atque indicatis difficultatibus et incommodis, quae ob iridis vulnus eiusque prolapsum, ob humorem vitreum effluentem, ob velamenti lentis et inde pendentem processuum ciliarium laesionem ob corneae cicatrices, ob exsiccationem camerae anterioris post aquei humoris effluxum, ob nimiam saepe camerae anterioris angustiam, ob aërem cum impetu violento irruentem, ob inflammationes, quibus lippitudines nascuntur, staphylomata, quae a vasculis vueae laesis gignuntur, ob motum vueae laesum, oculi mobilitatem, pupillam saepe nimis arctam, situm oculi nonnunquam nimis profundum in orbita cum lentis extractione coniunctae sunt: depressionis commoda recenset. Conseruatur nimirum suffusionis per acum p. 10. curatione pupilla, neque omnis humor aqueus egreditur, neque humor vitreus protruditur, inflammatio vel omnino praecauetur, vel modo minuta aliqua suboritur, habet curationis repetitio locum et in illo quoque aegroto, cui est pupilla arctior, camera anterior haud spatiosa et oculus in orbita nimis profunde delitescens suffusio tuto demittitur. Denique monet cataractas nonnun- p. 11. quam sponte descendisse et lentes ipsas imminui et dissolui, quod argumentum egregie aliorum observationibus et suis experimentis confirmat.

Mox variorum chirurgorum acus aureas ar- p. 14. genteas, chalybeas, planas, subulatas et sic porro enumerat atque inter nuperiores POTTII et MÖHRENHHEIMII acus describit. Habet POTTII acus manubriolum octangulare quatuor pollicum, tribus punctis albis eburneis in eo latere notatum, in cuius anteriori parte cuspis est paululum eleuata; acus vero chalybeae ipsius longitudo est pollicum duorum

duorum, qua partem posteriorem rotunda, quae anteriorem vero ex duabus iterum faciebus componitur, quarum quaelibet lineas duas lata est. Eligit inter illas acus Auctor illam, quae habet marginem tenuatum latiore, cuius margo inferior acutus, superior vero obtusior est. cum inferiori lentis velamentum scindit, dum obtusior reliquas partes a laesione defendit.

- p. 17. Ad finem libelli exponit ipsam curandi per acum rationem, atque examinat casus, in quibus conueniat depressio, in quibus adhibenda sit extractio.
- p. 21. Deprimere ea propter lentem oportet, ubi camera oculi anterior nimis angusta est, ubi pupilla parua et coarctata, ubi cornea nimis laxa aut rigida est, ubi suffusio mollis est, ubi oculus profunde in orbita delitescit, ubi aeger aliqua humorum acrimonia detinetur.
- p. 22. Succedit autem extractionis artificium egregie in illis inprimis aegris, qui nulla acrimonia, nulla idiosyncrasia irritabili, neque nimia laborant plethora, in istis, quibus est cornea elatior, mollis neque tamen laxa, camera anterior spatiosa, pupilla magna, oculus protuberans. Quae cum ita sint, Auctor quemlibet chirurgum in utraque methodo exercitatum cupit, quia mox hanc, mox illam methodum praeferre congruum sit.

XXIX.

Noua physico medica.

Lipſica Iablonouiana ſocietas in conuentu nupero ſequentem quaestionem phyſicam propoſuit; Quenam ex cognitis theoriis ſuper origine, formatione et mutatione telluris eſt maxime probabilis, et quanam ſunt inprimis phaenomena, quae hypotheſis Buffonianam vel confirmant, vel eidem repugnant?

Optima

Optima de hac materie scripta latino idiomate
dissertatio moneta aurea viginti quatuor numerum
aureorum pretio coronabitur. Dissertationes mit-
tantur ante *calendas nouembris* anni 1783 ad Pro-
fessorem *CLODIVM*, qui societati est a litteris.

Berolinensis societas naturae scrutatorum hanc
quaestionem proposuit: Qualis ex omni botanica est
deligenda et ad oeconomicos vsus transferenda plan-
tarum cognitio, vt inde naturalis conditio, fertilitas
vel mala indoles soli, in siluis, aruis, pratis et reliquis
fundorum generibus recte cognoscatur et sufficien-
ter definiatur, sic tamen, vt simul temperiei, verae al-
titudinis et variantis situs soli, et climatis physici a sta-
tionibus maris superficiei aequalibus ad summa vs-
que montana loca, quoad oeconomice tractanda sunt,
ratio habeatur. (*Welche Art der Pflanzenkenntniß zu
ökonomischen Absichten, aus der übrigen Gewächskun-
de ist eigentlich diejenige, durch welche wir in den
Stand gesetzt werden, die natürliche Beschaffenheit,
Tragbarkeit, und Unart des Grundes in den Forsten,
Feldern, Wiesen, der Weide und übrigen Grund-
stücke, nach der verschiedenen Ab- und Zunahme
der Witterung und senkrechten Höhe, mit einer ab-
wechselnden Lage der Erdsflächen, unter einen verschie-
denen physischen Klima, und zwar von dem niedrig-
sten Stande am Ufer des Meeres gerechnet, bis zu den
anstiegenden allerhöchsten Gebirgsgegenden, so weit
dergleichen nach ökonomischen Gründen zu nutzen sind,
richtig und hinreichend zu bestimmen?*)

Omnes docti, ordinariis *berolinensis* societatis
membris exceptis inuitantur ad illustrandam hanc
quaestionem. Commentarii super eadem scripti idio-
mate germanico, gallico aut latino, conditionibus
consuetis mittantur ante *iulii calendas* 1784, *Bero-*
linum cum inscriptione: societati naturam scrutan-
tium amicorum. Optimo tractatui praemium quin-
qua-

quaginta imperialium concernetur, ipseque tractatus actis societatis inferetur.

Academia regia scientiarum et elegantiorum literarum *Berolinensis* in confessu mense *Maii* habito e dissertationibus super quaestione, *herbarum pabularium culturam* *) spectante, praemio 50 numorum aureorum condecorauit illam, quae symbolum habebat, et inuida fors me alit, cuius Auctor erat I. C. SCHVBART, Consiliarius aulicus, Dominus vicorum *Würchwitz, Pobles et Kreischa*. Aliis quibusdam commentariis praemia accessoria tributa sunt.

Regia academia chirurgorum *Parisiensis* in confessu publico maio 1783 habito, praemium quaestioni *de influxu animi pathematum in morbos chirurgicos, et remediis mala eorundem effecta corrigenda* constitutum, tribuit Cl^o. IOANNI BAPTISTAE BONNEFOY, collegii regii chirurgici *Lyonensis* socio, cuius commentarius votis academiae fecerat satis. Alterum praemium tractatui concreuit, eandem quaestionem illustranti, cuius Auctor fuit Cl. RISSOT, artium magister in *Parisiensi* vniuersitate, M. D. et chirurgus. Praemium aemulatorium accepit Cl. VIGUERIE, chirurgus superior in nosocomio *Tolosano*. Sic quoque propter communicata obseruata practica notatu digna et vtilia Cl^o. PERCY, SEGRETAINE, ESPIAUV, PETIT, et DALIGNON monetis aureis ab academia sunt remunerati.

Eadem duas proposuit quaestiones, alteram ad annum 1784, alteram ad 1785.

Prima quaestio haec est: determinantur variae constructiones specillorum et solidorum, et sulcatorum; indiceturque, quo in casu admittenda respectu vniuscuiusque formae, et qua methodo adhibenda sint. (*Determiner les differentes constructions*

*) vid. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 716.

Et des stylets ou sondes solides, Et des sondes cannelées, quels sont les cas où elles doivent être admises, suivant leur forme particulière; Et quelle est la méthode d'en faire usage.)

Altera: Quo in casu forfex incisoria, qua plerumque male uti solent chirurgi, recte adhibeatur; quaenam sint eius variae formae quoad diuersas operationes; qua ex causa haec instrumenta aliis sint praefenda, quibus similiter partes continuae diuidi queant; et quaenam sint methodi, eadem utendi? (*En quel cas les ciseaux à incision, dont la pratique vulgaire a tant abusé, peuvent être conservés dans l'exercice de l'art; quelles en sont les formes variées, relatives à différents procédés opératoires; quelles sont les raisons de préférer ces instruments à d'autres, qui peuvent également diuiser la continuité des parties; Et quelles sont les diverses méthodes de s'en servir.*)

Praemium unicuique quaestioni constitutum est moneta aurea quingentarum librarum Gallicarum pretio, iuxta foundationem Clⁱ DE LA PEYRONIE. Commentarii, latine aut gallice scripti, mittantur, modo alias consueto et a nobis saepe indicato, solutis vectigalibus, ad Cl^{um} LOUIS, qui est a secretis Academiae. Exteri simul monentur, non sufficere, si pro litteris et commentariis vectigalia soluant usque ad limites Francogallicos, sed opus esse, ut cuidam in Galliae finitimis oris degenti solutionem vectigalium usque ad ipsas Parisiorum Lutetias committant; alias enim commentarii non ad certamen admittuntur. Caeterum commentarii mittendi sunt ante finem anni 1783 et 1784.

Praeterea quoque in sessione publica, quae post Paschatis festum singuli anni habebitur, praemium aemulationis, a Cl^o DE LA PEYRONIE fundatum, concernetur illi chirurgus, vel extero, vel prouinciali,

qui ad academiam miserit, optimum tractatum chirurgicum quemcumque, anno praecedenti scriptum.

Regia societas medica *Parifina* ex commentariis, qui ad quaestionem: *quae feminae a lactatione infantum abstinendae sint* *)? ad societatem missi sunt, tractatum, quem Cl. LANDAIS conscripsit, praemio ornauit.

In confessu publico *eiusdem* societatis d. 11 martii 1783 habito, legerunt:

Cl. GIROD commentarium de inoculatione.

Cl. VICQ D' AZYR elogium b. DE MONTIGNY, et b. DU HAMEL.

Cl. LAVOISIER commentarium super effectis aetheris vitriolici, et aetheris nitrosi in corpore humano.

Cl. JEANROI de lactatione artificiali infantum.

Praeterea haec relata sunt: Quod attinet quaestionem de *methodo hydrophobiae medendi* **), quamvis anno 1781, quo praemium distribuendum erat, nullo ad societatem missio tractatu ad eandem omnino esset responsum, tres tamen Auctores praemio, instigatorio quasi, 100 librarum Gallicarum societas donauit; ipsam autem praemii distributionem in hunc annum distulit. Ex quindecim ad societatem missis commentariis plures votis societatis satisfecerunt ita, vt collectae in iisdem observationes, collatae cum Cl. ANDRY tractatu *super hydrophobia*, rem fere absoluisse viderentur. Tres commentarii a societate praemio coronati sunt: Prioris Auctor est Cl. ROUX, chirurgus superior nosocomii Divionensis, isque accepit monetam auream, 600 librarum gallicarum pretio: secundus a Cl. CAUDOT, medicinae doctore, scriptus, et tertius auctore Cl. BOUTEILLE, medicinae doctore, societati a litterarum commercio in *Manosque Provinciae*,

*) vid. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 537.

**) vid. ib. Vol. XXII. p. 724.

vinciae, singulus moneta aurea, 300 librarum valore, ornatus est. Laudantur praeterea tractatus Cl^{orum} BONNEL DE LA BRAGERESSE, med. doctoris et physici vrbis *Mende* in *Gévaudan*, MATHIEU, chirurgi et societatis correspondentis in *Conse* Sarladouiae, et METZLER, med. doctoris, consiliarii et archiatri Comitis de Bissingen Nippenburg.

Anno 1781 societas proposuerat commentario, quo *signa dispositionem ad phthisin pulmonalem indicantia* etc. *, optime determinarentur, praemium 600 librarum gallicarum. Quod quidem praemium reportauit Cl. BAUMES, M. D. societatis medicae Parisinae, et academiae scientiarum Diuionensis correspondens commentario docto et vberius exarato. Duo alii tractatus, quorum alter Cl^{um} BONTE, M. D. et societatis Coutancii in Normandia florentis membrum, auctorem habet; alter a Cl^o RAYMOND, med. doctore, et societatis massiliensis membro scriptus est, praemia successoria (*l'accessit*) acceperunt. E reliquis commentariis, qui coniunctim, ex iudicio societatis, theoriam de praeseruandi et phthisi medendi ratione effecturi sunt, laudantur ii, quorum auctores sunt, Cl^l. JAUBERT, LAUGIER, MARX, CHAVET, BOUTEILLE, et LE JAU, omnes medicinae doctores.

Epidemicorum morborum grauium, anno 1779 et anno 1782 grassantium descriptiones, adhibitaeque methodorum relationes praemiis ornare constituerat societas. Igitur ex missis ad eandem super dysenteria 1779 epidemica relationibus commentarios Cl^{orum} DURAND, BOUGOURD, CHIFOLIAU et BAGOT, moneta aurea remunerauit. De feбри exanthematica miliari, Castellinaudarii et Tolosae praecipue frequenti, tam bene egerunt medici harum regionum, vt societas medicae facultatis Tolosanae,

Y 2

et

*) vid. c. n. Vol. XXIV. p. 718.

medicis Castellinaudarensibus, monetas duas, quarum singula 100 librarum pretium aequaret, conerneret. Praeterea tractatus Clⁱ PUJOL, et Clⁱ BARRERE moneta aurea honorati sunt. Laudatur insuper Cl^{orum} MARMIER, VALLES et MATHIEU observationes super eodem argumento.

His propositis novas quaestiones indicavit societas.

1. Definiatur nexus, qui sit inter hepatis conditionem et morbos cutaneos; quo in casu bilis vitia, quae saepius hos morbos comitantur, eorum vel causae, vel effecta sint; indicentur simul signa, quibus influxus horum morborum in se invicem cognoscatur, atque medendi ratio, quae huic opponenda sit, (*Determiner quels sont les rapports qui existent entre l'etat du foie & les maladies de la peau, dans quels cas les vices de la bile, qui accompagnent souvent ces maladies, en sont la cause ou l'effet; indiquer en même temps les signes propres à faire connaître l'influence des uns sur les autres, & le traitement particulier que cette influence exige*)?

Praemium, a rege fundatum, optimo tractatu tributum, est 600 librarum gallicarum. Commentarii mittantur ante calendas maii anni 1784.

2. Quinam sunt ex morbis vel acutis, vel chronicis, ii, qui vere contagiosi habendi sunt: quibusnam mediis unusquisque eorundem ab vno individuo communicatur alteri, et qua methodo progressus harum contagionum impeditur? (*Determiner quels sont parmi les maladies soit aiguës, soit chroniques, celles qu'on doit regarder comme vraiment contagieuses par quels moyens chacun de ces maladies se communique d'un individu à un autre, & quels sont les procédés les plus sûrs pour arrêter les progrès de ces différentes contagions.*)

Optat societas, vt, qui ad hanc quaestionem respondere velint, in vnoquoque morbo praecipue

ratio-

rationem habeant contagiosae indolis. Commentarii super hac quaestione mittendi sunt ante *calendas ianuarii* anni 1785. Praemium, fundatum a Perill. LENOIR, est 600 librarum gallicarum pretio. Caeterum ad quaestionem, anno 1782 propositam, *an scorbuto indoles sit contagiosa*, etiamnum responsiones ad societatem mittere licet, quum in proxima, quae subsequutura est, sessione, societas de praemiis huic quaestioni constitutis decernet.

3. Iuxta foundationem priuati anonymi, qui disquisitioni morborum infantilium praemium decrevit, quaeritur: Quinam sunt in Gallia abusus in educatione infantum physica praecipue corrigendi, quonam regimine solida corporis infantilis roborantur, et morbi infantum praecauentur, habito respectu consuetudinis et temperiei? (*Quels sont en France les abus à réformer dans l'éducation physique, & quel est le régime le plus propre à fortifier le temperament & à prévenir les maladies des enfants, en égard aux usages & aux différentes températures.*)

Considerentur infantes ruri degentes, et in urbibus, pauperes, et diuites, etiam ii, qui in scholis magno in numero vniti sunt. Praemium 600 librarum gallicarum valore optimo commentario constitutum anno 1784 distribuetur, quapropter ante *calendas maii* eiusdem anni tractatus mittendi sunt.

4. An morbus, nomine *anginae membranaceae* seu *polyposae* cognitus, et a Cl^o HOME, anno 1765, et a MICHAELIS an. 1748 descriptus, in Gallia inueniatur; in quibusnam prouinciis sit obseruatus, quibusnam signis diagnosticis ab aliis morbis analogis distinguatur, et quae methodus eundem sanandi sit adhibita? (*Si la maladie connue en Ecosse & en Suede sous les noms de Croups, ou d' angina*

membranacea seu polyposa, Et qui a decrite principalement par les docteurs HOME en 1765, & MICHAELIS en 1778, existe en France; dans quelles provinces on l' a observée; par quels signes diagnostics on l' a distinguée des autres maladies analogues Et quelle méthode de traitement on a employée pour la combattre?)

Praemium incitatorium dabitur optimis tractatibus anno 1784; si commentarii ante calendas maii eiusdem anni fuerint missi.

Omnes commentarii mittantur, solutis vestigalis, ad Cl. VIC D' AZYR, qui societati est a litteris, modo et legibus consuetis.

Academia scientiarum artium et bellarum litterarum *Diuionensis* retulit, se, cum nullus adhuc commentarius *super saponibus acidis* *) ad eam missus sit, praemium huic quaestioni constitutum, reservaturam esse eidemque daturam, qui quocumque demum tempore satisfecerit votis Academiae.

Collegium regium medicum *Nanceianum* proposuit in annum 1784 sequentes quaestiones: Quaenam sunt in aquis niuis et glaciei, soli cretaei et gypsei, qualitates, quibus eae insalubres redduntur? Quaenam sunt affinitates et differentiae harum dictarum aquarum dulcium, habito respectu compositionis earundem chemicae et effectuum diaeteticorum? Cur non omnes aquae, cretam vel gypsum continentes, aut niue et glacie fuis productae sunt insalubres? Cur duae priores, adeo plurimis rationibus diuersae a duabus posterioribus, analogos effectus producant? Quanta est earundem vis, vel communis, vel relatiua, in producendis morbis quibusdam endemiis, praecipue scrophu-

*) vid. c. n. Vol. XV. p. 708. XVII. p. 349. XVIII. p. 151. XXII. p. 343.

phulosis et rachiticis? extenditurne eadem quæ ad calculosos et arthriticos? Estne hac methodo detegenda quædam analogia vel nexus inter mutationes systematis glandulosi lymphatici et systematis ossei et articularis? Exercentne impressionem morbificam hæ aquæ in chylicationem, aut in secretionem humorum mucosorum, nutritiuorum, excernendorum, aut terrestrium partium? (Quelles sont dans les eaux de neiges & de glaces, dans telles des sols crayeux & gypseux les qualités qui constituent essentiellement leur insalubrité? Quels rapports & quelles différences y a-t-il entre ces quatre sortes d'eaux douces relativement à leur composition chimique & à leurs effets diététiques? Pourquoi toutes les eaux qui contiennent de la craie ou du gypse, pourquoi toutes celles, qui proviennent des neiges & des glaces fondues ne sont elles pas malsaines? Pourquoi les deux premières, si différentes à plusieurs égards des deux autres produisent-elles des effets analogues? Quel est le degré de leur influence ou commune ou relative dans la production de certaines maladies populaires ou endémiques, & notamment des gouteuses, écrouelleuses & rachitiques? Cette influence existe-t-elle aussi pour la classe des affections calculeuses & gouteuses? Peut on découvrir par là quelque analogie, quelque dépendance entre les altérations du système glanduleux lymphatique, & celles du système osseux & articulaire? L'impression malfaisante de ces différentes eaux potables s'exerce-t-elle dans le travail de la chylication, ou bien dans celui des sécrétions, soit muqueuses, soit nutritives, soit terreuses, & excrémenticielles?)

Quilibet commentarius, quo vel vna harum aquarum species fuerit perquisita modo, quo societatis votis conueniat, condecorabitur moneta, 300 librarum gallicarum pretio. Mittendi autem sunt
Y 4 ipsæ

ipsae dissertationes ante *calendas maii* 1784, solutis vectigalibus, ad Cl. HARMANT, praesidem collegii medici regii Nanceiani.

Societas Seelandica scientiarum *Flessingae* in consessu publico praemia distribuit, et quidem ad quaestionem de meliore nauium constructione, omninoque omnium per nauigationem ad vitam sustentandam meliore institutione ad sanitatem conseruandam morbisque medendum optime respondit Cl. IOANNES HARGER, M. D. Rotterdamentis, praemiumque retulit. Quaestionem autem de febrium autumnalium in Belgio frequentium causis et iis medendi methodo optime soluit Cl. M. G. W. CALLENFELS, M. D. et physicus vrbis Ecluse in Belgio.

Iam vero praemium constituit eadem societas ei, qui optime soluerit sequentes quaestiones: *Quanam sunt iam belgice scripta de febribus catarrhalibus, qui per nonnullos abhinc annos in Seelandia frequentius apparent, quam alio tempore, et quid huc pertinet? Quanam sunt signa communia harum febrium? Quanam est decursus, quae symptomata et quae complicationes? Possuntne causae quaedam detegi cur hic morbus frequentius nunc appareat, quam antea? Quanam est, habita diuersarum specierum ratione, methodus iis medendi tutissima?*

Commentarii mittantur ante *calendas ianuarii* 1784, latine, gallice, aut belgice scripti, solutis vectigalibus, ad Cl^{um} IVSTVM TJEENK, secretarium societatis.

Regia academia scientiarum *Siennensis* proposuit sequentem quaestionem: *Suntne diuersae species aeris nitrosi, mephitici, phlogificati, dephlogificati, etc. recentiorum totidem fluida diuersae naturae;*

an vero unum idemque aëreum fluidum mixtum est variis aliis corporum particulis, aut vario modo mutatum? Praemium optimae solutioni huius problematis destinatum est moneta aurea triginta imperialium pretio. Commentarii mittantur, vestigalibus solutis, ante calendas ianuarii anni 1784, ad Cl^{um} MARIUM BIANCHI, qui societati est a litteris.

Lipfica societas oeconomica litterarum commercio nuper sibi iunxit Cl^{um} PAVLLUM DIETERICVM GISECKE, Professorem physices in gymnasio Hamburgensem; Cl^{um} BOROWSKI, Professore historiae naturalis Francofurti ad Viadrum, et IOANNEM CAROL. GVILIELMVM VOIGT, nonnullis physicam geographiam illustrantibus libris *) clarum.

Cl. BACHER, editor diarii medici Parisini, doctor regens facultatis medicae Parisinae creatus est.

Academia scientiarum artium et humaniorum litterarum *Diuionensis* sociis suis adscripsit Cl^{um} WILLEMET, demonstratorem chemiae et botanices in collegio regio Nanceiano.

Cl. LANDRIANI, Milani Professor, membrum regiae academiae scientiarum Parisiensis factus est.

Cl. FERBER, haecenus Professor vniuersitatis Mitauensis, Petropolin abiit, ibique membrum academiae imperialis factus mineralogiam profitebitur.

Cl. EH RMANN Argentorati professionem praeceos clinicae adeptus, programme initiali de editione rariore *Galen*i, Venet. 1490 differuit.

Cl. PLANER Erfordiae munus Professoris medicinae, in locum b. TROMSDORFI, suscepit.

Y 5

Mortui

*) Inscribuntur hi: *Mineralogische Reisen durch das Herzogthum Weimar und Eisenach. Dessau 1782. 8.* et *Mineralogische Beschreibung des Hochstifts Fulda. Dessau und Leipzig 1783. 8.* de quibus proxime referamus.

Mortui sunt:

GVILIELMVS HVNTER, celebris ille medicinae doctor, sub finem martii 1783, Londini.

Nuper Parisiis CAR. LORRY, doctor regens facultatis medicae vniuersitatis Parisinae ab anno 1748 et membrum societatis regiae medicae. Natus 1725 in Cromy, qui locus quatuor miliaria distat a Parisiis. Scripta eius sunt: 1) *Essai sur l'usage des alimens pour servir de commentaire aux livres diététiques d'HIPPOCRATE*, Par. 1753. 12. 2) *Aphorismi HIPPOCRATIS*, graece et latine ib. 1759. 8. 3) *de melancholia et morbis melancholicis*, voll. II. ib. 1765. in 8. 4) *mémoires pour servir à l'histoire de la faculté de médecine de Montpellier*. Par. 1767. 5) *SANCTORII de medicina statim aphorismi cum commentario notisque*. Par. 1770. 8. 6) *de morbis cutaneis*, ib. 1777. 8. 7) *Opera MEDII latine versu 1751 - 1758. in 8. Vol. II.* 8) *BACKERI Essai sur la conformité de la médecine ancienne & moderne*, Par. 1768. 12. Insertae sunt quoque multae commentationes, ad artem medendi pertinentes, libellis *le Journal de médecine et Recueil de la Société royale de médecine*.

Die XII. Aug. a. C. CAROLVS GODOFR. PLATEL, Collegii regii medici Nanceiani Secretarius perpetuus et Decanus, Consiliarius et Archiater regis Poloniae, Ducis Lotharingiae et Bary etc. anno aetatis quarto et octogesimo. Per quinquaginta annos suam artem feliciter et sapienter exercuit, atque in diario omnia congeffit, quae de principibus sibi occurrentibus morbis obseruauit, ibi symptomata, aetiologiam, regimen, et medicamina summa cum cura sunt descripta, ita vt annalium medicorum formam prae se ferant, cum egregiis meditationibus de conditione et statu vniuscuiusque morbi. Adiecit simul opiniones et iudicia doctorum

rum virorum, quī litteris hos morbos consignarunt, quae et cura et nouitate sua oblectant. Reliquit optime instructam bibliothecam, quae de Eius boni sensu, studio, iudicio acuto et graui et eruditione testatur.

Die 16 Iunii huius anni perill. GVILIELMVS FRIDERICVS DE GLEICHEN, RVSSWORM dictus, Dominus de Greifenstein, Bonnland, et Ezelbach, Rom. Caes. Mai. consiliarius, eques ordinis brandenburgici a rubra aquila dicti, cet. vir de historia naturali multum meritus. Vitae eius descriptionem edidit nuper Cl. M. A. WEIKARDVS. Natus erat GLEICHENVS anno 1717, die 14 Ianuarii et libros scripsit hos :

Das Neueste aus dem Reiche der Pflanzen etc. Fol.

Nürnb. 1764. comm. nostr. Vol. XIV. p. 489.

Geschichte der gemeinen Stubensfliege. 4. ib. eod.

Versuch einer Geschichte der Blattläuse auf dem Ulmbaume etc. 4. ib. 1770.

Auserlesene mikroskopische Beobachtungen etc. 4. Nürnb. 1777.

Abhandlung über die Samen und Infusionsthiergen, und über die Erzeugung etc. 4. Nürnb. 1775. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 265.

Vorschlag zu einer gesellschaftlichen Beobachtung der Infusionsthiergen: in diarii, die neuen Mannigfaltigkeiten inscripti, anno quarto, quod Berolini prodiit. In anno tertio diarii, die neuesten Mannigfaltigkeiten dicti, ibidem editi, obseruata de singulari incremento Lunariae, et excerpta ex diario observationum.

De Tarnia lata in quarto volumine actorum soc. berol. vid. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 215.

De coloribus umbrae in actis academiae electoralis Moguntinae 1780.

Von Entstehung, Bildung und Umbildung des Erdkörpers. Dessau 1782. 8.

In

In collectaneis Franconicis alii tractatus, de transmutatione auepae in secale et triticum, de animalculis spermaticis, et calculis tabellaribus eorumque usu, inserti sunt.

Dolemus et nos vehementer viri amicissimi, indefessi et veritatem amantis praematuram mortem!

D. 9. septembris huius anni, anno aetatis sexagesimo primo IACOBVS REINBOLDVS SPIELMANNVS, Professor Chemiae Argentoratensis, vir doctrina et scriptis celebris.

Eodem mense CAROLVS HENRICVS KOESTLIN, Professor Stutgardiae, libro de insula Elba *) clarus, in flore aetatis dysenteria biliosa putrida.

Iussu Caesareae Maiestatis Russorum CATHARINAE II, a Cl^o PALLAS edetur *Flora s. botanico oeconomica descriptio omnium in Russia et Sibiria sponte crescentium plantarum*. Cuius quidem operis haec erit ratio: Plantae aliquo usu, vel technico vel oeconomico vel medico celebres, primum locum occupabunt; earum tamen, quae iam aliunde notae sunt, effigies non adiungetur, sed eadem tantum describentur verbis, subiuncta earum historia, cultura et usu. Omnes vero plantae, Russiae et Sibiriae propriae, et vel oeconomis, vel botanicis notabiles sollicite aeri incidentur. Atque sic edendum opus quingentas vel sexcentas tabulas comprehendet. Minorum plantarum plures species vnius generis in vna tabula incidentur. Forma libri erit eadem, quam habet JACQUINI *Flora et Hortus Austriacus*: per fasciculos edetur, sic vt quilibet fasciculus quinquaginta tabulas et huc pertinentes descriptiones continebit. Ceterum Imperatrix sumtus huic operi necessarios ex aulario suo benigne conferre voluit et pollicita est, li-

bri

*) v. c. n. Vol. XXIV. p. 410.

bri editi exemplaria singulari imperiali benignitate,
botanicis aliisque dono distributa fore.

IOH. GE. FR. FRANZIVS, publici iuris faciet
propediem FLAVII VEGETII *mulomedicinam* colla-
tam cum libro MS. ex Bibliotheca Ducali Gothana
Friedensteina, quem I. M. GESNERVS in edit. script.
rei rusticae non contulit. Prodebunt quoque Q.
SERENI SAMONICI *de medicina praecepta* collata
cum tribus MSS. quorum prius contulit MARQ.
GVDIVS 1683, Paderbornae cum MS. membrana-
ceo CCCO fere annorum, quod habuit e monaste-
rio eius vrbis, quod vocatur Abdinghoff ordinis S.
Benedicti, cuius exemplum a V. Ill. SCHLAEGERO,
Ducis Saxo-Goth. consiliario intimo ipsi missum
atque dono datum est. Posterior contulit Cl. GRV-
NERVS e Bibliotheca Vratislaviensi, qui quoque
multa alia cum ipso beneuole communicauit.
Tertium MS. ipse contulit ex Bibliotheca Lipsica
Paulina, quod humanissime ipsi concessit Cl. REI-
ZIVS, qui summa cum laude huic praeest biblio-
thecae, et quia huic codici adiectus erat AEMI-
LIVS MACER *de herbarum virtutibus*, etiam hunc
medicum contulit atque seorsim edi curabit.

Sumtibus consilarii cancellariae et commenda-
toris ord. wassiaci D. Baronis CLAVDII ALSTROE-
MER Indias Orientales sub initio huius anni adiit
elegans iuuenis D. HORNSTEDT instructionibus
litterisque commendatitiis praecipue Dni THVN-
BERG instructus, vt res naturales quaerat.

Lipsiae in officina libraria I. G. Mülleriana nun-
dinis paschalibus 1784 prodibit CAROLI PETRI
THVNBERG *Flora Iaponica*, sistens plantas insula-
rum Iaponicarum secundum systema sexuale emen-
datum redactas ad XX classes, ordines, genera et
species, cum differentiis specificis, synonymis pau-
cis, descriptionibus concinnis et iconibus adiectis.

XXX.

XXX.

Continuatio indicis supplendorum scriptorum
physico medicorum, quae anno 1776 pro-
dierunt.

E. A. NICOLAI diff. de fluxu haemorrhoidali ni-
mio cum nimia diarrhoea coniuncta. Resp. I.
S. E. Schwabe. Ien. 4.

EIVSD. diff. de vtilitate et necessitate paracento-
seos thoracis. Resp. Sam. Hahn. ib. 4.

SAM. NICOLL de arthritide, Edinb. 8.

Avis aux bonnes ménageres de villes et des cam-
pagnes sur la meilleure maniere de faire le pain.
Par M. PARMENTIER. à Paris 8.

Pratique de la chirurgie par Mr. RAVATON. V.
SUE.

*Abhandlung über die Einnimpfung der Blattern im
Jahr 1768. aufgesetzt von DAN. FR. REBIO. Ma-
drit. 8.*

I. ROCHEFORT disp. ergo nutritio duntaxat fluidor-
um reparatio, Resp. M. Marinier. Paris. 4.

EB. ROSENBLAD exercitium medicum de viribus
brassicae in sanitatem humanam. Resp. Io. Hart-
mann. Lond. Goth. 4. (Haec dissertatio Ger-
manice versa prodit Altenburg. 1778. ap. Rich-
ter. 8).

G. F. ROTTBOEL de successione morborum. Resp.
A. N. Aasheim. Hauniae. 4.

EIVSD. Descriptiones rariorum plantarum, nec non
materiae medicae atque oeconomicae ex terra
Surinamensi. Resp. A. N. Aasheim. Hauniae. 4.

Codex physiologicus, quem ad vsus domesticos edi-
dit N. F. ROUGNON, regius medicinae anteces-
sor. Besançon. 8.

Examen de plusieurs préjugés et usages abusifs,
concernant les femmes enceintes, celles qui
sont accouchées et les enfans en bas ages avec
les

les moyens d'y remedier. Par M. SAUCEROT-
TE. à Strasbourg. 12.

10. SHEPHARD de pneumonia. Edinb. 8.

SIEBOLD de insolito maxillae superioris tumore,
aliisque eiusdem morbis. Herbipoli. 4.

AMBR. MICH. SIEFFERTS *Versuche etc.* (vid. c. n.
V. XXIII. p. 729. sed ibi per errorem typographi-
cum STIEFFERT legitur.

D. SIMONET disp. ergo digestio alimentorum vera
digestio chemica. Resp. *le Roy.* Paris. 4.

F. SIGAULT disp. ergo in puerperarum torminibus
diuersa curatio. Resp. *W. Hazon.* Paris. 4.

EIUSD. disp. ergo placentae solutio naturae com-
mittenda. Resp. *Casamaior.* ibid. 4.

I. R. SPIELMANN *Anleitung zur Kenntniß der Arz-
neymittel, zu akademischen Vorlesungen eingerich-
tet, aus dem lat. Strasburg.* 8.

EIUSD. diss. sistens historiam aëris factitii. Resp.
I. F. Corvinus. ibid. 4. (*At CORVINUS vere au-
thor fuit.*)

FR. SPRENKEL DE LENIS diss. de consensu par-
tium humani corporis inter se. Vindobonae. 8.

Canones medici ab ANDREA HENR. STENONE,
Vpsal. 4.

Pratique moderne de la chirurgie, par Mfr. RA-
VATON: publiée & augmentée par M. SUE le
jeune. à Paris. 12.

10. TAYLOUR de cynanche gangraenosa. Edinb. 8.

R. TESSIER disp. ergo a frequentiore et inconsul-
to fomiculorum vsu malum. Resp. *I. de la Ri-
viere.* Paris. 4.

F. THAURAUX disp. ergo in curandis affectibus,
qui puerperarum suppressis prioribus lochiis su-
perueniunt, sola anthiphlogistica. Resp. *C. du
Chanoy.* Paris. 4.

EIUSD. disp. ergo qui tumores deleri debent, ferre
pôtius

- potius, quam cauterio potentiali delendi. Resp.
G. de Cochu. ib. 4.
F. THOURET disp. ergo fracto cranio, semper ad-
 mouenda terebra. Resp. *F. Baron.* ib. 4.
EIVSD. disp. ergo a sola obseruatione sympathie
 doctrina. Resp. *F. de la Planche.* Paris. 4.
F. L. TREITTINGER disp. de aurilegio praeceptae in
 Rheno. Argent. 4.

XXXI.

Index scriptorum physico medicorum, quae
 anno 1778. prodierunt.

- P**hilosophical Transactions Vol. LXVIII.
*Auserlesene Abhandlungen aus den Philosophical
 Transactionen* (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 563.)
 Medical and philosophical commentaries. By a
 Society in Edinburgh, Lond. 8. Tom. V.
*Medicinische Bemerkungen und Untersuchungen einer
 Gesellschaft von Aerzten in London 6ter Band
 Aus dem Englischen übersetzt. Alzenburg.* 8. n. L.
 Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar Vol.
 XXXIX.
 Noua acta naturae curiosorum Vol. VI. (v. comm.
 nostr. Vol. XX. p. 103.)
*Berliner Sammlungen zur Beförderung der Arznei-
 neywissenschaft, 10. B.* (v. c. n. Vol. XXII. p. 307.)
 Acta medica Societatis Hafniensis Vol II.
 Verhandelingen te Rotterdam, 4 Deel. (v. ib. Vol.
 XXIII. p. 545.)
 Verhandelingen te Harlem Vol. XIX. (v. ib. Vol.
 XX. p. 203.)
 Verhandelingen te Vlissingen VII Deel. (v. ib. Vol.
 XXI. p. 359.)
*Neue Sammlung von Abhandlungen der Gesellschaft
 in Danzig 1ster Band* (v. comm. nostr. Vol. XXIII.
 p. 268.)

Sammlungen zur Physik und Naturgeschichte von einigen Liebhabern dieser Wissenschaften. Erster Band (v. c. n. Vol. XXIV. p. 293.)

Italiänische Bibliothek oder Sammlung der merkwürdigsten kleinen Abhandlungen zur Naturgeschichte, Oekonomie und dem Fabrikwesen. Aus den neuesten Italienischen Monatschriften 1ster Band. Leipz. 8. m. K.

Neues Forstmagazin, 3ter Theil. Fr. am Mayn. 8. Physicalisch ökonomische Bibliothek, 9ter Band. (Auguste Cl. BECKMANN).

Neuer Schauplatz der Natur, 7ter Band. (v. c. n. Vol. XXIV. p. 374).

Wittenbergisches Wochenblatt, zur Aufnahme der Naturkunde, 10ter Band. (v. c. n. Vol. XXIV. p. 373).

Nützlicher und getreuer Unterricht für den Land und Bauersmann, auf das Jahr 1778. oder fortgesetzter allgemeiner Landwirthschaftscalender. 9ter Jahrgang. Stuttgart. 8.

Zuverlässige Nachrichten, von wichtigen Landes und Wirthschaftsverbesserungen. 1ster Band, unter der Benennung des Pommerischen und Neumärkischen Wirthes. Stettin. 8.

Oeconomia forensis oder kurzer Inbegriff derjenigen landeswirthschaftlichen Wahrheiten, welche allen so wohl hohen als niedrigen Gerichtspersonen zu wissen nöthig sind, 4ter Band. Berlin 4.

Historischer Bericht von den sämtlichen durch Engländer geschehenen Reisen um die Welt, und den neuesten dabey gemachten Entdeckungen, 5ter Band. Leipzig. 8.

Allgemeine Geschichte der neuesten Entdeckungen Rußlands, 3ter Theil. Bern. 8. m. K.

Neue Beschreibung des Vorgebirges der guten Hoffnung etc. mit Anmerk. des Herrn Prof. L'ALLEMAND. m. K. 3. Stücke. Leipz. 8.

Fenomeni dell'atmosfera Torinese. Torino. 8.

Tom. XXV. Pars II.

Z

Miscel.

Miscellaneous dissertation on rural subjects, Lond.
Anmerkungen und Beobachtungen über die Haushaltung den Ackerbau und die Landwirthschaft. Leipzig 8.

Wirthschaftliches Lehrbuch für die Landjugend. Berlin 8.

Der wohlunterrichtete Gärtner, welcher nicht nur von den Obst und Küchengärten vornehmlich der Baumzucht zuverlässigen Unterricht ertheilet, sondern auch viele Versuche entdeckt. Aus dem Französischen übersetzt. Bareuth und Leipzig 8.

Vollständige Abhandlung des gesammten Weinbauers und anderer daraus entstehenden Produkte. 3ter Band. Stuttgart. 8.

Systematisches Lehrbuch über die 3 Reiche der Natur, zum Gebrauch für Lehrer und Hofmeister beym Unterricht der Jugend. 2. und letzter Band, welcher das Pflanzen und Mineral-Reich enthält. mit 17 Kupf. Nürnberg. (liber nullius pretii).

Entwurf einer ökonomischen Zoologie. Leipzig. 8. (Multa vtiliter collecta).

Onotomologiae botanicae repertorium oder vollständiges deutsch lateinisches. Register über alle 9 Theile des vollständigen botanischen Wörterbuchs, Fr. und Leipz. 8.

Versuche über das Vermögen der Pflanzen und Thiere Wärme zu erzeugen und zu vernichten. Aus dem Englischen nebst einer eignen Abhandlung über eben demselben Gegenstand von D. C. CRELL, Helmst. 8.

Beobachtungen, Zweifel und Fragen die Mineralogie überhaupt, und besonders ein natürliches Mineralsystem betreffend. 1ster Versuch. Hannover. 8.

Anweisung für Anfänger, Pflanzen zum Nutzen und Vergnügen zu sammeln und nach dem Linneischen Systeme zu bestimmen. 2 Theile Gotha. 8.

Hortus

Hortus Romanus, Tom. V. (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 591.)

Abhandlung vom Geschlecht der Pflanzen und deren Befruchtung. (vid. BERWALD).

Oryctographia Carniolica oder physikalische Erdbe-
schreibung des Herzogthums Krain, Istrien und
zum Theile der benachbarten Länder. 1ster Theil.
Leipzig. 4. (De quo proxime referemus).

Bergmännisches Wörterbuch, darinnen die teutschen
Benennungen und Redensarten erklärt, und zugleich
die in Schriftstellern befindlichen lateinischen und
französischen angezeigt werden. Chemnitz. 8.

Das Steingebirge zu Adersbach in Böhmen nebst einer
in Kupfer gestochenen Abbildung desselben. Bunz-
lau in 8.

Beschreibung des Gesundbrunnens bey dem Dorfe Geiß-
mar im Hessischen Amte Gudensburg. Göttingen. 8.

Synopsis fontium Austriae prouinciarumque subdi-
tarum, auctore I. C. M. D.

EROTIANI GALENI et HERODOTI glossaria in
HIPPOCRATEM (V. FRANZIUS).

Betrachtungen der Physiognomik und Chiromantie von
einem Menschenfreunde. Gotha. 8.

Lettres patentes du Roi, portant établissement d'
une Société Royale de médecine, données a Ver-
saille au mois d'Aout. à Paris 4.

Entdeckungen der neuesten Zeiten in der Arzneygelahr-
heit, 1ster Band (Auctor huius libri est Cl. GESNE-
RVS. Et continentur in eo, vti Ipse fassus est,
non solum nouiter detectae res in medicina, sed
et obseruationes tentaminaque medica, quae Cl.
Auctori grauius, vtilia, noua vel nouiter affirmata
videbantur. Omnia itaque sunt repetita ex libris,
quos Noster Ipse legit; plurima vero ex diariis
verbotenus deprompta et indicata). 1770 - 1771.
Nördlingen. 8.

- Schilderung der Aerzte, wie sie sind und wie sie seyn sollen. Aus dem Franz. Strassb. 8.*
- Medicinische Fragmente, weisen Menschenbeobachtern zur Prüfung vorgelegt, von einem jungen Arzte aus St. Danzig. 8.*
- Hessische Medicinalordnung und Gesetze, welche das Sanitätswesen im Lande überhaupt betreffen, samt einem Unterrichte, wie der Unterthan bey allerhand ihm zustoßenden Krankheiten die sichersten Wege und die besten Mittel treffen kann, seine verlorne Gesundheit wieder zu erlangen. Cassel. 8.*
- Des Churfürstlichen Sanitätscollegium zu Dresden, Vorschläge zur Kurart in Blattern, nebst einem Anhang, wie die epidemische Dysenterie auf das einfachste und sicherste zu behandeln. Dresden. 8.*
- Apothekertaxe, Braunschweiglüneburgische. Braunschweig. 4.*
- Auch noch ein Hebammen-Katechismus, der die Zahl vermehret. Rotenburg an der Fulda. 8.*
- Gemeinnützige Hebammen Ordnung sammt Unterricht der Entbindungskunst. Wezlar. 4.*
- Tagebuch von der letzten Krankheit MAXIMILIAN des 3ten Herzogen und Churfürsten in Bayern etc. 8.*
- Wahre und untrügliche Geschichte des berühmten Oculisten HOFMANN'S mit dem Leibmedico Dr. und Pr. VOGEL in Göttingen, Göttingen. 8.*
- Merkwürdige Geschichte zweier kleinen Blatterkranken in einem Briefe an einem Freund herausgegeben von diesem Freunde. Fr. und Leipz. 8.*
- Precis sur l'histoire, les effets et l'usage de la Saignée. à Paris 8.*
- Instruction concernant personnes mordues par une Bête enragée. à Strasbourg. 8.*
- Sammlungen auserlesener Abhandlungen zum Gebrauch praktischer Aerzte. 4ter Band. (v. c. n. Vol. XXL p. 368.*
- Sammlung der neuesten auserlesenen Abhandlungen zum Gebrauch*

Gebrauche der Wundärzte. 1ste Sammlung. Leipzig. 8. (Similis praecedenti collectio tractatuum chirurgicorum, aliis, quam germanica lingua editorum.)

Sammlung der neuesten Nachrichten von Magnetturen, vorzüglich der Mesmerischen. (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 621.)

Verordnungen und Mittel wider die Hornviehseuche samt Anhang, bekannt gemacht von einem hochedl. Rathe der Stadt Franckfurth am Mayn. ebendas. 8. Von Pferdekrankheiten, besonders dem Kropfe und Rotze und deren Heilung. Bröndenb. 8.

I. L. G. ACKERMANN Abhandlung über die Kenntniß und Heilung des Trismus oder Kinnbackenzwangs und dessen verschiedenen Arten, nebst einer Geschichte der damit verbundenen Krankheiten und den Ausichten sie zu heilen, 2te, vermehrte und verbesserte Auflage. Nürnberg. 8.

EIVSD. Anhang zu seiner Schrift de dysenteriae antiquitatibus cet. Schleiz. 8.

* ADELKOFERS gründliche Gartenschule, welche in 3 Theilen, lehret, wie man einen Blumen-Küchen und Baumgarten recht anlegen und pflegen soll. Augsb. 8.

G. AGRICOLA von Glauchen Gespräch von Bergwesen: wegen seiner Fürtrefflichkeit aus dem Lat. in das Teutsche übersetzt mit nützlichen Anmerkungen erläutert, und mit einigen ganz neuen Zusätzen von klüglicher Anstellung des Bergbaues und von der Zugutemachung der Erze aus den Hüttenwerken versehen, von I. G. STÖER. Rotenburg an der Fulda. 8.

Herau von AILHAUD Abhandlung von der wahren Ursache der Krankheiten und der sichersten Art, sie durch ein einziges Mittel zu heilen. Aus dem Französischen. Strasb. 8.

ALBVCASIS de chirurgia. Arabice et Latine 810.

CHANNING T. I et II. Oxon. 4.

MATTH. FRANC. ALIX obseruata chirurgica. Fasciculus IV. et vltimus Francof. 8. (*Primum fasciculum v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 354.*)

G. C. ZOLLIKOFER ab *Altenklingen* vid. ZOLLIKOFER.

Essays relating to agriculture and rural affairs. By ANDERSON Voll. II. Edinb. and Leipz. 8.

IO. ARDVINO *Sammlung einiger mineralogischer und oryctographischer Abhandlungen. Aus dem Italiänischen übersetzt von A. C. F. VON FERBER. Dresden 8. m. K.*

G. E. ASSEMANNI bibliothecae medicae Laurentianae et Palatinae codicum manuscriptorum orientalium catalogus. Berolin. fol. c. f. Voll. II.

Observations sur la guérison d'une phthisie pulmonaire, avec des remarques sur cette maladie par M. D'ASSY D'ARPAJEAN. à Lausanne. 8. (*quas primum in diario medicinae publici iuris fecit observationes, hic quibusdam additamentis auctus separatim edidit Cl. Auctor v. comm. nostr. supra p. 7.*)

IO. IOACH. BACHERS *kluger Hausvater, verständiger Hausmutter, vollkommener Landmedicus, wie auch wohlbefahrner Roß und Vieharzt. Leipz. 12.*

PHIL. BALDINI de odorum mechanismo in corpore humano exercitationes physiologico chemicae Neapol. 8.

ERNEST. GODOF. BALDINGER sylloge selectorum opusculorum argumenti medico practici, Vol. III. Gotting. 8.

EIVSD. oratio in laudes meritorum ALBERTI DE HALLER nuper pie defuncti. ib. 4.

EIVSD. progr. succinctam narrationem de magnetis viribus ad morbos sanandos exhibens. ib. 4.

ERNEST.

- ERN. GODOFR. BALDINGER progr. epitomen neurologiae physiologico pathologicae sistens. ib. 4.
- EIVSD. progr. quo gonorrhoeae ab amore meretricio virus venereum defenditur. ib. 4.
- EIVSD. progr. alexiteria et alexipharmaca contra diabolum. ib. 4.
- EIVSD. animaduersionum in systemata nosologiae Spec. I - III. ib. 4.
- EIVSD. progr. de abusu sanguinis missionis in variis morbis. ib. 4.
- EIVSD. progr. de iudicio suffocati in partu fetus in foro adhibenda. ib. 4.
- EIVSD. progr. de oculorum morbis sine ophthalmicis curandis. ib. 4.
- EIVSD. *Magazin für Aerzte*, 10 - 12. St. Leipz. 8.
- JOHN BALL'S *neueste Heilkunst oder vollständige Anweisung die Krankheiten vernunftmäßig zu behandeln. Nach der neuesten Englischen Ausgabe übersetzt von C. H. SPOHR. 1ster Theil Leipz. 8.*
- * BALTHASARS *Lobrede auf ALBRECHT VON HALLER. Basel 8.*
- * BARTLET'S *Pharmacopoe oder Apotheke eines Rosarztes. Aus dem Englischen, mit Anmerkungen und einer Vorrede, in welcher vom Rotze gehandelt wird von W. H. S. BVCHHOLZEN. Weimar 8. m. K.*
- Mémoire sur la meilleure maniere de construire les alambics et fourneaux propres à la distillation des vins pour en tirer les eaux de vie. Par M. BAUME'. à Paris 8.
- IO. W. BAVMERI *medicina forensis. Francof. 8.*
- BECKMANN'S *Bibliothek*, (v. anonym.)
- BERGII *materia medica (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 412 et 653.)*
- TORB. BERGMANNI *opuscula chemica et mineralogica, Vol. I. Vpsal.*

TORB. BERGMANNI om chemiens nyaste framsteg etc. Stockh. 8. (*Differit Cl. Auct. de incrementis et inuentis recentissimis chemicis.*)

EIVSD. *Abhandlung vom Arsenic.* Altenb. 8. (vid. comm. nostr. Vol. XXII. p. 446.)

J. E. BERNHARDS vollständige *Abhandlung vom Wesenbau sowohl dem natürlichen als künstlichen, nach den Gründen der Landwirthschaft erörtert.* Stuttgart. 8.

BERTINS vollständige *Abhandlung der Osteologie oder Knochenlehre.* Aus dem Französischen von L. P. G. PF. VG, 3ter und 4ter Band. Kopenhagen und Leipzig. 8.

Abhandlung vom Geschlecht der Pflanzen und deren Befruchtung. Zum Nutzen der Blumenliebhaber, von I. G. BERWALD zusammengetragen Hamb. 8.

IO. BICKERI *materia medica practica annexis selectioribus quibusdam medicamentorum communibus et formulis.* Bremae 8.

GE. BICKER *diff. de recto atque tuto mercurii sublimati corrosiui in variis morbis usu.* Gott. 4.

IO. J. BIOERNSTAEHLS *Briefe auf Reisen durch Frankreich, Italien, die Schweiz, Teutschland etc.* Aus dem Schwedischen. 3ter Band, Stralsund. 8.

A. M. BIRKHOLZ *Spec. III. quaestionum physico chemico medicarum.* Lipsiae. 4.

BLUMENBACH *Handbuch der Naturgeschichte.* (vid. c. n. Vol. XXIV. p. 112.)

CARL. VON BOCHAYTE *diff. de bile.* Louanii et Parisiis. 8.

PH. A. BOEHMER *diff. inaug. nonnulla de vomitu pituitoso sistens.* Resp. et Auct. M. G. W. Weddelio. Hal. ad Salam. 4.

HERM. BOERHAAVE *epistolae ad IO. BASSANDVM medicum Caesareum per A. S. P. Vindob.* 8.

Supplement au dictionnaire raisonnée universelle d'histoire

d'histoire naturelle de M. VALMONT DE POMARE. à Lausanne. 8.

PH. BONANNI historia rerum naturalium cet. Rom. et Lips. Fol. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 141.)

K. BONNETS Betrachtungen über die Natur. Leipz. 8.

BORN index rerum naturalium cet. (v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 701.)

ERN. GOTTLÖB BOSE diff. inaug. de grauiditate variorum morborum medela Resp. C. G. Schubarth. Lips. 4.

Pain économique et examen de la mouture et de la boulangerie. Par M. DE BOUTRE. Carlsruh. 8.

W. BOWLES Einleitung in die Naturgeschichte und physikalische Erdbeschreibung von Spanien, mit Anmerk. von Hr. Prof. DIEZE. Leipz. 8.

JOH. PET. BRINKMANNS Patriotische Vorschläge zu Verbesserung der medicinal Anstalten, hauptsächlich der Wundarzney - und Hebammenkunst auf dem Lande. Düsseldorf. 8.

DIVSD. Bemerkung über die neuerdings vorgeschlagene und an einer Kreisenden verrichtete Durchschneidung der Symphyse der Schaambeine. ib. 8.

BRUGMANNI magnetismus cet. (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 614.)

BRÜCKMANN von Edelsteinen (v. ib. Vol. XXI. p. 374 et XXII. p. 637.)

DIVSD. Abhandlung über die Mittel, die Seefahrenden und insbesondere die Besatzungen der königlichen dänischen Kriegsschiffe gesund zu erhalten, denen Schiffswundärzten und andern Seefahrenden zum besten übersetzt von I. P. G. PFLVG. Kopenhagen. 8.

BUCHHOF allgemeine Geschichte und Oeconomie der drey Naturreiche. Aus dem Französischen. Leipz. 8.

Herrn Gr. VON BUFFON Naturgeschichte der vierfüßigen Thiere 6ter Band. Aus dem Französischen

mit Anmerkungen von F. H. M. MARTINI. Berlin. 8.

HENR. CALLISEN *institutiones chirurgiae hodiernae. Havn. 8.*

EIVSD. *Einleitung in die neuere Chirurgie. ib. 8.*

FR. LUDW. CANCRINI *erste Gründe der Berg- und Salzwerkskunde. 7ter Band. Frankf. 8.*

Dissertation medicopratique sur l'usage de rafraichissemens & des echauffans dans les fièvres exanthématiques. Par M. CARRERE. à Amsterd. & à Paris. 8.

CHARPENTIER *mineralischer Geographie etc. (v. c. n. Vol. XXIV. p. 436).*

Die Reitkunst nach der Theorie und Ausübung aus den Grundsätzen der Anatomie, der Mechanik, der Geometrie und Physic erwiesen von Herrn DU PATTY DE CLAM. Aus dem Französischen. Bern. 8. m. K.

JOHN CLARKS *Betrachtungen über die Krankheiten auf langen Reisen nach heißen Gegenden und besonders über die Krankheiten, die in Ostindien herrschen, Kopenhagen. 8.*

The true theory and practice of Husbandry deduced from philosophical researches and experiences. By C. CLARKE. Lond. 4.

Collection d'observations sur les maladies et constitutions épidémiques, ouvrage qui expose une suite de quinze années d'observations, et dans lequel les épidémies les constitutions régnantes & intercurrentes sont liées, selon le vœu d'Hippocrate etc. Par M. LEPECQ DE LA CLOTURE. à Rouen, & à Paris, chez Didot le jeune, in 4to en deux Tomes.

Code de medecine militaire. Par M. COLOMBIER, à Paris et Dresde 8.

Dangers du maillot et du lait de femme, moyens d'y remédier; avis aux meres. Par M. LASVAZES DE COMPAGRE, à Paris. 12.

10. CONRAD de hydrocephalo cum fungo cerebelli. Argentor. 4.

* COE von Gallensteinen. Aus dem Englischen. Leipzig. 8.

Der Madame BAUESIER DÜ COUDRAY vollständige Hebammenkunst. Münster 8. m. K.

Gründliche und auf Erfahrungen gestützte Untersuchung der Beschaffenheit und Krankheiten der Zähne und der Art und Weise sie zu heilen und ihnen vorzubeugen. von HONORE GAILLARD COURTOIS Zahnkünstler zu Paris. Aus dem Französischen übersetzt. Gotha 8.

Papillons exotiques cet. Par CRAMER (v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 204.

CRELL Versuche über das Vermögen der Pflanzen und Thiere Wärme zu erzeugen und zu vernichten. vid. supra p. 354.

HYSD. chymisches Journal für die Freunde, der Naturlehre, Arzneygelahrtheit, Haushaltungskunst und Manufacturen. 1ster Theil. Lemgo. 8.

Dissertationum et programmatum Crellianorum fasciculus IX. Hal. 4.

C. L. CRONENS Kosmographie oder Weltbeschreibung in kosmologischen, geologischen, geographischen und physicalischen Tabellen zum Gebrauch der Schulen. Berlin 8. m. K.

I. A. CRÜZ vertraute Briefe über eine höchst unglückliche Pockencur. München 8.

CVLLEN Anfangsgründe der praktischen Arzneywissenschaft (v. primum tomum eiusdem libri in comm. nostr. Vol. XXII. p. 680. et alterum Vol. XXIV. p. 487).

SAM. CVRTIN diff. de febre flaua Indiae Occidentalis. Edinb. 8.

Exposé d'une methode par laquelle on rend des disques de verres destinés à des machines électriques capables d'exciter l'Electricité, dans une atmosphere humide, suivie d'une manière de très bons coussins pour frotter les verres des machines électriques, & de la description d'un électrophore perpetuel, plus parfait que ceux dont s'est servi jusqu'ici par C. CUYPERS. à Haag. 1.

PAVL. DE CZENPINSKI diff. sistens totius regni animalis genera in classes et ordines Linneam methodo digesta cet. Vienn. 8.

CHR. FR. DANIEL institutionum medicinae publicae edendarum adumbratio; cum specimine de vulnerum letalitate; accedunt aliquot casus medici forenses ad illustrandum argumentum. Lips. 4.

JOSEPH. DANZERS *Entwurf einer theoretischen und praktischen Naturlehre.* Augsb. 8. m. K.

J. I. G. DEDEKIND de remediis contra formicas literae ad Ill. Academiam scientiarum Regiam Parisiensem. Helmst. 8.

DELEURVE *Abhandlung über die Geburthen, nebst der Behandlung der Krankheiten der Schwangeren, Kindbetterinnen, und kleinen Kinder. Aus dem Französischen mit Anmerkungen von* 10. FR. FLEMMING. Breslau 8.

HEIN. FRID. DELIVS *Abhandlung vom Preussischen Blau und Blutauge.* Erlangen 8.

EIVSD. aduersariorum argumenti physico medici, Fasc. I. ib. 4.

EIVSD. analecta quaedam physico medica. ib. 4.

POLYCHEST. DEMETRIVS quantum aer in iuuanda sanguinis circulatione valeat? Lips. 4.

EIVSD. de medicis cinnabaris viribus. ib. 4.

EIVSD. de febre Graecis epidemica. ib. 4.

Q. DIJOURAL *chymische Untersuchung und Ausflö-
sung des Indigo, so wie er in der Handlung zum
Gebrauch für Färber verführet wird. Aus dem
Französischen mit einer Vorrede von D. W. H. S.
BVCHHOLZEN. Weimar. 8.*

Observations on the introduction to the plan of
the dispensary for general inoculation by the
Hon. Baron. T. DIMSDALE. Lond. 1778.

Tableau d'économie animale, ou nouvel abrégé
de physiologie contenant le mécanisme et l'
organisation du corps humain. Par M. GROSSIN
DUHAUME. à Paris. 12.

DURAMEL DU MONCEAU *Pomona Gallica oder
Abhandlung von den Obstbäumen etc. Aus dem
Französischen. Nürnberg. 8. 2 Th.*

DUNCAN'S *medizinische Vorschläge. Aus dem Engli-
schen. Leipzig. 8.*

CHPH. NICOL. DUPUY de balneis ante in et post
partum. Argentor. 4.

Des pierres précieuses et des pierres fines avec les
moyens de les connoître et de les évaluer. Par
M. L. DUTENS. à Paris. 8.

L. I. EBERTS *Naturlehre für die Jugend 3. und letz-
ter Band. Leipz. 8. m. K.*

L. C. EHREMANNS *praktische Versuche in der Darm-
gicht der Pferde. Frankf. 8.*

10. GOTTL. VON ECKHARDTS *Experimentalöko-
nomie über das animalische, vegetabilische und mi-
neralische Reich etc. von C. D. SVCKOW mit Anmer-
kungen und mit Kupfern begleitet. Jena 8.*

FRANZII *animaduerfiones ad EROTIANI, GALE-
NI et HERODOTI glossaria in HIPPOCRATEM
(v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 708.*

CHR. POLYC. ERXLEHENS *physicalische Bibliothek.
4ten Bandes 3tes St. Göttingen. 8.*

E. I. F. ESPERS *Abbildungen der Schmetterlinge der Natur mit Beschreibungen, 7 - 10 Heft. Erlangen. 4.*

EIVSD. *Beobachtungen an einer Zwitterphaläne der Bombyx crataegi ib. 4. m. K.*

I. G. ESSICHS *allgemein medicinisches Handb. Augsb. 8.*

ANDR. ERN. ETTINGER *commentatio botanico-medica de salvia. Erlang. 4.*

IO. EVANS *de fetus humani nutrimento et quibusdam eidem propriis. Edinb. 4.*

IO. CHR. FABRICII *philosophia entomologica sistens scientiae fundamenta adiectis definitionibus, exemplis, observationibus, adumbrationibus, Kilov. et Hamburg.*

Versuch über die Naturgeschichte des Maulwurfs, a. d. Fr. des Herrn DE LA FAILLE. Erfurt u. Leipz. 8.

Observations on some of the articles of diet etc. by WILL. FALCONET. Lond. 8.

M. D. W. FALCONERS *Versuch über die mineralischen Wasser und warmen Bäder. 2 Bände. Leipz. 8.*

FALK V. WILKES.

Essai sur les eaux minérales et medicinales de la ville de Bourbon-l'Archambaut, par Mr. FALK à Monlins & à Paris. 1778. 8.

IO. IAC. FERBERS *neue Beyträge zur Mineralgeschichte verschiedener Länder. 1ster Band. Mitten. 8.*

Versuch einer Naturgeschichte von Liefland entworfen von I. I. FISCHER. Leipzig. 8.

FLESCIER vid. REVAL.

IO. GOTTF. FLEMMINGS *Unterricht für Hebammen, nebst einem Anhang von Hülfsmitteln gegen die Krankheiten, so bey Schwängern können angewandt werden. Leipzig. 8.*

I. C. FÖLLMANN'S *Erfahrungen eines Mühlenmeisters von der Behandlung des zum Vermahlen bestimmten Getraides, nebst einem Entwurfe der Mühlenzeuge*

lenzeugs und der Schuldigkeit der Gefellen. Leipz. 8.
Abhandlung vom Mohnsafte, welcher beweiset, das er
die bewegenden Kräfte des Herzens vermindert
und dennoch die Bewegung des Blutes vermehret.
Aus dem Lateinischen übersetzt von GEORG. IOS.
FOHR. Cassel. 8. (Auctor est Cl. WIRTENSOHN.)

Elémens de physique théorique & experimentale
pour servir de suite à la description & l'usage
d'un Cabinet de physique experimentale. Par M.
DE LA FOND. à Paris.

FORDYCE vom Ackerbau v. SCHWEDIAUER.

L. V. FORSTERS philosophische Bemerkungen über die
physicalische Geographie, die organischen Körper
und die Geschichte der Menschheit, auf seiner Rei-
se um die Welt in den Jahren 1772 bis 75. ge-
sammlet. Berlin 4.

IO. GEORG. FRID. FRANZII diss. inaug. de aspa-
rago ex scriptis medicorum veterum. Lips. 4.

KIVSD. PLINIVS: vid. PLINIVS.

Neues Forstmagazin. von MATH. IOS. FRANZ-
MADHES. Frfr. am Mayn. 8.

L. L. FÜESLI Magazin der Entomologie 1-3 St.
Zürch und Winterthur 8. m. ill. K.

MATH. GABLER Naturlehre, 3ter Theil, von den che-
mischen Elementen. München 8.

GALENI admonitio ad litteras addiscendas pri-
imum graece separatim edidit IO. GE. GVIL.
KOEHLER. Lips. 8.

G. M. GATTENHOF caloris febrilis examen. Hei-
delb. 4.

FRANZ. GEBHARD aduersaria, Basileae. 8.

IO. GESNERI tabularum phytographicarum decas
prima. Tiguri c. f. fol.

GESNER Entdeckungen in der Arzneygelahrheit (v.
anonym. supra p. 355).

C. A.

C. A. GEVTEBRÜCKS *Anweisung zum Anbau des Holzes. Erf. 8. 2ter Theil.*

Foerfoek til et Biographiskt Lexicon, och Namkunnige och Laerde Swenske Maen, af GE. GEZELIVS, Kyrkoh. vid Lillkyrka och Osby Foersaml. i Nerike. Foersta Delen, A—H. Stockh. Upsl. och Abo. 8.

D. G. GLEDITSCHENS *Einleitung in die Wissenschaft der rohen und einfachen Arzneymittel, nach physikalisch chymischen und medicinisch praktischen Gründen, 1ster Theil. Berlin und Leipzig. 8.*

VON GLEICHEN *Abhandlung über die Saamen und Infusions Thiergen (v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 265.)*

EIVSD. *microscopische Entdeckungen 2te und 3te Ausgabe ib. 4. m. K.*

PETER GNIDITSCH *von einigen Arzneymitteln der Russischen Völker. Leipzig. 8.*

FR. GEBH. THEOD. GÖNNERS *Einleitung in die Pathologie Berlin 8.*

Einleitung in die pharmaceutische Chymie für Lernende von IO. AVG. FR. GÖTTLING nebst einer Vorrede von D. WILH. HEINR. SEB. BVCHOLD. Altenburg. 8.

I. A. E. GOEZENS *entomologische Beyträge zu des Ritters LINNE' 12ten Ausgabe seines Natursystems 2 und 3ter Theil. Leipzig. 8.*

W. GRANTS *neue Beobachtungen über die ansteckenden faulichten Fieber, wie auch über die epidemischen Catarrhalefieber und Halsentzündungen. Aus dem Englischen übersetzt. ib. 8.*

JOHN GREGORY *Vorlesungen über die Pflichten und Eigenschafften eines Arztes. Aus dem Englischen nach der neuen Ausgabe übersetzt. Leipzig. 8.*

C. G. GRVNER *diff. de virtutibus agarici muscarii vulgo Fliegenchwamm tam internis experimen-*

tis atque obseruationibus comprobatis. Resp.
Chr. Godofr. Whistling. Ien. 4.

EIVSD. diss. inaug. de variantis termini vitae causis
illumque prorogandi praesidiis. Resp. H. C. Lim-
mer. ib. 4.

EIVSD. de formulis medicis (v. comm. nostr. Vol.
XXIII. p. 265.)

EIVSD. diss. sistens naeuorum origines. Resp.
Io. V. Müller ib. 4.

ANTONII DE HAEN ratio medendi Tomi VIII. P.
II. accedunt eiusdem Auctoris epistola de cicu-
ta, nec non tractatus de magia. Parisiis. 12.

EIVSD. ratio medendi Tomus IX et X. ib. 12.

Abhandlungen, chymischen und physicalischen Inhalts
von HEINR. HAGEN. Königsb. und Leipzig. 8.

ALBR. V. HALLERS auserlesene chirurgische Dispu-
tationes in einen Auszug gebracht und mit An-
merkungen versehen von FR. A. WEIZ, 2ter Theil.
Leipzig. 8.

EIVSD. bibliotheca medicinae practicae (v. comm.
nostr. Vol. XXIV. p. 477.)

EIVSD. de partium corporis humani fabrica et fun-
ctionibus (noua et aucta editio elementorum phy-
siologiae v. c. n. V. VII. p. 630. in forma octaua
v. c. n. V. XXIV. p. 29. cuius additamenta excerpta
et editioni primae adaptata continentur in Aucta-
rio ad ALBERTI HALLERI elementa physio-
logiae etc. de quo v. c. n. Vol. XXIV. p. 158.)

EIVSD. Sammlung Akademischer Streitchriften, die
Geschichte und Heilung der Krankheiten betreffend
in einen Auszug gebracht und mit Anmerkungen
begleitet von C. L. CRELL Helmst. 8.

IO. HEINR. HAMPENS praktisches System der Me-
tallurgie mit dessen Anmerkungen und Erklärun-
gen. Aus dem Englischen übersetzt. Dresden. 8.

Tom. XXV. Pars II.

Aa

C. F.

C. F. HAPP de instrumentorum musicorum, quae flatu admistrantur, incommodis. Lips. 4.

I. S. HAVSMANN diss. de morbis venereis larnata. Gotting. 4.

HAVTESIERK *Sammlung medicinischer und chirurgischer Wahrnehmungen. Aus dem Französischen von IOS. EYEREL. Lübeck. 8. (v. comm. nostr. Vol. XVI. p. 88. et Vol. XIX. p. 292).*

ERN. BENI. GOTTL. HEBENSTREIT Prol. de corporum animalium fabrica, animarum facultatibus accommodata. Lips. 8.

EIVSD. de potulentorum cura in republica bene ordinata ad sanitatis leges componenda. Lest. I. de aqua. ib. 8.

Beobachtungen über Stumme und über die menschliche Sprache in Briefen, von SAMVEL HEINICKE, 1ster Theil. Hamburg. 8.

ADR. HELVETIVS *Abhandlung von den am meisten vorkommenden Krankheiten, und der Art und Weise solche glücklich zu curiren, aus dem Französischen übersetzt von Dr. IOH. GOTT. ESSICH, Augsb. 8.*

HEMMANN *medicinisch-chirurgische Aufsätze. (v. c. nostr. Vol. XXIII. p. 139).*

Eigene Erfahrung und Wahrnehmungen vom Scharbocke, nebst einem Schreiben die monatliche Reinigung der Grönländerinnen betreffend und etwas von der Kriebelkrankheit, von IO. G. HEMPEL, Kopenhagen. 8.

GVIL. IO. HENNEMANNI primae lineae nosologiae morborum animalium. Gotting. 8.

Dissertations physiques & mathematiques par I. F. HENNERT. Utrecht & Leipz. 8.

Encyclopedischer Kalender oder kurze Aufsätze für die Liebhaber der Haushaltungskunst, der Wissenschaften und des Landlebens, von I. CHR. HEPPLE. Nürnberg. 4.

- ** HERWERT** de electricitate, Vienn. 8. c. f.
- ENGELH. HERWIGS** Beschreibung des Eisenschmelzen und Schmiedens, nebst einer Anleitung zum Stahlmachen in der Herrschaft Schmalkalden, Frfr. 8.
- W. G. HESSE** praktische Abhandlung zur Verbesserung der Feuerspritzen etc. Gotha 8. m. K.
- FR. W. HEVNS** Versuch der Kunst, alle Arten Biere nach Englischen Grundsätzen zu brauen, 2ter Theil. Leipz. 8.
- G. R. HIGHMORE** de frigoris in corpus humanum potestate. Edinb. 8.
- Die Kräfte der Salbey zur Veränderung des menschlichen Lebens** von D. IO. HILL. Aus dem Englischen übersetzt. Altenburg. 8.
- EIVSD.** Abhandlung vom Schläfe der Pflanzen und von der Ursache der Bewegung der empfindenden Pflanzen mit Anmerkungen erläutert von H. I. von HAHN, Carlsruhe. 8.
- HIPPOCRATIS Aphorismen** in das Deutsche übersetzt nebst einigen Anmerkungen und Verzeichniß nach den Materien, Helmstädt. 8.
- C. C. E. HIRSHFELDS** ausführliche Theorie der Gartenkunst 4 Theile. Leipz. 4.
- FRID. HOFFMANN'S** Abhandlung, daß der bösartige Tripper wirklich venerisch sey. Aus dem Lateinischen. Fr. und Leipz. 8.
- E. L. HOFMANN'S** Unterricht von dem Collegium der Aerzte in Münster, wie der Unterthan bey allerhand ihm zu stoßenden Krankheiten die sichersten Wege und die besten Mittel treffen kann, seine verlorne Gesundheit wieder zu erhalten etc. Münster. 8.
- EIVSD.** von den Empfindungen und Lebenskräften als eine Vorbereitung zum 2ten Theil der Pocken, ib. 8.
- EIVSD.** Nachtrag zum Anhang des ersten Theils von den Pocken, worinnen die Recension, welche den

Anhang beurtheilt und in dem 33. Bande der allgemeinen deutschen Bibliothek geliefert ist, beantwortet wird, Cassel. 8.

Diff. inaug. Pharmaca simplicia mineralia iuxta pharmacopoeam Austriaco provincialem Bohemiae regno indigena sistens a FRANC. XAV. HOEZER. Prag. 8.

The principles of agriculture and vegetation. By FRANC. HOME. Lond. and Leipz. 8.

EIVSD. Grundsätze des Ackerbaues und des Wachthums der Pflanzen. Aus dem Englischen mit Anmerkungen von I. E. WÖLLNERN, Berlin 8.

J. HOME'S Anfangsgründe der Arzneywissenschaft Aus dem Lateinischen von D. F. EHLMANN, Nürnberg. 8.

I. W. HÖNERT Beyträge zur Landwirthschaft. 2te Sammlung von der Pflege des Hornviehes und der Pferde. Bremen. 8.

HVLMÉ noua facilisque curandi calculum methodus etc. Latino sermone donata a IO. INGENHOUSZ. L. B. 8. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 681.)

EIVSD. Anzeige eines sichern und leichten Mittels wider den Blasen- und Nierenstein etc. (v. ib.)

A practical treatise on the diseases of the teeth, by I. HUNTER. London. 4.

H.S. JACKSON physiologia et pathologia dentium eruptionis. Edinb. 8.

JACQVIN miscellanea Austriaca (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 241.)

NIC. JADELOT physica hominis sani seu explicatio functionum c. h. Argentor. 8.

G. FR. JAEGERSCHMIDTS Unterricht für die Hebammen in den Badischen Landen 2ter Theil, welcher die Verpflegung der Schwängern, Kindbetten

rinnen

rinnen und Kinder enthält fortgesetzt von D. C. L.
SCHWEIKHADT. Carlsruhe 8.

JAVBERT vid. infra s. ms.

GVIL. JEARNE de typho. Edinb. 8.

ISENFLAMM *Versuch einiger practischen Anmerkungen über die Muskeln etc.* (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 133.)

D. W. KAEMPFII enchiridion medicum, Francof. 8.

E. KAEMPFFERS *Geschichte und Beschreibung von Japan, 2ter Band, Lemgo 4. m. K.*

DAN. GODOFR. KANNEGIESSER institutiones medicinae legalis in usum auditorum concinnatae cum praefatione A. E. BVCHNERI, Hamb. et Kilon. 8.

HIVSD. diss. de affinitate februm acutarum. Hal. 4;

I. KATZENBERGERS *Hebammen Catechismus hauptsächlich zum Gebrauch für Wundärzte und Hebammen auf dem Lande. Münster 8.*

I. E. KEMME *Zweifel und Erinnerungen wider die Lehre der Aerzte von der Ernährung der festen Theile. Halle. 8.*

THOM. KIRKLANDS *Versuch über die Kindbettfeber. Nebst zween vorläufigen Abhandlungen über das Gehirn und die Nerven und über die Mittheilung und Reizbarkeit. Aus dem Engl. von D. IO. CHRIST. FRID. SCHERF. Gotha. 8.*

Sammlung merkwürdiger Naturseltenheiten des Königreichs Ungarn von M. KLEIN, Presburg und Leipzig. 8. (varia absque naturalium cognitione collecta, hinc nullius vsus.)

KLEINII dispositio echinodermatum cum annotationibus N. G. LESKE (v. com. nostr. Vol. XXII. p. 701.)

FRANC. IGN. KNECHTS *Anweisung mit unbewurzten und umgestürzten Reben oder Schnittlingen einen Weinberg wohlfeil anzulegen und ihn schon*

im dritten Jahre zu einen ergiebigen Ertrag zu bringen etc. Stuttg. 8.

CH. MART. KOCH ep. in qua hydroceles species le-
de diuerfas proponit. Lips. 8.

EIVSD. von den Freßspitzen der Insekten. ib. 8.

J. G. KÖLREUTERS entdecktes Geheimniß der Cryptogamie (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 247. et 251.)

Oekonomische Encyclopedie von KRÜNITZ, 13ter Theil. (v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 447.)

FRID. WILH. KRATZENSTEIN Vorlesungen über die Experimentalphysick in einem kurzen Auszuge. Kopenhagen. 8.

WENCESL. TRNKA DE KRZOWITZ, de diabete commentarius. Vindob. 8.

EIVSD. historia cophoseos et baryecoiae. ib. 8.

De causa mortis hominum, aqua submersorum eosque in vitam reuocandi ratione veteribus Graeciae medicis vsurpata, Auctore C. G. KÜHN, Lips. 4.

VERN. DE LACHENAL obseruationes botanico medicae, Basil. 4.

M. LANDRIANI physikalische Untersuchungen über die Gesundheit der Luft. Basel 8. m. K.

Supplementum in IO. DE WELZ defensionem doctrinae Blackianae et epicrisin super calcis incallescencia etc. ab IGN. IOS. LANGMEYER. Vindobon. 8.

PET. LANTERI febris epidemicae, quae Nicaeae a. 1774 et 1775 grassata est, historia, Nic. 8.

D. P. LAYARD Versuch über den tollen Hundestiß. Nach der 2ten Englischen Ausgabe übersetzt und mit Anmerkungen und Zusätzen begleitet. Leipzig. 8.

JOHN LEAK'S *Anleitung zu der Verhütung und Heilung der chronischen Krankheiten des weiblichen Geschlechts. Aus dem Englischen übersetzt. Leipzig. 8.*

LEBER praelectiones anatomicae. Editio noua ex Germanico (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 579) traducta, sermone correcta et aucta. Vind. 8.

EIVSD. *Vorlesungen über die Zergliederungskunst 2te vermehrte Auflage, Wien. 8.*

IO. CHPH. LEHMANN diss. de terra foliata Tartari antimoniata eiusque viribus medicis. Hal. 4.

IO. LEMANN diss. de cholera. Edinb. 4.

IO. HENR. LEIDENFROST diss. sistens historiam medicam de balneis frigidis sanitatis causa, Duisburg. 4.

C. P. LEPORIN diss. inaug. de hypopio, Gotting. 4.

Anmerkungen über die künstliche Trennung der Schambeine bey schweren Geburten von D. ** LEPFENTIN Hamb. 8. (Quae hactenus in lucem edita sunt de synchondrotomia pubis in partu difficili, VAN DOEVEREN praeside, collegit MICHELL huius operationis commoda et incommoda recensuit et diiudicauit in sua dissertatione v. c. nostr. Vol. XXIV. p. 650.)

EIVSD. *Gedanken über die venerischen Krankheiten, ib. 12.*

C. C. LERCHE observationes de cancro mammarum. Gotting. 4.

LE ROI vid. ROI.

NATHAN. GODOFR. LESKE progr. de agri noualis cultura. Lips. 4. (cf. supra p. 316.)

P. LEVELING praestantia chirurgiae ad illustrandam medicinam oratione Academica exposuit. Monach. 4.

Herrn LEVRET *Kunst der Geburtshülfe nach den Geset-*

Gesetzen der Bewegung und Naturlehre, 1ster Theil. Aus dem Französischen übersetzt von D. CHRIST. FRID. HELD 2te, vermehrte und verbesserte Ausgabe. Leipzig. 8.

G. V. LICHTENSTEIN *entdeckte Geheimnisse oder Erklärung aller Kunstwörter und Redensarten bey Bergwerken und Hüttenarbeiten. Nach alphabetischer Ordnung in 2 Theilen, Helmst. 8.*

G. CHPH. LICHTENBERG *de noua methodo naturam ac motum fluidi electrici inuestigandi commentatio prior, Gnetting. 4.*

LIUETAUD *Inbegriff der ganzen medicinischen Praxis. (v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 559.)*

Flora Scotica. — By JOHN LIGHTFOOT. Lond. 8. Voll. 2.

LINKEI *genera plantarum per I. I. REICHARD. (v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 405. Ibidem quoque systema plantarum est indicatum. p. 409.)*

EIVSD. *auserlesene Abhandlungen aus der Naturgeschichte, Physik und Arzneywissenschaft, m. Kupf. 3 Bände. Leipz. 8.*

EIVSD. *vollständiges Pflanzensystem nach der 13ten Lateinischen Ausgabe, und nach Anleitung des Holländischen Houttuynischen Werks übersetzt. Nürnberg. 8. m. K. 3ter Theil. (v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 555. et Vol. XXIV. p. 405.)*

EIVSD. *vollständiges Natursystem des Mineralreichs, in einer freien und vermehrten Uebersetzung, von I. F. GMELIN, 2ter und 3ter Theil. ib. 8.*

M. LISTER *Naturgeschichte der Spinnen überhaupt und der engländischen insonderheit. Aus dem Lateinischen von D. I. F. H. MARTINI, mit Zusätzen, von I. A. F. GOEZE mit 5 Kupf. Quedlinb. 8.*

IVST. CHR. LODER *synchondroseos ossium pubis sectio.*

sectionem in partu difficili instituendam, denuo
expendit. Gotting. 4.

LVDW. LEBR. LOESEKE *materia medica concen-
trata von G. L. RUMPELT, Warschau. 8.*

ANN. CAR. LORRY *Abhandlung von den Krankhei-
ten der Haut. Aus dem Lateinischen von C. F.
HELD, Leipzig. 8.*

*Lettres physiques & morales sur les montagnes
& sur l'histoire de la terre & de l'homme. Par
JO. A. DE LUC. Hage & Leipf. 8.*

CHRIST. GOTTLIEB LVDWIG *Anweisung zur Er-
kenntnis der Theile des menschlichen Körpers nach
desselben Tode, zum Nutzen der teutschen Wund-
ärzte in Pohlen, herausgegeben von T. T. WEI-
CHARDT, Warschau. 8.*

CHRIST. FRID. LVDWIG *de membranarum ortu,
Lipf. 4.*

EIVSD. *diatribe de antennis. ib. 8.*

EIVSD. *diff. de polline antherarum. Resp. Petr.
Gniditsch (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 411.)*

*Briefe über die Bestellung eines Küchengartens etc.
VON FR. HERRM. HEINR. IÜDERS.*

J. MACKENZIE *diff. de paralyfi idiopathica, Edinb. 4.*

*Dictionnaire de chymie &c. par M. MACQUER. (I.
hoc ipsum nostrorum commentariorum volumen
XXV. p. 77. ubi translationem huius libri a Cl.
LEONHARDI editam cum multis additamentis et an-
notationibus memorauimus Germanicam.)*

EIVSD. *neuer Versuch, der Seide vermittelst der Co-
chenille eine lebhaft rothe Farbe zu geben. Leip-
zig. 8.*

JO. FRID. MARATTI *de plantis zoophytis et li-
tophytis in mare mediterraneo viuentibus.
Rom. et Lipf. 8. (catalogus absque obserua-
tionibus.)*

H. M. MARCARDS *medizinische Versuche I und 2ter Theil* (v. comm. nostr. Voll. XXIII. p. 123).

Dissertation anatomique & chirurgicale sur les plaies du bas ventre par ANDRÉ MARIGUES à Paris 8.

Essai sur la minéralogie du bailliage d'Orgelet en Franche Comté par Msr. le Marquis DE MARNESIA. A Besançon & à Paris. 8.

H. G. MARSHALLS *Geschichte der Hornviehseuche und der Vorkehrungen dagegen etc.* Marburg. 8.

Mémoire sur l'action & l'utilité des bains, soit d'eau douce, soit d'eau de mer par Msr. MARTEAU. à Bordeaux. 4.

PET. ANT. MARTEAU *theoretisch-praktische Abhandlung über die Bäder von einfachen Wasser und von Seewasser, nebst einem Anhang vom Tropfbade. Aus dem Französischen übersezt von D. CHRIST. FR. HELD.* Leipzig 8.

MARTINI *allgemeine Geschichte der Natur etc.* (v. comm. nostr. Vol. XXIV. p. 445).

EIVSD. *neues systematisches Konchylienkabinet* 4 B. 2te Ausgabe Nürnberg. 4. m. K.

J. F. MARTINETS *Katechismus der Natur. Aus den Holländischen.* Leipz. 8. (Varia ad medicum pertinentia, etiam continet.)

ANT. MATANI *de ossis tumoribus observationes.* Pistor, et Lips. 8.

EIVSD. *tractatus de remediis* ib. 8.

ANDR. MAXIMINI ROMANI *in HIPPOCRATIS commentariorum de fracturis commentaria.* Rom. et Lips. 4.

IO. MAYERS *Pomona Franconica etc.* 2 B. m. illum. K. Nürnberg. 8.

IO. FR. MAYERS *achte Fortsetzung, oder 9ter Theil der Beiträge und Abhandlungen zur Aufnahme der Land- und Hauswirthschaft.* m. 2. K. Frfr. 8.

Mün

Mein ökonomischer Briefwechsel erste Lieferung von
IO. FRID. MAYER *Frankf. a. M.* 8.

CHPH. IAC. MELLIN *practische Materia medica 2te*
und vermehrte Auflage. Leipzig und Kempten. 8.

I. D. MELLMANNI *oratio de legitimo iurispruden-*
tiae et artis medicae connubio. Kilon. et Hamb. 4.

CAROLI DE MERTENS M. D. *obseruationes me-*
dicae de febribus putridis, de peste, nonnullis-
que aliis morbis. Vindobon. 8.

Aduersaria medica. Pars secunda. Auctore I. D.
METZGER *Francof.* 8.

HYSD. *Grundriß der Physiologie Königsb.* 8.

Teutsches Künstler - Lexicon von M. MEVSEL. (Varia
ad medicum pertinentia, etiam continet.)

MICHAELIS *de angina polyposa siue membrana-*
cea (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 293).

P. MILLERS *Abbildungen der schönsten, nützlichsten*
und seltensten Pflanzen, welche in seinem Gartenle-
xicon vorkommen. Aus dem Englischen. Zwey-
ter Theil. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 182).

CONRAD MOENCH *enumeratio plantarum indige-*
narum Hassiae praesertim inferioris Pars I. Caf-
sel. 8.

NICH. VON MONTAGNE *Reisen durch die Schweiz,*
Deutschland und Italien. Aus dem Französischen
mit Zusätzen 2ter Band. Halle 8.

Anfangsgründe der theoretischen und praktischen Che-
mie zum Gebrauche der öffentlichen Vorlesungen
auf Akademien zu Dijon, nach den neuern Entde-
ckungen in eine neue Ordnung gebracht von den
Hrn. Dr. MORVEAU, MARET und DVRANDE.
Aus dem Frnzösischen von E. F. WEIGEL. 1ster
Theil. Leipz. 8.

G. NOTHERBY'S *medicinisches Wörterbuch aus dem*
Englischen mit Verbesserungen und Zusätzen ge-
lehrter Aerzte. Leipzig 4. 2 Bände.

I. MUDGE

- I. MUDGE** *Untersuchung, warum geimpfte Blattern, gelinder und sicherer sind, als natürliche. Aus dem Englischen von dem Verfasser des Unterrichts gegen die Kinderblattern, nebst einen Anhang und Kupferplatte. Danzig 8.*
- I. C. W. C. MÜLLER** *de adulterationibus oleorum aethereorum. Gotting. 4.*
- IOS. MÜLLERS** *Nachricht von dem in Tyrol entdeckten Tourmalin oder Aschenzieher Wien 4. m. K.*
- IO. ANDR. MURRAYS** *medicinisch praktische Bibliothek 3ten Bandes 3tes Stück. Göttingen 8.*
- Précis de moyens de secourir les personnes empoisonnées par les poisons corrosifs cet. Par M. M. NAVIER. à Paris. 8.**
- DAN. GVIL. NEBEL** *de paralyfi artuum tum superiorum, tum inferiorum, electricitatis ope sanata. Heidelberg. 4.*
- CHR. LVDW. NEBEL** *progr. de ossium inflammationibus Gieß. 4.*
- EIVSD.** *progr. de pericardio cum corde concreto ib. 4.*
- IO. IOS. NEHR** *diff. inaug. Quare plerique moriuntur infantes, et eorum, qui adolescunt, quare plures sunt morbofi. Prag. 8.*
- I. M. NEIDHARTS** *Zusätze und Verbesserungen meines praktischen Auszuges zum Besten der Bienenzucht. Nürnberg. 8. m. K.*
- ZACH. NEUVVILLE** *diff. de natura aëris fixi eiusque dotibus. Edinb. 4.*
- Herrn NICOLS** *medizinisches Handbuch für angehende Wundärzte. Aus dem Französischen Augt. m. K.*
- NICOLAI** *Pathologie Sechster Theil (v. com. nostr. Suppl. Imum III tiae decad. p. 22.)*
- EIVSD.** *diff. de sanguinis colore rubro. Resp. Ia Gu. Gütlich. 4.*

L. WIEBVRHS *Reisebeschreibung nach Arabien und andern umliegenden Ländern. 2ter Band. Kopenhagen 4.*

OEHLHAFENS VON SCHOELLENBACH *Abbildungen der wilden Bäume, 2ten Theiles 2te Abtheilung. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 183. vbi primae partis mentio est facta).*

NICOL. OSERETSKOWSKY *specimen inaug. de spiritu ardente ex lacte bubulo. Argentorat. 4.*

HIER. OSTOICH *diff. de duabus constitutionibus epidemicis Dalmaticis. Vindob. 8.*

C. F. OTTO *pathologisch praktische Grundsätze zum Gebrauche seiner Zuhörer entworfen. Dresden und Warschau 8.*

PALLAS *Reisen durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs 3ter Theil (Priorae partes v. in c. n. Vol. XXI p. 288 et p. 562).*

HIVSD. *Naturgeschichte merkwürdiger Thiere, in welcher neue und unbekannte Thierarten durch Kupferstiche, Beschreibungen und Erklärungen erläutert werden. Aus dem Lateinischen 10te Sammlung. Berlin 4.*

HIVSD. *nouae species quadrupedum e glirium ordine. Erlang. 4. (vid. hor. com. supra p. 292).*

HIVSD. *Nachrichten von den Mongolischen Völkerschaften in einen ausführlichen Auszuge 1ster Theil Fr. und Leipzig. 8. m. K.*

DE PANCERA *diff. de testis humani ex abdomine in scrotum descensu. Vienn. 8.*

C. H. PARRY *diff. de rabie canina. Edinburg. 4.*

DE PAVLA V. WINTERHALTER.

TH. PENNANTS *Reise nach Northwallis im Jahre 1773. Aus dem Englischen. Leipzig. 8.*

PIZOLDI *de prognosi in febribus acutis. (Aucta est*

*est haec altera editio, de prima v. comm. nostr.
Vol. XIX p. 707.)*

ERN. LVD. PEZOLD de amputatione membrorum
Götting. 4.

I. G. PIETSCH *Geschichte praktischer Fälle von Gicht
und Podagra, 5ter Theil, Halle. 8.*

I. I. PLANER de aere aquis et locis territorii Erfur-
tensis, Erford. 4.

ERN. PLATNER diss. inaug. in qua medicamenta
quaedam inertiae accusata defenduntur. Resp.
G. L. Haertling, Lips. 4.

ANT. GVIL. PLAZ diss. inaug. de subitaneis mor-
borum causis. Resp. Io. Gottl. Tenner, Lips. 4.

IOS. DE PLENCIZ observationum medicarum de-
cas prima. Vienn. 8.

I. I. PLENCK doctrina de morbis dentium et gin-
giuarum, ib. 8.

EIVSD. *chirurgische Pharmacie, übersetzt von I. P. G.
PFLVG, Kopenhag. 8.*

EIVSD. *neue und leichte Art das Quecksilber denen
mit der Luftseuche angesteckten Kranken zu geben,
Wien. 8.* (Haec est versio Germanica. Descriptio
olim Cl. PLENCK hanc methodum mercurium
exhibendi Latine, quam recensuimus in comm.
nostr. Vol. XIV. p. 623.)

EIVSD. *Lehre von Augenkrankheiten. Aus dem La-
teinischen übersetzt von FR. VON WASSERBERG,
Wien. 8.*

C. PLINII Secundi naturalis historiae libros interpre-
tatione et notis I. HARDVINI etc. edidit I. FR.
GEORG. FRANZIVS, Voll. 2. Lips. 8.

EIVSD. *historia naturalis de aquatiliu natura. Ed.
L. T. GRONOVIVS, Lugd. et Lips. 8.*

I. C. POHL Progr. de tumorum tunicarum ge-
nesi, Lips. 4.

EIVSD. diss. inaug. de praecipuis quibusdam cur-
tioni

tionibus morborum obstaculis. Resp. Chr. Traug. Gerischer, ib. 4.

AD. POLLICH historia plantarum in Palatinatu Electorali sponte nascentium, Tom. III. Manh. 8.

* PORTALS Bericht über die mephitischen Dämpfe, und vorzüglich des Kohlendampfes auf den menschlichen Körper, nebst einer Nachricht von den wirksamsten Mitteln Erstickte wieder zum Leben zu bringen. Aus dem Französischen. Fr. u. Leipz. 8.

PERCIVAL POTT'S chirurgical obseruations. London and Leipz. 8.

J. PRIESTLEY Versuche und Beobachtungen über verschiedene Gattungen der Luft, 1ster Theil. Leipzig und Wien 8. (De his tentaminibus v. c. n. Vol. XXI. p. 124. et seq. volumina).

GEORG. PROCHASKA quaestiones physiologicae, quae vires cordis et motum sanguinis per vasa animalia concernunt. Vienn. 8.

KIVSD. de carne musculari tractatus. (v. com. nostr. Vol. XXIII. p. 273.).

Mineralogia Cornubiensis cet. By WILL. PRYCE. Lond. fol.

J. PVNDT diss. inaug. de asä foetida Gotting. 4.

Naturgeschichte für Kinder von GEORG. CHRIST. RAFF. Göttingen. 8. m. K.

D. H. RAHN aduersaria medico practica medicamentorum virtutes rectamque applicationem accuratius determinata. Vol. I. sistens virtutes corticis Peruuiani. Vitoduri. 8.

Dissertatio inauguralis de chirurgia infusoria, quam in acad Lugd. Bataua pro gradu doctoratus solemni examini submittit IOANNES MARIA REGNAUDOT. Lugd. Bat. 1780. 8. (Journ. de méd. Dubr. 1779.)

Reliqua proxime.

Con-

Contenta in hac parte.

I. Kongl. Svenska Vetensk. Acad. Handlingar. Vol. XXXVIII.	P. 197
II. CHRIST. FRIEDR. ELSNER <i>Beiträge zur Fieberlehre</i>	200
III. ALEX. MONRO <i>sämtliche Werke praktischen und chirurgischen Inhalts</i>	211
IV. Medical cases by ANDR. DUNCAN	212
V. THOM. DIMSDALE <i>Schriften über die Einsprossung der Blattern</i>	216
VI. IOH. ANDRÉ <i>Abhandlung über den venerischen Tripper &c.</i>	220
VII. <i>Kurze Nachricht von der epidemischen Schnupfenkrankheit &c.</i>	221
VIII. <i>Beschreibung der Epidemien im Frühjahr 1782 &c.</i>	230
IX. ED. SANDIFORT <i>descriptio musculorum hominis</i>	231
X. EIUSD. <i>icones herniae inguinalis congenitae</i>	234
XI. IOAN. GOTTL. HAASII <i>anatomie cerebri neruorumque corporis humani</i>	237
XII. IOH. LIEUTAUD <i>Zergliederungskunst</i>	238
XIII. IO. GOTTL. WALTER <i>tabulae neruorum thoracis et abdominis</i>	240
XIV. IOH. PET. FRANK <i>System der medicinischen Policey</i> I-III Band	241
XV. I. D. METZGERS <i>vermischte medicinische Schriften</i>	248
XVI. <i>Journal de médecine, chirurgie, pharmacie, etc.</i> T. LI. LII.	254
XVII. CASIM. CHRIST. SCHMIDEL <i>Icones plantarum et analyses partium</i>	260
XVIII. IOAN. HEDWIGH <i>fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum, P. I. et II.</i>	263
XIX. CHR. W. I. GATTERERI <i>breuiarium zoologiae. P. I.</i>	267
XX. P. S. PALLAS <i>nouae species quadrupedum e glirium ordine</i>	270
XXI. P. M. A. BROUSSONET <i>ichthyologia dec. I.</i>	276
XXII. <i>Reliquiae Houstounianae</i>	280
XXIII. <i>Leipziger Magazin zur Naturkunde, Mathematik und Oekonomie, herausgegeben von C. B. FUNK, N. G. LESKE, und C. F. HINDENBURG, 1781. 1782.</i>	313
XXIV. HIPPOCRATIS <i>Werke aus dem Griechischen, von D. IOH. FR. C. GRIMM</i>	315
XXV. <i>Elements of the practice of physic</i> by WILL. SAUNDERS	320
XXVI. EIUSD. <i>observations on the superior efficacy of the red peruvian bark</i>	327
XXVII. LAUR. CRELL <i>historia catarrhi epidemici a MDCCCLXXXII.</i>	331
XXVIII. CHR. FR. LUDWIG <i>de suffusionis per acum curatione</i>	332
XXIX. <i>Noua physico medica</i>	334
XXX. <i>Continuatio indicis librorum in ann. 1777</i>	335
XXXI. <i>Index scriptorum physico medicorum, quae anno 1778 prodierunt</i>	336